

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ADLI TIP ENSTİTÜSÜ**

Danışman: Doç. Dr. Neylan ZİYALAR

VELAYET VE KİŞİSEL İLİŞKİDE BABA FİGÜRÜ

**SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ**

**Uzm. Psikolog
Gülden Elçim ÜNER ALTUNTAŞ**

İSTANBUL, 2017

Istanbul, 10 Mart 2017

**İ.Ü.ADLİ TIP ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA**

Lisansüstü Öğretim Yönetmeliğinin 50.maddesi uyarınca Enstitünüz Sosyal Bilimler Anabilim Dalı'nın doktora öğrencisi Gülden Elçim ÜNER ALTUNTAŞ'ın,

“Velayet ve Kişisel İlişkide Baba Figürü”

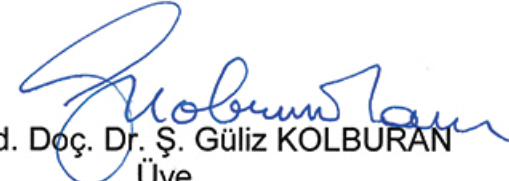
Adlı tezi jürimizce tetkik edilmiş ve kendisine tez savunması yaptırılmıştır.

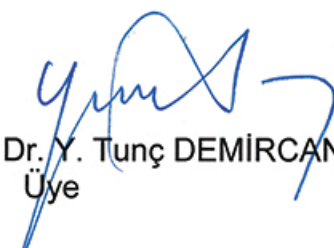
Yukarıda adı geçen tezin ve tez savunmasının kabul edilmesine oy birliğiyle karar verilmiştir.

Prof. Dr. Bora BÜKEN
Jüri Başkanı

Doç. Dr. Burak DOĞANGÜN
Üye

Doç. Dr. Neylan ZİYALAR
Danışmanı

Yard. Doç. Dr. Ş. Güliz KOLBURAN
Üye

Yard. Doç. Dr. Y. Tunç DEMİRCAN
Üye

**T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
ADLI TIP ENSTİTÜSÜ**

Danışman: Doç. Dr. Neylan ZİYALAR

VELAYET VE KİŞİSEL İLİŞKİDE BABA FİĞÜRÜ

**SOSYAL BİLİMLER ANABİLİM DALI
DOKTORA TEZİ**

**Uzm. Psikolog
Gülden Elçim ÜNER ALTUNTAŞ**

İSTANBUL, 2017

TEŞEKKÜR

Bu alıŐma Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıŐtır.

Tez çalıŐmam süresince bilgi birikimi ve deneyimleri ile bana yol gösteren, tezin her aşamasında her türlü desteği vermekten çekinmeyen hocam Doç. Dr. Neylan ZİYALAR'a, Araştırma sürecimde tez izleme komitemde bulunarak, değerli fikir ve deneyimlerini esirgemeyen Doç. Dr. Burak DOĞANGÜN ve Yard. Doç. Dr. Tunç DEMİRCAN'a, Tüm öğrenim hayatım boyunca beni destekleyen, ilgi ve anlayıŐ gösteren, bilgi birikimleri ve maddi manevi tüm imkanları ile her anımda yanımda hissettiğim annem Nurgül ÜNER, babam İsmail ÜNER ve kardeŐim Mehmet Erin ÜNER'e, çalışma süreci boyunca motivasyonel destekleri ve önerileri ile yanımda olan sevgili arkadaşlarım , Aysel ONUR PEHLİVAN, Barış PEHLİVAN ve Handan SEZGİN SALCI'ya ; Bu alıŐma sürecinde bana karşı sabır ve anlayıŐ gösteren, bunaldığım zamanlarda bana güç veren, her konuda beni destekleyen eşim Önder ALTUNTAŞ'a

Ve varlığı ile umut ve motivasyon veren oğlum UlaŐ Ozan ALTUNTAŞ'a teŐekkürlerimi sunarım.

Gülden Elçim ÜNER ALTUNTAŞ

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	i
TABLolar LİSTESİ	iii
KISALTMALAR	iv
ÖZET	v
ABSTRACT	
1. GİRİŞ VE AMAÇ	1
2. GENEL BİLGİLER	
2.1. TANIMLAR VE TARİHÇE	5
2.2. EBEVEYNE YABANCILAŞMA OLGUSU İLE İLGİLİ TEORİLER	
2.2.1. Gardner	15
2.2.2. Warshak	20
2.1.3. Kelly ve Johnston	22
2.1.4. Diğerleri	24
2.3. TOPLUMDA GÖRÜLME BİÇİMLERİ	
2.3.1. Ebeveyne Yabancılaşma Olgusunun Yaygınlığı	31
2.3.2. Ebeveyne Yabancılaşmada Demografik Özellikler	33
2.3.3. Ebeveyne Yabancılaşmada Risk Faktörleri	35
2.3.4. Ebeveyne Yabancılaşmada Ayırıcı Tanı	37
2.4. HUKUKİ DÜZENLEMELER	
2.4.1. Velayet	40
2.4.2. Kişisel İlişki	50
2.4.3. Velayet ve Kişisel İlişkide Mahkeme Uzmanının Rolü	55
3. GEREÇ VE YÖNTEM	57

4. BULGULAR	63
4.1. Örneklemdaki Çocukların Sosyodemografik Özellikleri Ve Yabancılaşma İle İlişkisi	64
4.2. Örneklemdaki Babaların Sosyo-Demografik Özellikleri Ve Yabancılaşma İle İlişkisi	73
4.3. Örneklemdaki Babaların Anne Baba Tutum Ölçeği (PARI) Puanlarının Yabancılaşma İle İlişkisi	80
4.4. Örneklemdaki Babaların Yabancılaşma İle İlgili İfadelerinin Yorumlanması	82
5. TARTIŞMA	94
5.1. Niceliksel Bulgulara İlişkin Sonuçların Tartışılması	95
5.2. Niteliksel Bulgulara İlişkin Sonuçların Tartışılması	102
6.SONUÇ VE ÖNERİLER	115
7. KAYNAKÇA	118
8. EKLER	
-BİLGİLENDİRİLMİŞ ONAM FORMU	127
-BOŞANMA VE VELAYET DEĞERLENDİRME RAPORU FORMU	129
- PARI: AİLE HAYATI VE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUM ÖLÇEĞİ	130
-BAKER YABANCILAŞMA ÖLÇEĞİ	134
9.ÖZGEÇMİŞ	137

TABLolar LİSTESİ

Tablo 1. Çocukların demografik yapısı

Tablo 2. Çocukların Ebeveynlerine Yabancılaşma Durumları

Tablo 3. Çocukların yabancılaşma durumlarının cinsiyete göre dağılımı

Tablo 4. Çocukların yabancılaşma durumlarının yaşlarına göre dağılımı

Tablo 5. Çocukların yabancılaşma durumlarının eğitim durumlarına göre dağılımı

Tablo 6. Çocukların yabancılaşma durumlarının kardeş sayısına göre dağılımı

Tablo 7. Çocukların yabancılaşma durumlarının kardeş yabancılaşmasına göre dağılımı

Tablo 8. Çocukların yabancılaşma durumlarının ayrılık süresine göre dağılımı

Tablo 9. Çocukların yabancılaşma durumlarının babanın saldırgan olduğu aile içi şiddete göre dağılımı

Tablo 10. Çocukların yabancılaşma durumlarının babanın fiziksel şiddet davranışlarına göre dağılımı

Tablo 11. Çocukların yabancılaşma durumlarının babaları ile görüşmelerine göre dağılımı

Tablo 12. Çocukların yabancılaşma durumlarının kiminle yaşadıklarına göre dağılımı

Tablo 13. Babaların demografik yapısı

Tablo 14. Çocukların yabancılaşma durumlarının babaların yaşlarına göre dağılımı

Tablo 15. Çocukların yabancılaşma durumlarının babaların eğitim durumlarına göre dağılımı

Tablo 16. Çocukların yabancılaşma durumlarının babaların mesleklerine göre dağılımı

Tablo 17. Çocukların yabancılaşma durumlarının babaların gelir düzeylerine göre dağılımı

Tablo 18. Çocukların yabancılaşma durumlarının babalarının başka bir evlilik yaşamalarına göre dağılımı

Tablo 19. Çocukların yabancılaşma durumlarının babalarının yabancılaşma farkındalığına/iddiasına göre dağılımı

Tablo 20. Çocukların yabancılaşma durumlarının babalarının çocukla ilgili konularda anneye güven duymalarına göre dağılımı

Tablo 21. Çocukların yabancılaşma durumlarının babalarının PARI alt boyut puanlarına göre dağılımı

Tablo 22. Anneye yönelik suçlamalar temasına ait kodlar ve frekanslar

Tablo 23. Babalık kimliği ve görevleri üzerindeki etkisi temasına ait kodlar ve frekanslar

Tablo 24. Babalık haklarını yitirme temasına ait kodlar ve frekanslar

Tablo 25. Ayrılık öncesi babalık tutumları ile ilgili algıları temasına ait kodlar ve frekanslar

Tablo 26. Çocuklarının kendilerine yabancılaşma durumlarına göre babaların “anneye yönelik suçlama” temasındaki ifadelerinin dağılımı

Tablo 27. Çocuklarının kendilerine yabancılaşma durumlarına göre babaların “ babalık kimliği ve görevleri üzerindeki etkisi” temasındaki ifadelerinin dağılımı

Tablo 28. Çocuklarının kendilerine yabancılaşma durumlarına göre babaların “ babalık hakları ve güç kaybı” temasındaki ifadelerinin dağılımı

Tablo 29. Çocuklarının kendilerine yabancılaşma durumlarına göre babaların “ ayrılık öncesi babalık kimliği ” temasındaki ifadelerinin dağılımı

KISALTMALAR

APA : American Psychology Association.

ÇHS : Çocuk Hakları Sözleşmesi

ÇHKİAS : Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Sözleşme

DSM : The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı)

ICD : International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems (Hastalıkların Uluslararası Sınıflandırması)

İİK : İcra ve İflas Kanunu

md. : Madde

PARI : Anne Baba Tutum Ölçeği

TMK : Türk Medeni Kanunu

TÜİK : Türkiye İstatistik Kurumu

WHO : Dünya Sağlık Örgütü

ÖZET

Ülkemizde yaşanan boşanma oranlarının yüksekliğine ve bunlar sonucu yaşanan sorunların sıklığına karşın boşanma sürecinde ve sonrasında sıklıkla yaşanan Ebeveyne Yabancılaşma olgusu konusunda henüz çalışma yapılmadığı görülmektedir. Bu tez çalışması alandaki bu eksiklikten hareketle Ebeveyne Yabancılaşma olgusunu tanımlamayı ve bunu etkileyen mekanizma ve kökenleri açığa çıkarmayı amaçlamaktadır. Çalışmada Ebeveyne Yabancılaşma olgusu hakkında literatürde bulunan tanımlamalar ve tartışmalar irdelenmiş, olguda çoğunlukla göz ardı edilen ebeveyn olan reddedilen ebeveynin -bu çalışmada baba olarak ele alınmıştır- Ebeveyne Yabancılaşma sürecindeki deneyimlerine odaklanılarak onun yaklaşımlarına ve algılarına açıklık getirmek amacı güdülmektedir.

Çalışmaya İstanbul Adliyesi 9. Aile Mahkemesinde 2015-2016 yıllarında çekişmeli boşanma davası devam 54 çocuklu aileden 38 baba ve 73 çocuk olarak 111 kişi, gönüllülük esası ile katılmıştır. Katılımcıları ait sosyo demografik özellikler Sosyal İnceleme ve Değerlendirme Raporlarına temel teşkil eden Sosyo-demografik veri formu ile, çocukların ebeveyne yabancılaşma yaşantıları Baker Yabancılaşma Ölçeği ile, babaların babalık tutumları Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI) değerlendirilmiştir. Katılımca 38 baba ile yapılan derinlemesine görüşmeler ile de baba-çocuk ilişkileri, ayrılık sonrası görüşme düzenleri, babalık tutum ve algıları, anneye yönelik düşünceleri ve Ebeveyne Yabancılaşma deneyimleri ile ilgili konular ele alınmıştır.

Araştırmada elde edilen sosyo-demografik bilgiler ve Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI) SPSS (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı) ile analiz edilmiştir. Verilerin frekans ve yüzdelik dağılımının tespit etmek için tanımlayıcı istatistik yöntemleri, kategorik değişkenlerin birbiriyle olan ilişkisini değerlendirmek için Ki Kare testi ve üçlü grup analizlerinde Kruskal Wallis testleri kullanılmış, anlamlılık düzeyi olarak .05 alınmıştır. Baker Yabancılaşma Ölçeği değerlendirme yönergesi uyarınca 7 puan ve üzeri için “yabancılaşma var”, 6 puan ve aşağısı için “yabancılaşma yok” olarak yorumlanmıştır. Derinlemesine görüşme sonucu elde edilen veriler; içerik analizi yöntemi uyarınca kavramsallaştırılmış, ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir şekilde düzenlenerek buna uygun biçimde veriyi açıklayan temalar belirlenmiştir.

Çalışmada çocukların %42,5’inin babalarına yabancılaşma geliştirdiği, ebeveyne yabancılaşma sürecinin aile içi şiddet ve çocuğa yönelik fiziksel şiddet iddiaları, babaları ile

görüşme durumları, babaların yaşları, babaların Ebeveyne Yabancılaşma yaşantısına yönelik farkındalıkları ile ilişkili olduğu görülmektedir. Ayrıca kardeşleri babalarına yabancılaşma yaşayan çocuklar ile anneleri ile beraber yaşayan çocukların babalarına daha fazla yaşadıkları, çocuklarına karşı koruyucu, demokratik ve otoriter tutumlar geliştiren babaların çocuklarının kendilerine daha az yabancılaştıkları anlaşılmaktadır. İçerik analizine göre babaların ifadeleri incelendiğinde anneye yönelik atıflar, sürecin babalık kimliği üzerindeki etkisi, babalık haklarını yitirme hissi ve ayrılık öncesi babalık algıları olmak üzere 4 tema belirlenmiştir. Çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babaların bu temalarda kodlanan ifadeleri Çocukları kendilerine yabancılaşma yaşamayan babalara göre daha sık kullandıkları anlaşılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Ebeveyne Yabancılaşma, Baba-Çocuk İlişkisi, Boşanma, Velayet, Kişisel İlişki,

ABSTRACT

Despite the high rates of divorce incidents and the high frequencies of the negative consequences, no studies found in the literature focusing on the Parental Alienation. The purpose of this dissertation was to contribute to the literature by identifying Parental Alienation concept and the underlying mechanisms and the origins of the issue. In the study the concepts, symptoms, themes and arguments on Parental Alienation has been discussed. Moreover focusing on the Parental Alienation experiences of the “target parent” fathers’ has been aimed to picturize their feelings, thoughts and perceptions of Parental Alienation.

The study sample consists of 111 volunteer participants -38 fathers and 73 children- from 54 divorcing families at İstanbul Courthouse 9th Family Court. The demographic features of participants were identified from Social Evaluation Reports given to the custody and divorce cases of İstanbul Courthouse 9th Family Court. Baker Alienation Questionnaire for determining Parental Alienation in children and Parental Attitude Research Instrument (PARI) for determining parental attitudes of fathers was used. In order to clarify the fathers’ perspective on Parental Alienation, on father-child relationship, on visitation and contact arrangements after separation and on fatherhood perceptions in-depth interview was conducted.

Data collected from demographic form and PARI were analyzed with SPSS (Statistical Package for Social Sciences). Frequencies and percentages were calculated by descriptive statistics, associations between categorical variables were calculated by Chi Square Test and comparison of 3 or more groups were analyzed by Kruskal Wallis Test, .05 was accepted as significance level. As evaluation instructions 7 and above score on Baker Alienation Questionnaire indicate alienation. Qualitative data, collected from in-depth interviews, was analyzed by the “content analysis”. In the process of content analysis; open, axial and selective coding techniques were used, which are qualitative research techniques used in “grounded theory”.

The study exhibited that 42,5% of participant children had Parental Alienation to their fathers. The claims of domestic violence and physical violence against children, the father-child contact after separation, fathers’ ages and the fathers’ awareness of Parental Alienation were associated with the Parental Alienation development to the fathers of children. Furthermore; children tended to show Parental Alienation behaviors to the fathers more frequently if there

was alienation in siblings and if they were living with mothers. The children of the fathers who had authoritarian, democratic and protective attitudes in childrearing were shown less Parental Alienation. According to the content analysis 4 major categories were determined; the attributions for mother, the impact of the alienation process on fatherhood identity, the feeling of loss of fatherhood rights and power, the relationship with child before separation. Indeed, the expressions on these categories were explicated by the rejected fathers of alienation more frequently.

Key Words: Parental Alienation, Father-Child Relationship, Divorce, Custody, Visitation-Contact.

1.GİRİŞ VE AMAÇ

Boşanma her geçen gün artan bir olgu olarak boşanma sonuçları ile de daha sık karşılaşmaktayız. Boşanmanın taraflar açısından sonuçları olduğu gibi tarafların müşterek çocukları açısından da çeşitli sonuçları bulunmaktadır.

Boşanma sürecinde çocuklar açısından karşılaşılan ilk -ve en bariz- sonuç velayettir. Medeni Kanunumuza göre; hukuksal bir terim olarak velayet; çocuğun bakım, eğitim, sağlık, disiplin gibi sorumluluklarını kapsayan, bu konularda çocuğun menfaatine yönelik karar alıp uygulama görevidir. TMK 339. maddeye göre velayet anne-babanın çocuğa ilişkin tüm sorumluluk ve yetkilerini kapsamaktadır (İmamoğlu, 2004).

TMK 336/1 maddesine göre evliliğin devamı süresince anne ve baba velayet sorumluluğunu birlikte kullanırlar. Buna göre; evlilik birliği devam ettiği sürece anne ve baba çocuğun bakım, eğitim, sağlık, disiplin gibi sorumlulukları ile bu konularda onun menfaatine yönelik karar alıp uygulama, maddi ve manevi olarak onu temsil etme görevlerini ortaklaşa kararlar alarak yürütmeli, anlaşmazlıklarda uzlaşa ile çözüm sağlamalıdır.

Buna karşın Medeni Kanunumuzun 336/2. maddesi ortak hayata son verilmesi veya ayrılık hali gerçekleşmesi durumunda velayeti kullanma hakkının anne veya babadan birine verilebileceğini belirtmektedir. Bu ifade ile çeşitli hukukçu ve araştırmacılar velayetin ortak kullanımının devam edebileceği yönünde yorumlamalarda bulunsalar da genel uygulama velayeti kullanma hakkının anne veya babadan birine bırakılması şeklindedir. Bu durumda hukuken çocuğun yerleşim yerini belirleme, çocukla birlikte yaşama hakkı da velayet sorumluluğunun doğal bir parçası olarak velayeti alan tarafta yani velidedir. TMK. 339/IV maddesi çocuğun velinin rızası dışında evi terk edemeyeceğini belirtmektedir.

Velâyet hakkına sahip olmayan ya da çocuk kendisinden alınmış olan ana babaya ise, hukuk düzenince çocukla kişisel ilişki kurma hakkı tanınmıştır (Serdar, 2007). Türk Medeni Kanunu'nun 182. maddesinde mahkemenin anne, baba arasında boşanma/ ayrılık kararı vermesi sırasında velayeti almamış olan taraf ile çocuk arasında kişisel ilişkinin de düzenleneceği belirtilmektedir (TMK #182/II). Kişisel ilişki; belirlenen gün ve saatlerde; velayeti kullanma hakkına sahip olmayan anne, baba veya üçüncü kişiler ile çocuğa, birbirlerinden haberdar olma, birbirlerinin hayatında bulunma imkanı yaratan, aralarındaki sevgi ilişkisini kurabilme ve sürdürülebilmeye yönelik bir haktır (Özbay, 2009). Buna göre;

çocuktan ayrı olan anne veya babanın çocuğun gelişimi ile ilgili bilgi sahibi olmasına, hısımlık ilişkisi sürdürmesine, yabancılaşmanın önlenmesine ve iki tarafın da ihtiyaçlarının karşılanmasına olanak sağlar (Akyüz, 1983.) Hakim anne, baba ve/ veya vasiyi dinledikten sonra kişisel ilişkiyi düzenleyecektir (TMK#182/1) Bu düzenlemeler sırasında çocuğun sağlık, eğitim ve ahlak bakımından yararlarının temel alınması gerekliliği belirtilmektedir (TMK#182/2).

Kişisel ilişki düzenli aralıklarla tekrarlanan, sürekli bir ilişkidir. Bu ilişki objektif bir düzeni gerektirir. Velayet hakkına sahip olmayan taraf ile çocuğun nasıl ve ne şekilde görüşeceği mahkeme tarafından belirlenir (Oskay, Koçak, Deynekli, Doğan, 2007). Bu düzenleme sırasında çocuğun görüşünün alınması da gereklidir. (AÇHS # 3 ve #6).

Kişisel ilişki velayet hakkına sahip olmayan ebeveyn için bir hak olduğu kadar çocuk için de bir haktır (Serdar, 2007). Pruett (1998) boşanmanın yaratacağı olumsuz sonuçları -çocuk için- engellemenin en temel noktalarından birinin çocuğun velayeti kullanma hakkını alamayan ebeveyni ile düzenli bir kişisel ilişki düzenlenmesi ve bunun uygulanması olduğunu ifade etmektedirler. Ayrıca BMÇHS #9/3 anne babasından ayrı olan çocuğun, yüksek yararına aykırı bir durum teşkil etmediği müddetçe düzenli bir şekilde kişisel ilişki kurma ve doğrudan görüşme hakkının taraf devletlerce sağlanacağı belirtilmektedir. T. C Anayasa 41 maddede kişisel ilişki kurmanın çocuk açısından bir hak olduğunu vurgular.

Buna karşın; çocukların boşanma sonrası özellikle birlikte yaşamadıkları ebeveyne karşı öfke, uzaklaşma ve reddetme yaşayarak, görüşmeyi reddetmeleri, mahkemece düzenlenen kişisel ilişki kurallarına uymamaları, icra marifetiyle uygulanması sırasında direnç göstermeleri, birlikte yaşadığı ebeveyne ittifak göstererek diğerine karşı kötüleme, aşağılama ve düşmanlık göstermeleri sıklıkla rastlanan durumlardır. Kimi zaman bu durumun nedeni ihmal, istismar, şiddete tanık olma gibi somut ve açık bir gerçeklik içerse de çoğu durumda mantıklı bir açıklama göstermez.

Gardner (1985) ortaya koyduğu Ebeveyne Yabancılaşma Sendromunu (Parental Alienation Syndrome-PAS) ebeveynlerden birinin diğerini kötüleme kampanyası yürüterek, çocuğu karşı tarafı reddetmesi yönünde “programlaması”, onun “beynini yıkaması” olarak tanımlamıştır. Bu durumun ayrılık döneminde yoğun çatışmalar yaşayan, velayet savaşı içine giren ebeveynlerde daha sık görüldüğü belirtilmekte bu durumu duygusal bir istismar olarak değerlendirmektedir. Bunu bilinçli olarak yapan ebeveynlerden çocukların velayetini

kullanım haklarının ellerinden alınmasının, karşı tarafa verilmesinin uygun olduğunu iddia etmektedir (Gardner, 1998).

Gardner'ın tanımladığı (1985) ebeveyne yabancılaşma sendromu beyin yıkama dışındaki pek çok sebebi göz ardı etmesi, cinsel ayrımcı olması, deneysel destekten yoksun olması nedenleriyle eleştirilmektedir (Warshak, 2003; Kelly & Johnston, 2001)

Warshak (2003); ebeveyne yabancılaşmayı Gardner'a benzer şekilde çocuğun bir ebeveynini mantık dışı ve somut nedenlerden bağımsız olarak reddetmesi olarak tanımlamakla beraber Gardner'ın yabancılaştıran ebeveyne odaklanmasına karşılık aileyi bir sistem olarak değerlendirmiş hedef ebeveynin de kimi tutum ve davranışlarının fenomen üzerindeki etkisine vurgu yapmıştır.

Kelly & Johnston (2001) ebeveyne yabancılaşma fenomenini reddetmemelerine karşın, olgudaki nedenselliği sorgulamış, bazı ebeveynlerin “beyin yıkama/programlama” çabalarının sonuçsuz kalmasını, kimi ebeveynlerin ise böyle bir tutum göstermemelerine karşın çocukların yabancılaşma semptomları göstermelerinin nedenlerini araştırmışlar ve çocukların anne-babaları ile ilişkilerini her ikisi ile de pozitif bir ilişki kuran çocuklardan birine tamamen yabancılaşmış çocuklara uzanan 5 boyutlu bir süreç olarak değerlendirmişlerdir, bunlar 1) her iki ebeveyni ile de olumlu ilişkiler kuran çocuklar, 2) ebeveynlerinden biri ile yakınlık kuran çocuklar, 3) ebeveynlerinden biri ile ittifak içinde olan çocuklar, 4) ebeveynlerinden birine uzaklaşmış çocuklar ve 5) ebeveynlerinden birine yabancılaşmış çocuklar olarak tanımlanır (Kelly & Johnston, 2001).

Ebeveyne Yabancılaşma üzerinde ebeveynler arası ilişkilerden, yabancılaştıran ebeveyninden, reddedilen ebeveyninden, çocuktan, ebeveyn çocuk ilişkisinden, üvey ebeveynlerden ve çevreden kaynaklı pek çok etmenin etkili olduğu ifade edilmektedir. Bunlar arasında; çocuğun aracı olarak kullanılması, taraf tutmasının istenmesi, ebeveynler arası çatışmaların boşanma sonrası da devam etmesi, çocuğun diğer tarafa yönelik olumsuz propagandalara maruz bırakılması, permisif (müsamahakar) ebeveynlik tutumu (yabancılaştıran ebeveyn için), reddedilen ebeveynin empati yoksunluğu, eleştirici ve yargılayıcı tavrı, çocuğun yaşı ve bilişsel düzeyi, mahkeme süreçlerinde kutuplaşma gibi faktörler belirtilmektedir (Kelly & Johnston, 2001, Johnston, Walters & Olesen, 2005)

Yabancılaşma olgusunun çocuklar üzerindeki yıkıcı etkileri literatürde yoğun olarak vurgulanır ve yabancılaştıran ebeveynin tutum ve davranışlarına odaklanılırken (Gardner,

1987; Warshak, 2003), reddedilen ebeveynin deneyimleri geri planda kalmıştır (Vassiliou & Cartwright, 2001).

Ülkemizde velayet düzenlemelerinin yüksek oranda anne yönünden değerlendirilmesi, dolayısı ile kişisel ilişki düzenlenmiş- uzak ebeveynin daha fazla baba olması, nedeniyle babaların reddedilen ebeveyn olduklarına daha sık tanık olmaktadır.

Bu çalışmanın amacı reddedilen ebeveyn olarak babanın deneyimlerine odaklanarak; yabancılaşma sürecindeki tutumlarına, babalık algılarına, çocuk ve anne ile ilgili yaklaşımlarına, mahkeme sürecine bakış açılarına açıklık getirmek, ebeveyne yabancılaşma olgusunu tanımlamak ve aile mahkemelerinin bu süreçteki etkilerini, çözüm önerilerini ortaya koymaktır.

Araştırmada şu hipotezler sınanacaktır:

1. Babaların annelere göre daha yüksek oranda reddedilen ebeveyn oldukları,
2. Reddedilen ebeveynin (babanın) çocuğa yönelik öfke ve uzaklaşma yaşadıkları,
3. Reddedilen ebeveynin (babanın) yabancılaşma ile ilgili olarak diğer ebeveyne (anneye) yönelik suçlamalar gösterdikleri,
4. Reddedilen ebeveyn olarak ele alınan babaların babalıkları hakkında olumsuz algılar geliştirdikleri, kendilerini yetersiz ebeveynler olarak gördükleri,
5. Reddedilen ebeveyn olarak ele alınan babaların çocuklarının hayatında söz hakları bulunmadığı algısı içinde buldukları,
6. Uzayan ayrılık süreçlerinin yabancılaşmayı arttırdığı,
7. Çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babaların otoriter babalık tutumları gösterdikleri,
8. Çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babaların mahkeme ve dava süreçlerine yönelik olumsuz atıflarının olduğu,
9. Çocukları kendilerine yabancılaşma yaşamayan babaların babalık algıları, çocuk ve anne ile ilgili düşünceleri, mahkeme süreçlerine yönelik atıfları gibi konularda çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babalara göre farklılıklar gösterdiği sonuçlarına ulaşılması beklenmektedir.

2.GENEL BİLGİLER

2.1. Tanımlar ve Tarihçe

Yabancılaşma sözcüğü, Farsça kökenli *yaban* sözcüğünden türetilmekte ve *boş, ıssız yer* anlamına gelmektedir (Eyüboğlu, 1995). Yabancılaşma sözcüğü Güncel Sözlükte “belli tarihsel şartlarda insan ve toplum etkinlikleri ürünlerinin, bu etkinliklerden bağımsız ve bunlara egemen olan öğelerin değişik biçimde kavranması” olarak tanımlamaktadır. Toplum Bilimleri Sözlüğüne göre yabancılaşma sözcüğü “belli tarihsel şartlarda insan ve toplum etkinlikleri ürünlerinin (emeğin, paranın, toplumsal ilişki sonuçlarının, insanın özelliklerinin ve yeteneklerinin) bu etkinliklerden bağımsız ve bunlara egemen ya da özlerinde olduklarından değişik biçimde kavranması” olarak belirtilirken, Yöntembilim Terimleri Sözlüğü sözcüğe “bireyin çevre koşullarına aykırı düşmesi yada kendisini başkasının gözüyle görmesi” şeklinde tanım getirmektedir (TDK, 2006).

Latince; yabancılaşmak, yabancılaştırmak, başkalaştırmak anlamındaki ‘*alieno*’ fiilinden gelmekte olan sözcük İngilizce’de ‘*alienation*’ olarak kullanılmakta ve “bir topluluk veya gruba ait olmama duygusu, aidiyet hissetmeme” anlamına gelmektedir (Longman Dictionary Of Contemporary English, 2001).

Yabancılaşma kavramı antik çağlardan beri pek çok düşünür tarafından ele alınsa da kavramsal olarak felsefe alanında ilk defa Hegel, politikada ise Rousseau tarafından kullanılmıştır. Kavramı somutlaştırıp dikkat çeken düşünür ise Marx olmuştur (Kılıç, 1984; akt. Akyıldız, 1998).

Hegel; yabancılaşma kavramını insan yaşamının doğaya yabancılaşmasının kolaylığını vurgulamak amacıyla kullanmış, en iyi “mutsuz-bilinç” ile örnekleneceğini belirtmiştir (Akyıldız, 1998). Ona göre ruhun varmak istediği, tasarı ve düşüncelerini gerçekleştirme hedefine ulaşmak için yaptığı eylemler, bu hedefin önüne geçer ve insan kendine yabancılaşır (Fromm, 1961). Hegel Fransız Devrimini, Lutherci reformları yabancılaşmanın olumlu bir yöne ilerlemesinin örnekleri olarak görür (Akyıldız, 1998).

Rousseau ise yabancılaşma kavramını insanın toplumsallaşmasının bir sonucu olarak görerek toplumsal sistemdeki kurumların bireyi sınırlayarak yabancılaşmasına yol açtığını vurgulamaktadır (Akyıldız & Dulupçu, 2003).

Fromm (1961) Marx'ın yabancılaşmayı; insanın doğa ile ilişkisi sırasında kendini yaratıcı bir güç olarak görmekten uzaklaşması, kendini pasif ve edilgen görmesi sonucu ortaya çıktığı biçiminde tanımladığını belirtir (Fromm, 1961). Sosyo-ekonomik üretim şeklinin nesnel şartlarının belirlediği insan varlığı kendi özüyle çelişerek yabancılaşır (Akyıldız, 1998). Marx için yabancılaşma varlık ve insan doğasının (özünün) ayrımından kaynaklanır (Fromm, 1961), birbirine ait olan şeylerin ayrılmasını veya uyum içindeki şeyler arasındaki zıtlığı ifade eder (Wikipedia, 2015).

Marx; kapitalist ekonomik sistemin; yarattığı sınıf ayrımı, insan ilişkilerini karakter ve duygulardan ziyade ekonomik bağlamda ele alması gibi sebeplerle insanların birbirlerine yabancılaşma yaşadıklarını belirtir (akt. Arthur, 2015).

Yabancılaşma olgusu uzun yıllardır pek çok bilim adamı, sosyolog, filozof, teorisyen tarafından tartışılmış ve tartışılmaya devam etmektedir. Bunun yanında sinema, edebiyat ve diğer sanat dallarına da ilham kaynağı olmuştur.

Yabancılaşma olgusu psikolojide “kendine yabancılaşma” kavramı ile yer bulur. Freud'a göre güçlü bir ego kendi ile bütün olan, sağlıklı bireyi ifade ederken, zayıf ego kendine yabancılaşır ve çeşitli savunma mekanizmaları ile çözüm arar (Freud, 1923).

Fromm yabancılaşmayı nevroz ile ilişkilendirmiş, bireylerin yabancılaşma sonucunda nevroz yaşayarak kendi kimliklerinden uzaklaştıklarını iddia etmiştir. Fromm'a göre nevroz; bir arzunun güçlenerek kişilik üzerinde egemen olması, bireyi güçsüzleştirme halidir (Fromm, 1962)

Jung'un görüşüne göre, teorisinde kişiliğin arketiplerinden olan *persona* yani kişinin sosyal benliği, bireye ait olan kimi özelliklerin baskılandığı, insanların kişiyi gördüğü, toplumsal rolüdür. Bu rol içinde birey kimi zaman toplumsal kabul görme, çıkar elde etme beklentisi ile kendisinin dışında davranır. Bu durumun yoğun kullanımı sonucunda kişi çeşitli psikopatolojiler geliştirebilir, kendine yabancılaşabilir (Jung, 1961).

Adler; kişinin psikopatoloji geliştirdiği nörotik eğilimi (neurotic disposition) kişinin kendini ve dünyayı algılamasının yanlış hale gelmesine bağlar (Adler, 1933)

Karen Horney; kendine yabancılaşma olgusu ile *gerçek öz* kavramını ilişkilendirmiştir. Ona göre gerçek öz; kendi duygu ve düşüncelerimize yönelik olumlu ya da olumsuz doğal tepkileri

üreten, güçlü ve aktif olduğu zaman bize kararlar alıp bunların sorumluluğunu üstlenme gücü veren bir mekanizmadır. Bu nedenle gerçek öz, bütünleşme, birlik, bütünlük hissi yaratır. Bu durumda işleyişe eşlik eden önemli bir gerilim oluşmaz. *Öze yabancılaşma* olarak ifade edilen süreçte ise, kişinin şimdiki ve geçmiş yaşantıları arasındaki bağ zayıflamış, hayatın devamlılığı, gerçeklikle ilişkisi ile ilgili duyguları bulanıklaşmış ya da silinmiş olabilir (Horney, 1950).

Kendine -güncel öze- yabancılaşan birey kendi duygularından, istek ve inançlarından uzaklaşıp kendi hayatı konusunda etkinlik ve enerjisini, karar alıp uygulama gücünü yitirebilir (Horney, 1937).

Kendine yabancılaşma yani kişinin kendisi ve hayatıyla ilgili farkındalığının bozulmuş olması diğer pek çok ruhsal soruna eşlik etmekte hatta ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır.

Kendine yabancılaşma kavramı psikiyatride Disosiyatif Bozukluk olarak adlandırılmış ve çeşitli ruhsal sıkıntılar veya travmatik (üzücü, korkutucu, utandırıcı, öfke uyandırıcı) olaylarla bireyde bilinç- bellek ve kimlik sorunlarının (saçma sapan veya farklı biriymiş gibi konuşma, konuşamama, bayılma, unutkanlık, kim olduğunu bilememe vb) ortaya çıkması olarak tanımlanmıştır.

Disosiyatif Bozukluklar; Amerikan Psikiyatri Birliği tarafından yayımlanan Mental Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal El Kitabı (The Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders) DSM-5'te 4 tip olarak belirtilmiştir: kimlik çözülmesi bozukluğu, unutkanlık çözülmesi (Disosiyatif amnezi), kendine yabancılaşma (depersonalizasyon)/ gerçekdışılık (derealizasyon) çözülmesi, tanımlanmış diğer bir çözülme bozukluğu, ayrıca DSM-5 tanımlanmamış çözülme bozukluğu olarak geçen beşinci bir alt grup daha belirtmektedir.

1-Kimlik Çözülmesi Bozukluğu; iki yada daha fazla birbirinden farklı kişilik durumu ile kimlik bölünmesi. Kimlikte bu bölünme, kendilik duygusunda ve eylemlerini yönetebilirlik algısında sürekliliğin belirgin olarak bozulmasını kapsar ve duygulanım, davranış, bilinçlilik, bellek, algı, biliş veya duygusal-devinsel işlevsellikte bununla ilgili değişimler olur. Bu belirtiler ve bulgular, başkalarınca gözlenebilir veya kişi bunları bildirir. Ayrıca bu durum önemli kişisel bilgileri ve/veya örseleyici olayları sıradan bir unutkanlıkla açıklanamayacak biçimde

hatırlayamamada tekrarlayan bir bozukluk olup, bir maddenin yada genel tıbbi bir durumun (kompleks parsiyel katılmalar) doğrudan fizyolojik etkilerine bağlanamaz, genel kabul gören kültürel veya dinsel bir uygulamanın bir parçası değildir ve klinik açıdan belirgin bir strese veya toplumsal, mesleki alanlarda yada işlevselliğin önemli diğer alanlarında bozulmaya sebep olur.

2- *Unutkanlık Çözülmesi (dissosiyatif amnezi)*; genellikle travmatik veya stres yaratan özyaşam öyküsüyle ilgili bilgileri, sıradan bir unutkanlıkla açıklanamayacak biçimde hatırlayamama durumu. Bu belirtiler kimlik çözülmesi bozukluğu, örselenme sonrası gerginlik bozukluğu, akut gerginlik bozukluğu, bedensel belirti bozukluğu, yeğin veya ağır olmayan nörobilişsel bozukluk ile daha iyi açıklanamamasının yanında herhangi bir madde kullanımının veya nörolojik bir durumun ya da başka bir sağlık durumun (kompleks parsiyel katılmalar, gelip geçici geniş çaplı unutkanlık, kapalı baş yaralanması/çarpma ile baş yaralanmasının kalıntısı, nörolojiyi ilgilendiren başka bir durum) doğrudan fizyolojik etkilerine bağlı değildir ve bu semptomların klinik açıdan belirgin bir strese veya toplumsal, mesleki alanlarda yada işlevselliğin önemli diğer alanlarında bozulmaya sebep olur.

DSM-5 önceki versiyonlarda ayrı bir kategori olan dissosiyatif füğ'ü de *Kaçış Çözülmesi* olarak adlandırarak unutkanlık çözülmesi içinde değerlendirmiştir. Buna göre; *Kaçış Çözülmesi*; “kimliği yada diğer önemli özyaşamöyküsel bilgilerini unutmamanın eşlik ettiği, görünüşte amaçlı gezinti veya şaşkın bir biçimde dolaşma” olarak tanımlanmıştır.

3-*Kendine Yabancılaşma (Depersonalizasyon)/Gerçekdışılık (Derealizasyon) Çözülmesi*; Sürekli yada yineleyen bir biçimde kendine yabancılaşma ve/veya gerçekdışılık yaşantılarının olması.

Kendine Yabancılaşma (Depersonalizasyon); sürecinde kişinin duyguları, düşünceleri, duyumları, vücudu yada eylemleri ile ilgili olarak gerçekdışılık, kendinden kopma veya dışarıdan bir gözlemci olarak hissettiği deneyimler yaşanır (örn. algısal değişiklikler, zaman algısında çarpıklık, kendiliğin gerçekdışılığı veya yokluğu, duygusal ve/veya bedensel uyuşma).

Gerçekdışılık (Derealizasyon); sürecinde ise kişi çevresindekilerle ilgili olarak gerçekdışılık veya kopukluk deneyimleri yaşar (örn. insanlar veya nesnelere gerçekdışı, düşsel, sisli, cansız veya görsel olarak çarpık olarak deneyimlenir.)

Bu gerçekdışılık veya kendine yabancılaşma deneyimleri sırasında gerçeği değerlendirme yetisini bozulmamıştır. Ayrıca bu semptomlar klinik açıdan belirgin bir strese veya toplumsal, mesleki alanlarda yada işlevselliğin önemli diğer alanlarında bozulmaya sebep olur ve bu bozukluk şizofreni, panik bozukluğu, yeğin depresyon bozukluğu, akut gerginlik bozukluğu, örselenme sonrası gerginlik bozukluğu veya başka bir çözülme bozukluğu ile daha iyi açıklanamaz, bir maddenin başka bir sağlık durumunun (katılmalar) doğrudan fizyolojik etkilerine bağlanamaz.

4- Tanımlanmış Diğer Bir Çözülme Bozukluğu; Klinik açıdan belirgin bir strese veya toplumsal, mesleki alanlarda yada işlevselliğin önemli diğer alanlarında bozulmaya sebep olmakla birlikte, çözülme bozuklukları belirtilerinin baskın olmasına karşın herhangi bir özgül bir çözülme bozukluğunun tanı ölçütlerinin tam olarak karşılanamadığı ancak bu tanı ölçütlerini karşılanamamasının klinisyenlerce tartışılmak istendiği durumlar için kullanılır.

Bu kategoride; *karışık çözülme belirtileri ile giden süreğen ve yineleyen sendromlar* (kendilik duygusunda, eylemlerini yönetebilirlik algısında sürekliliğin fazla belirgin olmayan bir biçimde bozulduğu kimlik bozukluğu veya unutkanlık çözülmesi bulunmadan oluşan kimlik değişimleri veya cin çarpması deneyimleri), *uzun süreli ve yoğun bir biçimde baskı altında tutularak inandırılmaya bağlı kimlik bozukluğu* (yoğun bir şekilde, baskı altında inandırılmaya çalışılan kişilerde -beyin yıkama, zihin denetimi, işkence, uzun süreli siyasal tutukluluk, tarikat/mezhep veya terör örgütlerine girme, tutsakken görüş aşılama- uzun süreli kimlik değişimleri veya bilinçli olarak kimliğini sorgulama durumu), *gerginlik yaratan olaylara bağlı akut çözülme tepkileri* (1 aydan kısa süren, gelip geçici olarak bilinç durumunda kısıtlılık, kendine yabancılaşma, gerçek dışılık, algısal bozukluklar -zamanın yavaşlaması, makropsi-, kısa unutkanlıklar, gelip geçici stupor ve/veya duyuşal-devinsel işlevsellikte değişimler -analjezi, paralizisi-), *çözülme esrimesi/trans* (genel kabul gören kültürel veya dinsel bir uygulamanın bir bölümü olmadan, kişinin çevresel uyaranlara karşı derin bir tepkisizlik, duyarsızlık içinde bulunması, yakın çevreyi bir anda tam olarak veya bir ölçüde ayırmsayamama durumu) gibi görünüşler belirtilmiştir.

5-Tanımlanmamış Çözülme Bozukluğu; Klinik açıdan belirgin bir strese veya toplumsal, mesleki alanlarda yada işlevselliğin önemli diğer alanlarında bozulmaya sebep olmakla birlikte, çözülme bozuklukları belirtilerinin baskın olduğu ancak herhangi bir özgül bir çözülme bozukluğunun tanı ölçütlerinin tam olarak karşılanamadığı ve bu tanı ölçütlerini karşılanamamasının özel nedeni klinisyenlerce belirlenmek istenmedi, daha özgül bir tanı koymak için yeterli bilgi olmadığı durumlar için kullanılmaktadır (DSM-5, 2013).

Uluslararası hastalık sınıflandırması olan ICD (International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems) dünya sağlık örgütü tarafından yayınlanır ve dünya çapında ortak olarak kullanılır.

Son versiyonu olan ICD 10'da (2016) 5 bölüm; Akıl ve Davranış Bozuklukları (F00-F99), F44 içinde kategorilendirilen Dissosiyatif (konversiyon) bozukluklar DSM-5'teki gibi birbirini bütünleyen işlevleri olan biliçlilik, bellek, kimlik yada çevre algısında kısmen veya tamamen oluşan bozulmaları ifade eder.

1-Dissosiyatif Amnezi (F44.0); organik mental bir hastalığa bağlanamayacak, sıradan bir unutkanlıkla veya yorgunlukla açıklanamayacak bir biçimde, çoğunlukla travmatik olaylar çerçevesinde kısmi ve seçici şekilde önemli olayların unutulmasıdır.

2-Dissosiyatif Füg (44.1); Dissosiyatif Amnezinin özelliklerinin yanında alışkın olunan çevreden amaçlı olarak uzaklaşmayı da kapsar.

3-Dissosiyatif Stupor (44.2); Stres yaratan bir olayla bağlantılı olarak fiziksel bir sorun olmamasına karşın istemli hareketlerde önemli bir azalma ve kayıp ve dış uyaranlara (ışık, gürültü, temas) karşı tepkisiz kalma durumudur.

4-Trans ve tutulma bozuklukları (44.3); Kimlik ve çevre algısının istem dışı ve dini ritüellerden bağımsız ve geçici olarak kaybolması halidir.

5- Dissosiyatif motor bozulmalar (44.4); Kol bacaklarda tamamen veya belli bölümlerde hareket kaybıdır.

6- Dissosiyatif Konvulziyonlar (44.5); Epilepsi nöbetlerine benzer hareketlerin bulunduğu, bilincin kapadığı veya stupor durumuna veya trans haline girdiği bozukluktur.

7- *Dissosiyatif Anestezi ve Duygu Kaybı (44.6)*; Fiziksel bir sorun olmamasına karşın deride hissi bölgelerin bulunması veya görme/duyma gibi duyularda kayıp yaşanması durumudur.

8- *Karışık Dissosiyatif (konversiyon) Bozuklukları (44.7)*; Yukarıda bahsedilen bozuklukların bir arada görülmesidir.

9-*Dissosiyatif (konversiyon) Bozuklukları, Diğer (44.8)*; Ganser sendromu, çoğul kişilik gibi bozukluklar.

10-*Dissosiyatif (konversiyon) Bozuklukları, Tanımlanmamış (44.9)*(WHO, 2016).

Ebeveyne Yabancılaşma; ebeveynlerden birinin çocuğun diğer ebeveyni haksızca reddetmesine yol açacak eylem ve tutumlar sergilediği aile içi dinamik için kullanılan bir terimdir (Baker, Asayan & LaCheen-Baker, 2016). Özellikle çatışmalı evlilikler ve anne baba arasındaki çatışmada, velayet tartışmalarının ortasında kalan çocuklar için risk oluşturmaktadır.

R. Gardner 1985 yılında popüler ismi “Ebeveyne Yabancılaşma Sendromu-EYS” (Parental Alienation Syndrome) verip semptomlarını tanımlamadan önce 1950'lerde aile terapisi ekollerinin kurucuları, psikiyatri hastalarının ev ziyareti yaşantılarından gözlemlerle *jenerasyonlar arası koalisyonlardan* bahsetmekteydi. Bozuk/ patolojik üçgen adını verdikleri bu durumu ebeveynlerden birinin diğeri ile olan tartışmasında, psikiyatri hastası olan çocuğundan, kendisine karşı sadakat talep etmesi olarak tanımladılar (Gottlieb, 2012). Reich (1949); yabancılaştırma olgusunu bir ebeveynin diğerrinden çocuğu uzaklaştırıp onu annelik/babalık duygusundan yoksun bırakarak “intikam alması” olarak görmekteydi (akt. Gould & Martindale; 2009).

İlk olarak Walterstein ve Kelly (1976, 1980); çocuğun bir ebeveyni mantık dışı olarak reddettiği, onunla görüşme konusunda güçlü bir direnç ve isteksizlik gösterdiği, diğer (öfkeli) ebeveyn ile patolojik bir bağ kurduğu süreci tanımlamışlardır. Onlara göre; bu sağlıksız gruplaşma çoğunlukla ergenlik dönemi çocukların ayrılmaya gösterdikleri direnç ve boşanmaya yönelik tepkileriydi (Meier, 2009). Bununla birlikte Walterstein ve Kelly (1980) öfkeli ebeveyn ve çocuğun diğer ebeveyni önemsizleştirip onunla olan bağı koparmak için kurdukları bu koalisyonun çocukta çeşitli sorun ve rahatsızlıklar gelişmesine yol açtığına da vurgu yapmışlardır (Gottlieb, 2012).

Clawar ve Rivlin (1991), ebeveyne yabancılaşma sürecine ebeveynin çocuğu “programlama”sı ve “beyin yıkama”sı olarak yaklaşırlar. Onlara göre; programlama; çocuğun hedefteki ebeveyn imajına ve onunla ilgili duygusal, ahlaki, entelektüel, sosyal, eğitimsel ve ebeveynlik becerileri ile ilgili algılarına zarar verme amaçlı oluşturulan düşünce sistemini ifade eder. Beyin yıkama ile kast ettikleri çocuğun algı ve düşüncelerini değiştirmek için uygulanan “özel teknikler”dir (Clawar & Rivlin, 1991). Programlama bilinçli olabileceği gibi bilinçsiz tutum ve davranışlarla da yapılabilmekte, amacı çocuğun düşünce ve davranışlarını kontrol etmedir (Clawar & Rivlin, 1991).

Sistem teorisyenleri Ward ve Harvey (1993); yabancılaşma olgusuna yabancılaştıran ebeveynin çocuğa olan bağımlılığı, eşine yönelik intikam arzusu, öz-güvenini koruma çabası, terk edilmeye başa çıkma gibi nedenlerle oluşmuş aile sistemi bozukluğu olarak yaklaşırlar. Bu durum aile sisteminin savunma mekanizmasıdır (Stahl, 1999).

Gardner (1985), ebeveyne yabancılaşmayı ebeveynlerden birinin çocuğu diğerine yabancı hale getirmek için uyguladığı bilinçli ve/veya bilinçsiz çabaları olarak tanımlamıştır. Daha sonraki yazılarında, ebeveyne yabancılaşma sendromunu bir çocukluk çağı bozukluğu, psikiyatrik bir hastalık olarak betimlemiş ve “velayet anlaşmazlıklarında ebeveynlerden birinin telkinleri ve çocuğun kendi çıkarımları ile çocuğun diğer ebeveyne karşı haksız biçimde yürüttüğü kötüleme kampanyası, hedefteki ebeveyni reddetmesi” şeklinde tanımlamıştır (Gardner, 1998).

Stahl (1999); ebeveyne yabancılaşma yaşayan çocuk ve hedefteki ebeveyn ilişkisinde net ve gözle görülür bir zayıflama ve gerilim olduğunu, bazı durumlarda yabancılaştıran ebeveynin programlama ve beyin yıkama davranışlarının etkilediği çocuğun diğer ebeveyne karşı düşmanlık geliştirdiğini belirtir.

Warshak (2001); olguya patolojik yabancılaşma adını vererek; üç önemli unsurun üzerinde durmuştur: 1) ebeveynlerden birinin reddi veya hakkında kötüleme, 2) bu reddedişin haklı bir sebebe dayanmaması, 3) bu durumun bir boyutuyla yabancılaşılmayan ebeveyn etkisiyle olması. Ona göre; bu üç unsurdan biri yoksa olgu ebeveyne yabancılaşma olarak tanımlanamaz (Warshak, 2001).

Bağlanma teorisi, bebeklerin her iki ebeveyni ile de güçlü duygusal bağları olduğunu ve rahatlık ve güvenlik ihtiyaçlarının karşılanmasını talep ettiklerini belirtir. Buna göre bu ihtiyaçları karşılandığında ebeveyni ile güven ilişkisi kurar, karşılanmadığında/ güvenilmez olduğunda bu talebinden uzaklaşır. Yabancılaşma davranışı içinde bulunan ebeveynler hedefteki ebeveynin güvenilmez olduğu, ihtiyaçlarını karşılamayacağı, bu konuda güvenilmez, yetersiz, ulaşılmaz olduğu konusunda çocuğu yönlendirir ve çocuk hedefteki ebeveyninden talepte bulunmaktan vazgeçer (Gould & Martindale, 2009).

Kelly ve Johnston (2001); ebeveyne yabancılaşma olgusunu aile sistemi faktörlerini, durumsal faktörleri ve bireysel faktörleri göz önüne alarak yeniden formüle etmişler ve bir ucunda her iki ebeveyni ile de olumlu ilişkiler kuran, diğer ucunda ise ebeveynlerden birine yabancılaşan çocuğun bulunduğu 5 boyutlu bir uzanım olarak tanımlamışlardır. Ebeveyne Yabancılaşma Sendromu terimini ebeveyne yabancılaşma/yabancılaşan çocuk olarak değiştirerek olgudaki patolojik söylemden uzaklaşmışlardır.

Baker (akt. Gottlieb, 2012); ebeveyne yabancılaşmayı çocuğun Gardner'ın tanımladığı 8 davranıştan büyük bölümünü gösterdiği, reddettiği ebeveynle önceki ilişkilerinin dostane olduğu, diğer ebeveynin bilinçli veya bilinçdışı biçimde çocuğu reddedilen ebeveyne karşı olumsuz etkileyecek tutum ve davranışlar gösterdiği ve ihmal veya istismarın bulunmadığı vakalar için tanımladığını belirtmiştir.

Ebeveyne Yabancılaşma olgusu, adı üzerinde tartışmalar olsa da, kültürel farklar göz etmeden, benzer semptomlar gösterir. Çocuğun mantıklı bir sebebe dayanmadan ebeveynlerinden birini reddetmesi ve bunun bir oranda diğer ebeveynin telkinleri ile olması tüm teorisyenlerin ortak noktasıdır.

Popüler olduğu ilk dönemler Gardner'ın cinsiyetçi yaklaşımının da etkisiyle adı; Epiclos'un ünlü tragedyasında çocuklarını öldürerek kocasından intikam alan kahramanından ilham alarak "Medea Sendromu" olarak da kullanılmış olup, halen bazı kaynaklar ebeveyne yabancılaşma olgusundan "Medea Sendromu/ Medea Kompleksi/ Art niyetli Anne Sendromu" olarak bahsetmektedir.

Bu çalışma her ne kadar yabancılaştıran (art niyetli) ebeveyn olarak anneyi, hedefteki ebeveyn olarak babayı odak seçmişse de rollerin değiştiği, babaların yabancılaştıran (art niyetli)

ebeveyn ve annelerin hedefteki ebeveyn oldukları vakaların da azımsanmayacak kadar sıklıkla karşımıza çıktığı vurgulanmalıdır.

Bununla birlikte olgusunun ismi ve sendrom özelliği üzerine de literatürde çatışmalar gözlemlenir. Gardner'ın başını çektiği bir grup teorisyen Ebeveyne Yabancılaşma Sendromunun bir ruhsal bozukluk olarak DSM-5'e girmesi çalışmalar yayınlamış, olgunun patolojik özelliklerine vurgular yapmışlardır.

Bu çalışmada Ebeveyne Yabancılaşma Olgusunun patolojik boyutu göz ardı edilmemekle birlikte aile içi dinamikler baz alınmış, olgu "Ebeveyne Yabancılaşma" olarak adlandırılmıştır.

2.2. Ebeveyne Yabancılaşma ile İlgili Teoriler

2.2.1. Gardner

Dr. Richard Gardner; ortak velayet uygulamasının yeni yeni yaygınlaştığı, velayet değerlendirmelerinde önemli bir ölçüt haline gelen ilk-yıllar kabulünün eleştirilere maruz kaldığı 1980'ler ABD'sinde velayet davası süreçlerinde ortaya çıkan bir ruhsal bozukluğu işaret etti: Ebeveyne Yabancılaşma Sendromu.

Gardner 1985'teki orijinal makalesinde; çocuğun ebeveynlerinden birini kötüleme, eleştirme ve reddetme konusundaki obsesyonunu (takıntısını) belirtmek için *Ebeveyne Yabancılaşma Sendromu (Parental Alienation Syndrome-PAS)* ifadesini kullanmıştır. Ebeveyne Yabancılaşma Sendromu; ebeveynlerden birinin çocuğu diğerine yabancılaşacak şekilde davranması için yürüttüğü bilinçli veya bilinçsiz çabalarıdır (Gardner, 1985).

Gardner'a göre, ebeveyne yabancılaştırmanın amacı çocuğun bir ebeveynle ittifak kurarak diğerini hayatından çıkarmaya zorlamadır (Gould & Martindale, 2009).

Gardner'ın tanımında; çocuğun diğer ebeveyne yönelik yürüttüğü kötüleme kampanyası haksız ve abartılı olup geçerli, rasyonel bir sebebe dayanmaz. Ayrıca ebeveynlerden birinin sistemli bir şekilde çocuğa diğer ebeveyni kötülemesi ile "beynini yıkaması" sonucu oluşmuştur (Gardner, 1985).

Sonraki yıllarda Gardner; ebeveyne yabancılaşma sendromunu sadece beyin yıkama ile sınırlı olmayan beyin yıkama davranışları dışında bilinçli ve bilinçsiz düzeylerdeki faktörlerin de bulunduğu, ayrıca çocuğun yabancılaştırılan ebeveyninden bağımsız olarak kendi kendine ürettiği çıkarımların da etkilediği bir süreç olarak tanımlamıştır (Gardner, 1992). Ona göre, Ebeveyne Yabancılaşma Sendromu bir ebeveynin beyin yıkama davranışlarını içermesi yanında hedef ebeveyni kötüleme kampanyasında çocuğun kendi ürettiği çıkarım ve yorumlarını da içermektedir (Gould & Martindale, 2009).

Gardner ebeveyni kötüleme ve iftira kampanyasının haksız olduğunu belirtirken istismar olgusunu dışarıda bıraktığını, çocuğa yönelik bir istismar söz konusu olduğunda olgu için ebeveyne yabancılaşma sendromu tanısının uygun olmayacağını, istismarı ayırmak gerektiğini vurgulamıştır (Gardner, 1999). Buna göre Gardner'ın tanımında çocuk ebeveynine

ihmal/istismar veya yabancılaştırıcı ebeveynin beyin yıkaması sonucu yabancılaşır (Rohrbaugh, 2008).

Gardner (1992), Ebeveyne Yabancılaşma Sendromu semptomlarını şu şekilde formüle etmiştir:

- (1) Hedef ebeveyne karşı kötüleme kampanyası,
- (2) Aşağılama davranışının zayıf, önemsiz ve saçma bir nedensellik üzerine kurulu olması,
- (3) Ambivalent duygulardan yoksunluk,
- (4) Kendi kararı olduğu vurgusu,
- (5) Ebeveyn çatışmasında yabancılaştıran ebeveyne yönelik koşulsuz, otomatik destek,
- (6) Kaba davranışlar ve suiistimal konusunda suçluluk hissetmeme,
- (7) “Ödünç alınmış” senaryolar
- (8) Nefret ve kin söyleminin hedef ebeveynin geniş ailesine ve çevresine karşı yayılması, (Gardner, 1998).

Gardner’a göre; çocuk hedef ebeveyne karşı haksız ve abartılı bir şekilde kötüleme, iftira kampanyası yürütürken ona yönelik karmaşık duygular yaşar. Bir taraftan “nefret” ederken diğer taraftan göstermesine izin verilmeyen sevgi ve yakınlık duygularını da içinde barındırır. Gardner ayrıca çocuğun reddettiği ebeveyne karşı gösterdiği nefret, kötüleme, iftira, hakaret söylemlerinin ve aldığı kazanımların (hediye, nafaka, okul ücreti vs.) onda hiçbir suçluluk hissi yaratmadığına vurgu yapar (Gardner, 1985, 1987, 1992, 1998).

Çocuk reddettiği ebeveyni ile yalnızken iddialarında ittifak kurduğu ebeveyni ile birlikte olduğundan daha yumuşak davranır. İttifak halinde olduğu ebeveynine diğer ebeveyni ile aralarında olan bir çatışmada koşulsuz, otomatik -refleks denilecek- bir destek verir. Ayrıca bütün bu nefret tavrını hedef ebeveynin geniş ailesine, arkadaş, iş çevresine de yaygınlaştırır. Onlarla görüşmeyi ve iletişim kurmayı da reddeder (Gardner, 1985, 1987, 1992, 1998).

Bunlarla birlikte, ebeveyn-çocuk ilişkisi de dahil her ilişkide bulunan ambivalans çocuk ve reddettiği ebeveyni arasında bulunmaz. Çocuk ebeveynlerinden birini (yabancılaştırıcı)

“tamamen iyi” görürken diğeri (hedef) “tamamen kötü” olarak tanımlar (Gardner, 1985, 1987, 1992, 1998).

Çocuk hedef ebeveyni reddetmenin tamamen kendi tercihi olduğu, yabancılaştırıcı ebeveynin bir telkini bulunmadığı konusunda ısrarcıdır (Rohrbaugh, 2008). Ayrıca çocuk yaşı, gelişimsel düzeyi ve yaşantısı ile tutarlı olmayan söylemlerde bulunur, yabancılaştırıcı ebeveynin ifade ve öykülerini birebir kullanır (Gould & Martindale, 2009).

Gardner Ebeveyne Yabancılaşma Sendromunun hafif, orta, şiddetli olmak üzere üç düzeyi olduğunu belirtir (Gardner, 1992).

Hafif düzeyde; yabancılaşma yüzeyseldir (Gardner, 1992). Yabancılaştırıcı çocuğu hedef ebeveyne karşı yabancılaştırmak ve onun hakkında kendi bakış açısını kazanmasını sağlamak amacıyla bilinçli veya bilinçsiz örtük mesajlar verir. Buna karşın, çocuğun hedef ebeveynle olan kişisel ilişkisi destekler, çocukta kendisinin “daha iyi” olduğu algısı yaratmaya çalışır (Stahl, 1999). Çocuklar genel olarak hedef ebeveyne karşı memnuniyetsiz ve eleştirel davranımlar da kişisel ilişki düzenlemelerine uyarlar (Gardner, 1998).

Orta Düzeydeki Ebeveyne Yabancılaşma Sendromu vakalarında; yabancılaşma daha açıktır (Gardner, 1998). Yabancılaştırıcı hedef ebeveyne karşı öfkeli ve hınçlı davranır. Çocuktan kendisine sadakat göstermesini, kendi yanında olmasını bekler. Hedef ebeveynle çocuk arasındaki kişisel ilişkinin düzenine ve içeriğine müdahale etme, sınırlama, dahil olma eğilimi gösterebilir. Kişisel ilişkiyi kavramsal olarak onaylama görüntüsünde olsalar da baltalama çabaları mevcuttur (Stahl, 1999).

Şiddetli Düzeyde ise; yabancılaştırıcının sürekli ve açık bir şekilde hedef ebeveyne yönelik aşağılayıcı, zarar verici davranımları bulunmaktadır. Çocuğu hedef ebeveyne karşı yabancılaştırmak için beyin yıkama ve programlama tutumlarını net olarak sergiler (Stahl, 1999). Çocuklar hedef ebeveyne karşı düşmanca davranırlar. Bu tavır fiziksel şiddet ve paranoid düzeye ulaşabilir. Kötüleme ifadeleri çok daha açık ve nefret içeriklidir. Kişisel ilişkinin kurulması neredeyse imkansız olabilir (Gardner, 1998).

Gardner, Ebeveyne Yabancılaşma Sendromunun sekiz semptomuna ek olarak teşhiste kişisel ilişkinin kurulması sırasındaki zorluk düzeyi, kişisel ilişki sırasındaki tavırlar, hedef ve yabancılaştırıcı ebeveynle çocuk arasındaki bağların da göz önünde bulundurulması

gerektiğini belirtmiştir (Gardner, 1992, 1998). Ayrıca bu üç düzey için ayırıcı tanının yabancılaştırıcıdaki değil çocuktaki semptomlar üzerinden verilmesi gerektiğini vurgular (Gardner, 1998, 2003).

Hafif düzeyde; kötüleme kampanyası, zayıf/önemsiz/saçma nedensellik, ödünç alınmış senaryolar, geniş aileye yaygınlık ve yabancılaştırıcıya otomatik destek minimal düzeydedir. Ambivalans ve suçluluk olağan şekilde görülür. Kendi kararı olduğu söylemi genelde bulunmaz. Kişisel ilişkinin kurulması sırasında fazla zorluk çıkmaz ve kişisel ilişki sürecinde iyi davranışlar sergiler. Yabancılaştırıcı ile güçlü ve sağlıklı bağlar kurulmuştur. Hedef ebeveynle olan bağlar bazı durumlarda düşük düzeyde patolojik olabilir.

Orta düzeyde; kötüleme kampanyası, zayıf/önemsiz/saçma nedensellik, ödünç alınmış senaryolar, geniş aileye yaygınlık orta düzeyde bulunur. Ambivalans bulunmaz, suçluluk en az düzeydedir. Kendi kararı olduğu söylemi bulunur. Yabancılaştırıcı ebeveyne koşulsuz ve otomatik destek vardır. Kişisel ilişkinin kurulması sırasında zorluk yaşanır, süreçte provakatif davranışlar sergiler. Yabancılaştırıcı ile güçlü ve orta düzeyde patolojik, hedef ebeveynle güçlü, sağlıklı veya düşük düzeyde patolojik bağları bulunmaktadır.

Şiddetli düzeyde ebeveyne yabancılaşma yaşayan çocuklarda; kötüleme kampanyası ürkütücü boyuttadır, aşığılama davranışı için birden çok zayıf, önemsiz ve saçma rasyonalizasyon oluşturulmuş, nefret hedef ebeveynin geniş ailesi ve çevresine fanatik düzeyde yayılmıştır. Hedef ebeveyn-çocuk ilişkisindeki ambivalans ve çocukta hedef ebeveyne yönelik kaba davranışları ve onu suiistimal etme konusunda yaşanacak suçluluk tamamen ortadan kalkmıştır. Kendi kararı olduğu söylemi bulunur. Yabancılaştırıcıya koşulsuz, otomatik destek ve ödünç alınmış senaryolara sık sık rastlanır. Kişisel ilişkinin kurulması sırasında yoğun biçimde zorluk yaşanır, hatta kişisel ilişki kurulamaz. Kişisel ilişkinin kurulabildiği süreçlerde çocuk yıkıcı, zarar verici ve provakatif davranışlar gösterir. Yabancılaştırıcı ile ciddi derecede patolojik sıklıkla paranoid bir bağ oluşmuştur. Hedef ebeveynle bağlar güçlü ve sağlıklı biçimde kurulmuş olabileceği gibi minimal düzeyde patolojik de olabilir (Gardner, 1998, 2003).

Gardner, Ebeveyne Yabancılaşma Sendromu teşhisini yabancılaştırıcıdaki değil, çocuktaki bu semptomlar üzerinden vermenin uygun olduğunu belirtir (Gardner, 1998, 2003). Ancak tedavi

ve yasal düzenlemeler için yabancılaştırıcı patolojik düzeye ve semptomlara da odaklanmak gerektiğini vurgular (Gardner, 1998, 2003).

Yabancılaştırıcının Ebeveyne Yabancılaşma Sendromu düzeyini de yine hafif, orta ve şiddetli seviyeler olarak sınıflandırmıştır. Bunu belirlemek için; ayrılık öncesi ciddi bir psikopatolojinin varlığı, programlama düşüncelerinin sıklığı, sözel olarak programlama sıklığı, dışlayıcı manevraların (hedef ebeveynle görüşme, ziyaret ve telefon iletişimini engelleme, okul, sağlık vs. konularında bilgi vermeme) sıklığı, dava açma sıklığı, polis ve çocuk koruma servislerine müracaatın sıklığı, histeri epizotları, mahkeme düzenlemelerine uymama, yasal sistemi manipüle etme başarısı, velayeti alması durumunda programlamayı arttırma ihtimali semptomlarını göz önünde bulundurmak gerektiğini bildirir (Gardner, 2003).

Hafif düzeyde, ayrılık öncesi herhangi ciddi bir psikopatoloji çok ender bulunmakta, programlama düşünceleri, sözel olarak programlama, dışlayıcı manevralar, dava açma, polis ve çocuk koruma servislerine müracaat, histeri epizotları, mahkeme düzenlemelerine uymama ender görülmekte, yasal sistemi manipüle etme başarısı minimal seviyede bulunmakta ve velayeti alması durumunda programlamayı arttırma ihtimali çok düşük olarak gözlenmektedir.

Orta düzeyde; ayrılık öncesi herhangi ciddi bir psikopatoloji olabileceği gibi olmaya da bilir. Programlama düşünceleri, sözel olarak programlama, dışlayıcı manevralar, dava açma, polis ve çocuk koruma servislerine müracaat, histeri epizotları, mahkeme düzenlemelerine uymama durumlarına sıklıkla rastlanır. Yasal sistemi manipüle etme başarısı zaman zaman görülmekte, velayeti alması durumunda programlamayı arttırma ihtimali orta düzeyde belirlenmektedir.

Şiddetli düzeyde; ayrılık öncesi herhangi ciddi bir psikopatoloji sıklıkla bulunur. Programlama düşünceleri, sözel olarak programlama düzenli olarak görülür. Dışlayıcı manevralara mümkün olan her an başvurur. Dava açma, polis ve çocuk koruma servislerine müracaat, mahkeme düzenlemelerine uymama durumları, yasal sistemi manipüle etme başarısı mükerrer biçimde yaşanır. Velayeti alması durumunda programlamayı arttırma ihtimali çok yüksek olarak belirlenmektedir.

Gardner; “durumsal faktörler” olarak adlandırdığı özelliklerin de ebeveyne yabancılaşma sendromu üzerinde etkili olduğunu belirtir. Ona göre özellikle “zaman” önemli bir faktördür. Çocuk ne kadar uzun süre yabancılaştırıcı ile birlikte zaman geçirirse ona karşı duyduğu

yakınlık ve bulunduğu yeri terk etme korkusu o derece artacaktır. Ayrıca bu durumda hedef ebeveyne yönelik kötöleme ve eleştiri dozunun da yükseleceğini bildirir (Gardner, 1985).

Gardner'a göre; ebeveyne yabancılaşma ve ebeveyne yabancılaşma sendromu farklı durumlardır. Ebeveyne yabancılaşmayı genel bir terim olarak görür ve onun istismarın da dahil olabileceği pek çok sebepten kaynaklanabileceğini belirtir. Ancak ona göre; EYS çocuğun bir ebeveyn tarafından sürekli olarak programlaması ile oluşan bir alttırdür. Sendrom tanımını, özel bir bozukluğa işaret eden semptomlar kümesi, karşıladığını iddia eder (Gardner, 2003). Ayrıca bu sendromun etkisi uzun yıllar sürececek yıkıcı sonuçları olacaktır (Rohrbaugh, 2008).

Bernet (2010); Ebeveyne Yabancılaşma Sendromunun DSM-5 ve ICD-11'de yer alması, sendromun psikiyatrik olarak teşhis edilmesi gerektiğini vurgular.

2.2.2. Warshak

Warshak, temel olarak Gardner'ın Ebeveyne Yabancılaşma Sendromu'nun tanım ve semptomlarını kabul eden araştırmacılardan olmasına karşın bir bilirkişi olarak daha çok olgunun hukuki pratiği konusuna odaklanmıştır. Ona göre araştırmacıların olgu hakkındaki ifadeleri benzer olsa da hukuki arenadaki anlamlandırılması farklı olmaktadır (Gould & Martindale, 2009).

Olgudaki "sendrom" sözcüğünün hakimler, avukatlar ve ruh sağlığı uzmanları tarafından kullanımının mahkeme süreçlerinde çeşitli sıkıntılar ve anlamsal ayrışmalar yarattığını fark ederek fenomeni "patolojik yabancılaşma" olarak adlandırmıştır (Warshak, 2001). Ona göre patolojik yabancılaşma; "çocukların çoğunlukla bir ebeveynlerinin olumsuz görüşlerini paylaşarak, daha önce sevdikleri, sevgi dolu bağlar kurdukları insan veya insanlardan sebepsiz şekilde uzaklaşmaları" olarak tanımlamıştır (Warshak, 2003). Warshak (2003), olguyu bu şekilde adlandırmanın "sendrom" sözcüğünün hukuki süreçlerde yarattığı karışıklıktan kaçınarak *patolojik yabancılaşma* ve *mantıklı yabancılaşma* (çocuğun ebeveynini reddetmek için haklı bir sebebi olduğu durumlar) arasındaki farkı net bir şekilde ortaya koyabileceğini belirtir. Ayrıca bu ifade ile çocuğun sadece ebeveyne değil diğer insanlara karşı da benzer tutumlar geliştirebileceğini vurgulamış olduğunu ifade eder. Bununla birlikte tanımda net bir

şekilde bu durumun başka bir sebep ile karıştırılmadan yabancılaştırıcı ebeveynin etkisi ile meydana geldiğini açıkça ortaya koyduğuna değinmiştir (Warshak, 2003).

Ona göre, olguda sürekli ve ısrarcı bir şekilde bir ebeveynin reddedilmesi/kötülenmesi, bu reddetme/kötülemenin haksız ve mantıksız olması ve bu süreçte diğer ebeveynin kısmi de olsa etkisinin bulunması şeklinde üç önemli unsur bulunur (Warshak, 2001).

Ayrıca Warshak, bu üç unsurdan herhangi biri bulunmadığı durumların ebeveyne yabancılaşma sendromu olarak tanımlanamayacağını, pek çok avukatın, ebeveynin ve terapistin ilk semptomu- çocuğun ısrarcı ve sürekli bir biçimde bir ebeveynini reddetmesine-dayanarak Ebeveyne Yabancılaşma Sendromu iddialarında bulabildiğini, hatta Gardner'a yönelik eleştirilerin pek çoğunun da bu hataya binaen bildirildiğine vurgu yapar (Warshak, 2001).

Warshak (2003), Gardner'ın modelindeki temel sorunun değerleyici güvенеbilirliği konusunda yeterli deneysel destekten yoksun oluşu olduğunu belirtir.

Warshak olgunun farklı isimlendirilmelerine karşın boşanma sürecinde pek çok çocukta ebeveynlerden birine yabancılaşma davranışlarının varlığının alanda çalışan pek çok araştırmacı, uzman, terapist tarafından kabul gördüğünü vurgular. Sosyal bilimler ve hukuk alanlarında güvенеbilirlik konusunda farklı anlayışlar olduğunu, olgunun geçerlik ve güvенеbilirliğinin yeterli deneysel destek bulunmamasına karşın kabul edilebileceğini belirtir (Warshak, 2001).

Bununla birlikte Warshak Patolojik Yabancılaşmanın Daubert ve Frye kriterlerini de karşılayacağını bildirir. Ona göre, olgunun alanda yeterli profesyonel tarafından kabul gördüğünü, Ebeveyne Yabancılaşma Sendromu hakkında pek çok yayınlanmış hakem denetimli araştırma ve çalışmanın bulunduğunu ve bunların gitgide arttığını, Ebeveyne Yabancılaşma Sendromu tanıklığının “uygulanabilir profesyonel standartları test’ine tabi tutulması halinde benzer gözlemlerin çeşitli klinisyenlerce de yapıldığının görüleceğini belirtir (Warshak, 2001).

Warshak'ın çalışmaları özellikle yabancılaşmış çocuk ve ebeveynler arasındaki birleştirme süreçlerini kapsar.

2.2.3. Kelly ve Johnston

Kelly ve Johnston (2001) da ebeveyne yabancılaşma fenomeni üzerinde duran teorisyenlerdendirler. Gardner'ın "Ebeveyne Yabancılaşma Sendromu" tanımı ve ifadesini Gardner'ın klinik ve bilirkişilik deneyimlerine dayanarak oluşturarak yeterli deneysel destekten yoksun ve yanlışlanamaz olarak nitelendirerek eleştirmekte, tanımdaki nedenselliği -çocuğun yabancılaşma sürecinin yabancılaştırıcının "beyin yıkama" davranışları sonucu gerçekleştiği ilişkisini- sorgulayarak, bazı ebeveynlerin "beyin yıkama/programlama" çabalarının çocukta yabancılaşmaya yol açmamasına karşın, kimi ebeveynlerin bu tür davranış ve tutumlar göstermemelerine rağmen çocukların uzaktaki ebeveyne karşı korku, kaygı, reddetme veya sebepsiz bir düşmanlık geliştirmesinin açıklamadığını belirtirler (Johnston, 1993, Kelly & Johnston, 2001).

Ayrıca Gardner'ın ifadesinde "sendrom" sözcüğünün de APA kriterlerini karşılamayarak uygun olmadığını, "sıklıkla birlikte görülen bir grup belirti" olduklarını, bunun da olgunun sebebi, prognoz ve tedavisi ile ilgili bir bilgi vermediğini, bununla birlikte Gardner'ın tıbbi terminoloji ile aile davranışları ve sosyal sistemleri tanımlamış olmasını eleştirirler (Kelly & Johnston, 2001).

Psikolog ve sosyolog olarak Kelly ve Johnston olguya sistem teorisini temel alarak olguya aile dinamikleri açısından yaklaşmış, teorilerini yabancılaşma sürecinin aile bireyleri ve çocuk çerçevesinden detaylandırmışlardır (Gould & Martindale, 2009).

Onlara göre, yabancılaştırıcı ebeveyne odaklanmak, öznesi çocuk olan konuyu yetişkin davranışlarına yönelterek temelden uzaklaşmaktadır. Bu sebeple teorilerini çocuk ve onun gözlenebilir davranışlarının incelenmesi üzerine kurmuşlar, aile içindeki çocuğun "yabancılaşmış çocuk" olup olmadığını belirlemek için önemine vurgu yapmışlardır (Kelly & Johnston, 2001).

Kelly ve Johnston (2001) "yabancılaşmış çocuk" ifadesi ile hiçbir gerçekçi sebebe dayanmadan ebeveynlerinden birine karşı ısrarla ve özgürce, öfke, nefret, reddetme, korku gibi olumsuz duygular ifade eden çocukları tanımlamaktadırlar. Çocukların boşanma/ayrılık sonrası pek çok sebeple ayrı olduğu ebeveyni ile görüşmeye direnç gösterebildiği, bu direncin çocuğun normal gelişimsel sürecinde yaşadığı ayrılma anksiyetesinden, anne-baba

arasındaki evlilik içi veya boşanma sürecinde yaşanan şiddetli çatışmalardan, görüşmek istemediği ebeveyninin ebeveynlik tutumlarının katı, öfkeli veya duyarsız olmasından, birlikte olduğu ebeveyninin duygusal olarak yetersiz ve kırılabilir olması ile ilgili kaygılarından ve ebeveynlerinin yeni duygusal partnerlerinin varlığından kaynaklı olabileceği (Kelly & Johnston, 2001, Johnston, 1993, Johnston & Roseby, 1997) ifade edilerek, “yabancılaşmış çocuğun” görüşmeye direnç gösteren diğer çocuklardan ayrılmasının önemi vurgulanmaktadır (Kelly & Johnston, 2001).

Kelly ve Johnston’ın (2001) “yabancılaşmış çocuk” teorisi ayrılık/boşanma sonrası çocukların anne-babaları ile olan ilişkilerini her ikisi ile de pozitif bir ilişki kuran çocuklardan birine tamamen yabancılaşmış çocuklara uzanan 5 boyutlu bir süreç olarak ele almaktadır. Buna göre ayrılık/boşanma sonrası çocuklar; her iki ebeveyni ile de olumlu ilişkiler kuran çocuklar, ebeveynlerinden biri ile yakınlık kuran çocuklar, ebeveynlerinden biri ile ittifak halinde olan çocuklar, ebeveynlerinden birine uzaklaşmış çocuklar ve ebeveynlerinden birine yabancılaşmış çocuklar olarak tanımlanır (Kelly & Johnston, 2001).

Her İki Ebeveyni ile de Olumlu İlişkiler Kuran Çocuklar: Ayrılık/boşanmaya en sağlıklı şekilde tepki veren, uyum gösteren çocukları tanımlar. Anne ve babalarının her ikisi ile de yakın ilişkiler kurar, değer verir ve paylaşımlarda bulunabilirler. İkisi ile de zaman geçirmekten hoşlanır, eşit zaman geçirmek isterler. Kelly ve Johnston (2001) ayrılmış aile çocuklarının büyük bölümünün bu kategoride bulunduğunu belirtirler.

Ebeveynlerinden Biri ile Yakınlık Kuran Çocuklar: Ayrılık/boşanmaya sağlıklı şekilde tepki verip, uyum gösterebilirler. Anne veya babalarından birine karşı yaşı, cinsiyeti, ilgi alanları, ebeveynlik tutumları veya kardeş tercihleri gibi nedenlerle yakınlık hisseder. Örtük bir tercih göstermelerine karşın her iki ebeveynleri ile de sık ve düzenli görüşmek, paylaşımlarda bulunmak isterler. Bu kategorideki ailelerde evlilik içi ve/veya boşanma süreci çatışması düşük düzeydedir. Kelly ve Johnston (2001), bu durumun birlikte olan ailelerde de görülebileceğini belirtmektedir.

Ebeveynlerinden Biri ile İttifak Halinde Olan Çocuklar: Yoğun ebeveyn çatışmasının ortasında kalan çocuklardır. Taraf tutması konusunda baskı yaşayabilir, diğer ebeveynine mesaj iletmesi istenebilir. Çocuk ısrarlı bir şekilde bir ebeveyni ile zaman geçirmek ister ve diğeri ile olan iletişimi minimum düzeyde tutmaya çabalar. Bu kategorideki çocuklar

“yabancılaşmış çocuklar”dan farklı olarak; kişisel ilişkiyi tamamen reddetmez ve diğer ebeveyne karşı öfke, üzüntü, sevgi içeren bir şekilde ambivalans hissederler. Kelly ve Johnston (2001), bu davranışların ayrılığa tepki olarak sıklıkla okul dönemi çocuklarında görüldüğünü, en incinmiş ve savunmasız olan, desteğe en fazla ihtiyaç duyan çocuklar olduğunu ifade etmektedirler. Bu ittifakın genellikle zaman içinde yeterli ilgi ve destekle azaldığını, ancak uzayan dava süreçleri ve çevresel faktörlerle bu ittifakların güçlenme, hatta yabancılaşmaya yol açma ihtimalinin olduğunu da vurgularlar.

Ebeveynlerinden Birine Uzaklaşmış Çocuklar: Bu kategorideki çocukların ebeveynlerinden birini reddetmek konusunda gerçekçi sebepleri vardır. Aile içi şiddet, ihmal ve/veya istismar öyküsü veya reddedilen ebeveynin aşırı katı, kontrolcü, eleştirel kişilik yapısı veya madde kullanımı, akıl hastalığı gibi yetersizlikleri söz konusudur. Anne-baba çatışması orta düzeyde bulursa da çocuk bu ebeveyne karşı gerçek deneyim ve/veya gözlemlere dayanarak yoğun bir korku gösterir. Görüşme ve kişisel ilişkiyi tamamen reddeder ve kendini bu şekilde “güvenli” hisseder. Kelly ve Johnston (2001), bu reddedişin çocuğun sağlıklı bir tepkisi olduğunu, çoğunlukla ergenlik ve ön-ergenlik dönemindeki çocuklarda görüldüğünü vurgulamaktadır.

Ebeveynlerinden Birine Yabancılaşmış Çocuklar: En uç noktada bulunan, ebeveynlerinden biri ile görüşmeyi hiçbir suçluluk veya ambivalans göstermeden, katı, ısrarlı ve sürekli olarak reddeden çocuklardır. Reddedilen ebeveyn ihmal, istismar öyküsü bulunmayan, ebeveynlik becerileri yeterli bir ebeveynidir. Buna karşın, çocuğun ihmal/istismar iddiaları bulunabilir. Bu ebeveynine karşı abartılı olumsuz duyguları, saptırılmış görüşleri ve tepkileri vardır, tüm iletişim ve ilişkiyi reddeder. Saplantılı bir şekilde kötüleme, iftira, reddetme davranışları gözlenir. Çoğunlukla anne-baba çatışmasının yüksek olduğu, velayet davalarında görüldüğü belirtilir. Kelly ve Johnston (2001), bu durumun patolojik bir yapı gösterdiğini, önceden var olan olumlu ebeveyn-çocuk ilişkilerine zarar verdiğini bildirmektedirler (Kelly & Johnston, 2001).

Kelly ve Johnston (2001), *arka plan faktörler* olarak nitelendirdikleri; yoğun evlilik içi çatışma, aşağılayıcı olarak tanımlanacak bir ayrılık, çatışmalı bir boşanma, geniş ailenin provakatif tavırları, anne babanın kişilik özellikleri ve ebeveynlik tutumları, çocuğun yaşı, bilişsel düzeyi ve kişiliği gibi unsurların ve *müdahalede bulunan değişkenler* olarak

nitelendirdikleri; ebeveyn tutum, düşünce ve davranışları, kardeş ilişkileri ve çocuğun aile içinde zaaf ve yatkınlıklarının çocuğu yabancılaşmaya hazırlayabileceğini ifade etmektedirler.

2.2.4. Diğerleri

Ebeveyne Yabancılaşma Olgusunda önemli kilit noktalarından biri çocuğun anne veya babasından istismar davranışları nedeniyle uzaklaşıp uzaklaşmadığıdır. Bu konudaki değerlendirmeler istismarcı bir ebeveynle görüşmeye zorlanmanın çocuğun yararına olmayacağı gibi diğerinin etkisi ile çocuğun yeterli bir ebeveyninden uzaklaşmasının da aynı ölçüde olumsuz etkiler yaratacağı düşünüldüğünden önem taşır (Gould & Martindale, 2009).

Dzord ve Olesen (2004) de bu kaygıyı temel alarak *Karar Ağacı* adını verdikleri istismar, yabancılaşma veya uzaklaşma konusunda değerlendirme yapmaya yardımcı bir sistem oluşturmuşlardır.

Bu sistemin ilk adımını “Çocuğun ebeveynleri ile olumlu ilişkileri var mı?” sorusu oluşturur. Bu soru çerçevesinde çocuğun anne ve babası ile kurduğu bağlanma ve ilişki biçimlerinin detaylı olarak sorgulanması gerekliliği belirtilir (Dzord & Olesen, 2004).

Dzord ve Olesen (2004)’e göre bu süreçte değerlendirmeyi yapacak olan uzmanın tüm taraflardan ve kaynaklardan edindiği bilgiler ile çocuğun doğumundan itibaren ebeveynleri ile kurduğu olan ilişkisini irdelemeli, çocuğu her iki ebeveyni ile de gözlemlemeli, birini reddetme davranışı göstermesi halinde bunun altında yatan nedenleri bireysel, ilişkisel, aile ve geniş aile sistemleri üzerinden analiz etmeli ve reddetme davranışına yol açan gerçekçi ve mantıklı sebepler olup olmadığını irdelemelidir.

Bu sorunun (çocuğun ebeveynleri ile olan ilişkisi olumlu mu?) yanıtının “evet” olarak verilmesi halinde, çocuk-ebeveyn ilişkisinin zarar görme olasılığı “düşük riskli” olarak tanımlanır (Dzord & Olesen, 2004).

İlk basamaktaki bir diğer soru da “Çocuğun davranışları yaşı ve gelişimsel düzeyi ile uyumlu mu?”dur. Bu soruya verilecek “evet” yanıtı da çocuk-ebeveyn ilişkisinin problemlili olma olasılığının “düşük riskli” olarak tanımlanmasını sağlar. Ancak çocuklar kimi zaman yaşlarından büyük ve olgun tavırlar gösterebilir, bu durum gözlemlenmesi ve değerlendirilmesi açısından zorlu olsa da kimi durumlarda çocuk ve anne veya baba arasında rol değişiminin varlığına dair ipuçları da verebilmektedir. Bu soruya verilecek “hayır yanıtı”

çocuğun bazı davranış problemleri veya belirtileri geliştirdiğini göstermektedir (Dzord & Olesen, 2004).

Dzord ve Olesen (2004), *Karar Ağacı*'nin ilk basamağındaki sorulara olumlu yanıt verilemiyorsa nedenlerinin irdelenmesi gerektiğini belirtirler. Onlara göre, bu durumda yapılacak öncelikli olarak çocuğun güvenliği ele alınmalı ardından hipotezlerin değerlendirilmesi sürecine girilmelidir (Dzord & Olesen, 2004).

Bu süreçte çocuğun reddetme davranışlarınının 1) Normal gelişimsel sürecin bir varyasyonu mu? (yakınlık, gruplaşma), 2) Ebeveynin düşük ebeveynlik becerileri kökenli mi? (aşırı katı, aşırı gevşek, fiziksel veya duygusal yokluk gibi) veya 3) İstismar/aile içi şiddet kaynaklı mı? sorularına yanıt aranmalıdır (Dzord & Olesen, 2004).

Dzord ve Olesen (2004)'e göre; aile sistemi içindeki pek çok durum çocuğun reddetme/yabancılaşma davranışları göstermesine yol açabilmektedir. Bu nedenle ayrılık öncesi süreçlerin de dikkatle ele alınması gerekliliğine vurgu yaparlar.

Süreçte, çocuğun davranışlarında problem olup olmadığı, varsa problemin türü, hangi şartlar altında ve sıklıkla ortaya çıktığı, hangi şartlarda gözlenmediği, diğer ebeveyn ile de problemler ilişkiler olup olmadığı, varsa bunların türü ve ne zaman başladığı irdelenmelidir. Çocuğun herhangi bir istismara maruz kalıp kalmadığı, şiddet davranışına şahit veya mağdur olup olmadığı, reddedilen ebeveynde alkol/madde bağımlılığı, psikiyatrik sorun bulunup bulunmadığı, aile içi şiddetin varlığı, türü (fiziksel, cinsel, duygusal, psikolojik), şiddet davranışını uygulayan tarafın kim olduğu ve çocuğun bu süreçlere dahil olup olmadığının dikkatli bir şekilde incelenmesi gerekliliği belirtilmektedir (Dzord & Olesen, 2004).

Çocuğun anne veya babasını reddetmesinin kökenleri detaylı bir şekilde değerlendirildikten sonra her ikisinin de ebeveynlik tutum ve becerileri ele alınmalı, yabancılaştırma iddiası olan olgular için tüm kaynaklardan bilgi edinilmeli, çocuğun herhangi bir kötüleme kampanyasına, yabancılaştırma davranışına maruz kalıp kalmadığı, yabancılaştırıcı olduğu iddia edilen ebeveynin çocuğa karşı korku ve kaygılar ve/veya aşırı korumacılık geliştirip geliştirmediği, maddi veya benzer kazanım beklentilerinin bulunup bulunmadığı, siyah-beyaz düşünce tarzı geliştirip geliştirmediği, velayet sürecine kazanma-kaybetme odaklı yaklaşıp yaklaşmadığı, psikiyatrik problem öyküsünün bulunup bulunmadığı ile çocuğun bu süreçten nasıl

etkilendiği, görünen problemlili davranışların durumsal olup olmadığı ve ebeveyni ile kurduğu yakınlığın abartılı olup olmadığına anlaşılmasının önemine dikkat çekmektedirler (Dzord & Olesen, 2004).

Dzord ve Olesen (2004), *Karar Ağacı* sistemi içinde Kelly ve Johnston (2001)'in yabancılaşmış çocuk teorisine benzer olarak ebeveyn-çocuk ilişkileri tanımlamışlardır. Bu tanımlamada ebeveyn-çocuk ilişkisini patolojik ve patolojik olmayan olarak sınıflandırmışlar ve dört patolojik olmayan, altı patolojik ilişki biçimi belirtmişlerdir.

Patolojik Olmayan Ebeveyn-Çocuk İlişkileri:

Eşit İlişkiler; İstismar yaşantısı bulunmayan ailelerde pek çok çocuk anne ve babasıyla tam olarak aynı olmasa da eşit ilişki biçimleri geliştirir.

İstismar Olmayan Ailelerde Yakınlık; Çocuğun duygusal olarak bir ebeveynine benzer kişilik özellikleri, benzer ilgi alanları, daha çok zaman geçirme gibi sebeplerle kendini daha yakın hissettiği, bununla birlikte diğer ebeveyn ile de güçlü ve sağlıklı duygusal bağlar kurduğu ilişki biçimini belirtir.

İstismar Olmayan Ailelerde Gruplaşma; Bir ebeveyni ile olan duygusal bağı çok güçlü, diğeri ile zayıf olan çocuklar için kullanılmaktadır. Güçlü duygusal bağlar kurduğu ebeveyni ile abartılı ilişkiler geliştirebilir, bu gruplaşma için manipüle ediliyor veya anne baba arasındaki çatışmadan kaçınmak için taraf tutuyor olabilir. Patolojik bir gruplaşma değildir.

İstismar Olan Ailelerde Korumacı Ebeveynlik Tutumları; Kimi ebeveynler gerçek yaşantılara dayanarak çocuklarının güvenliği konusunda endişe ve korkular geliştirip onları diğer ebeveyninden korumak isteyebilir. Eşe karşı uygulanan şiddetin sıklıkla çocuğa da yönelebildiği bilinmektedir. Dolayısı ile şiddet mağduru ebeveynin çocuğu konusunda diğer ebeveyne karşı korumacı tutumlar benimsemesi sağlıklı bir tepki olarak görülmekte, yabancılaştırma davranışından ayrı tutulmaktadır. Bununla birlikte bu tutumların çocuğun gelişimini olumsuz etkileyecek sonuçlar doğurmaması için ebeveynlerin uzmanlar tarafından yönlendirilmelerinin önemi vurgulanmaktadır (Dzord & Olesen, 2004).

Patolojik Ebeveyn-Çocuk İlişkileri:

Saldırganla Özdeşim Kurma; Şiddet yaşantısının görüldüğü ailelerde rastlanan bir gruplaşma biçimidir. Çoğunlukla saldırgan tarafından da mağdurun zayıf ve sevilmeğe layık biri olmadığı mesajları verilerek desteklenir.

Terk Edilme/Düşük Ebeveyn Becerileri Sebepiyle Uzaklaşma; Şiddet yaşantısı bulunmayan ailelerde çocuğun anne veya babasının uzak, ilgisiz davranışları ve/veya alkol/madde kullanımı gibi sebeplerle ona karşı uzaklaşma yaşaması durumudur.

İstismar Nedeniyle Uzaklaşma; Ebeveynlerden birinin diğeri veya çocuğa karşı şiddet/istismar davranışları göstermesi nedeniyle çocuğun ona karşı uzaklaşma yaşamasıdır. Dzord ve Olesen (2004), ebeveyne yabancılaşma ile en çok karıştırılan kategorinin bu olduğunu belirtirler.

İstismar Olmayan Ailelerde Yabancılaşma; Reddedilen ebeveynin istismar davranışları göstermemesine, gerçekçi/mantıklı bir sebebin bulunmamasına karşın çocuğun ona karşı güçlü, ambivalans içermeyen olumsuz duygular geliştirmesidir.

İstismar Olan Ailelerde İstismarcının Yabancılaştırması; Aile içi şiddet veya istismar bulunduğu durumlarda istismarcının çocuğu mağdur ebeveyne karşı yabancılaştırmasıdır. İstismarcı ebeveyn aile sistemi içinde güç sahibi kişidir ve değerlendirme yapacak uzmana sakin, mantıklı, iyi bir ebeveyn profili çizebilir. Buna karşın mağdur ebeveyn duygusal olarak dengesiz ve yetersiz bir ebeveyn olarak görülebilir. Uzman ebeveynlerin ve çocuğun davranışlarının altında yatan nedenleri dikkatli bir şekilde irdelemeli, değerlendirmeyi buna göre yapmalıdır.

İstismar Olan Ailelerde Mağdur Annelerin Yabancılaştırması; Aile içi şiddet yaşantısının görüldüğü durumlarda kimi mağdur anneler daha patolojik bir yapı çizerek, saldırgan eşe yönelik yoğun ve takıntılı bir nefret geliştirebilmekte ve çocuğa karşı aşırı korumacı tutumlar ve yabancılaştırma davranışları sergileyebilmektedirler (Dzord & Olesen, 2004).

Turkat (1994); boşanma süreçlerinde çocukların çoğunlukla anne ile yaşadıklarını ve ayrı oldukları babaları ile düzenli olarak görüşüp kişisel ilişkilerini sürdürmeleri anneleri tarafından yapılan müdahaleleri akut müdahale, ebeveyne yabancılaşma sendromu ve boşanma kökenli art niyetli anne sendromu olarak üç tür olarak sınıflandırmıştır.

Akut Müdahalede; velayeti kullanan ve çocukla birlikte yaşayan ebeveynin ayrı olan ebeveyn ve çocuk arasındaki kişisel ilişki düzenlerini sistematik ve direk olmayan, dolambaçlı planlarla engelleme girişimleridir. Bu girişimlerin çoğunlukla anlık öfkeler ve yanlış yönlendirmeler sebebiyle oluştuğu belirtilmektedir (Turkat, 1994).

Ebeveyne Yabancılaşma Sendromu; Gardner'ın (1985) tanımadığı gibi beyin yıkama, örtük ve bilinçsiz programlama, çocuktan kaynaklı faktörler ve durumsal faktörler gibi sebeplerle oluşan kişisel ilişki müdahaleleridir (Turkat, 1994).

Bunlarla birlikte Turkat (1994), kronik kişisel ilişki müdahalelerinin çocuğu hedef ebeveyne karşı yabancılaştırma davranışının ötesine geçtiği, eşin/eski eşin iş hayatını, sosyal hayatını, toplumsal saygınlığını hatta fiziksel sağlığını olumsuz etkileyecek tavırlara dönüştüğünü belirterek *Boşanma Kökenli Art Niyetli Anne Sendromu* kavramını tanımlamış ve bunun ciddi bir bozukluk olduğunu belirtmiştir.

Turkat (1995)'a göre; *Boşanma Kökenli Art Niyetli Anne Sendromu*; annenin eşini/eski eşini haksızca cezalandırma girişimleri içinde olduğu (çocuğu yabancılaştırma davranışları, çevredeki kişileri art niyetli eylemlerine dahil etme, haksız yere açılan davalar), çocuğun/çocukların baba ile kuracakları kişisel ilişkiyi ve babanın erişimini sabote ettiği (düzenli görüşmeleri, telefon erişimini, okul ve sosyal aktivitelere katılımını engelleme), her alana yayılmış art niyetli eylemlerde bulunduğu (çocuğa ve çevreye yalan söyleme, hukuki ihlaller) ve başka bir psikolojik bozukluk ile birlikte görülse de bunun direk etkilerine bağlı olmadığı bir bozukluk olarak tanımlamıştır.

Turkat (1995); *Boşanma Kökenli Art Niyetli Anne Sendromu*'nu Ebeveyne Yabancılaşma Sendromu'nu da içeren ancak daha geniş bir alana yayılmış bir bozukluk tanımlar.

Stoltz ve Ney (2002); ise olguya *Kişisel İlişkiye Direnç* olarak yaklaşmanın, "reddedilme" söyleminden uzaklaşmanın gerçeği daha net yansıtacağını, hukuki bakış açısını ve çocuk ebeveyn algılayışını daha uygun ortaya konacağını belirtmektedirler. Ayrıca bu şekilde sorunun Gardner (1985)'in yaptığı gibi yabancılaştırıcı ebeveyn veya Kelly ve Johnston (2001)'in yaptığı gibi çocuk olarak kişi odaklı görmek yerine sosyal çerçevenin bir dinamiği olarak ele alarak kişilere suçlama veya patoloji yüklemekten uzaklaşılacağını ifade etmektedirler (Stoltz & Ney, 2002).

Kişisel İlişkiye Direnç; ayrı yaşanan ebeveyn ile olan kişisel ilişki düzenlemelerinin çocuk, ebeveynler veya çatışmaya dahil olan diğer kişiler tarafından kesilmesi veya önemli ölçüde engellenmesi olarak tanımlanmaktadır (Stoltz & Ney, 2002).

Araştırmacılara göre, bu şekilde ele alınarak tüm taraflara bir sorunun var olduğu, bunun doğası ve çözümü için destek sunulması mesajı iletilmiş olarak hukuki anlamda sorunun çözümü kolaylaşacaktır (Stoltz & Ney, 2002).

2.3. Toplumda Görülme Biçimleri

2.3.1. Ebeveyne Yabancılaşma Olgusunun Yaygınlığı

Aile mahkemelerinde velayet raporları hazırlayan veya icra dairelerinde çocuk teslimlerinde bulunan hemen her uzman, çocuğun ısrarla ve mantık sınırları dışında, ebeveynlerden biri ile görüşmeyi şiddetli bir biçimde reddettiği duruma rastlamaktadır.

TUİK verilerine göre; boşanma sayısı 2015 itibarıyla %0,7; boşanma hızı da %1,69 oranında artmıştır. Bu verilere göre; 2015 yılında 602 bin 982 evlilik yapılırken, 131 bin 830 boşanma gerçekleşmiştir (TUİK, 2015). Her yıl giderek artan boşanmalarda çocukların yaşadığı çeşitli sıkıntılara da daha sık rastlamak kaçınılmazdır. Ebeveyne Yabancılaşma da bu sıkıntılardan biri olarak daha fazla karşımıza çıkar.

Türkiye'de konu ile ilgili araştırma ve çalışma kısıtlı olup, yapılan çalışmalar da kurgu - fabricated- cinsel istismar dosyaları üzerine odaklanmış olduğundan ebeveyne yabancılaşmanın yaygınlığı ile ilgili yeterli veri bulunmamaktadır. Ancak gerek mahkeme ve icra daireleri bünyesinde gerekse klinik çalışmalar yapan pek çok psikolog, psikiyatr, pedagoğ, sosyal hizmet uzmanı olgunun davranışsal kalıpları ile azımsanmayacak sıklıkta karşılaşır.

Literatürde de Ebeveyne Yabancılaşmanın yaygınlığı ile ilgili çalışmalar kısıtlıdır ve sonuçlar geniş bir spektrum içinde bulgulanmaktadır (Clawar & Rivlin, 1991; Kopetski, 1991; Johnston, Walters & Olesen, 2005; Kalter, 1989). Harman, Leder-Elder ve Biringen (2016) bu durumun sebebini çalışmanın ebeveyne yabancılaşma veya yabancılaştırma davranışlarını odak alması ve araştırma metoduna göre açıklamışlardır.

Bu konuda en çok vurgulanan çalışma Clawar ve Rivlin'in (1991); 700 aile ile 12 yıl süresince yaptıkları çalışmadır. Buna göre; boşanma sürecinde çocukların ebeveynlerinden biri tarafından diğerine yabancılaşmak üzere programlanmaları düzenli olarak %60 ve zaman zaman %20 oranındadır. Ayrıca çalışmacılar bir ebeveynin çocuk üzerinde diğer ebeveyne yabancılaşması için uyguladığı beyin yıkama davranışını %40 oranında belirtmişlerdir (Clawar & Rivlin, 1991).

Kopetski (1991); 1976-1990 yılları arasında ebeveyne yabancılaşma oranının %16'dan, %50'ye çıktığını belirtirken, Wallerstein ve Kelly (1980); 60 boşanmış ailenin 131 çocuğu ile

yaptıkları çalışmada çocukların %19'unun ebeveynlerinden birine karşı yabancılaşma yaşadıklarını, bu oranın 5 yıl sonra %2'ye düştüğünü bildirmişlerdir.

Johnston, Walters ve Olesen (2005); velayet değerlendirmesi ve velayet danışmanlığı için görüşülen 125 aile ile yaptıkları çalışma sonucunda anne ve babaların yaklaşık olarak yarısının yabancılaştırma davranışları gösterdiklerini, çocukların %19'unun tutarlı bir biçimde anne veya babasını reddetmesine karşın %6'sının şiddetli olarak ebeveynini reddettiğini belirtmişlerdir.

Pearson ve Thoenes (1990); annenin tek başına velayeti kullandığı durumlarda %40, babanın tek başına velayeti kullandığı durumlarda %30 oranında diğer ebeveynle gece yatılı kalmama vakası tespit etmişlerdir.

Koerner, Wallece, Lehman ve Raymond (2002), anne-babası boşanmış, ergenlik dönemi çocukları ile yaptıkları çalışmada bu çocukların %85'inin annelerinin babaları için kendilerine olumsuz söylemlerde bulduklarını, %40'ının bu olumsuz söylemlerin yönlendirici olduğunu ifade ettiklerini belirtirler.

1997 yılında ABD'nin California eyaletinde yapılan bir çalışmada ebeveyne yabancılaşma oranı %33 bulunurken (Nicholas, 1997), 2001'de Avustralya'da yapılan araştırma sonuçları %29 olarak belirtilmiştir (Berns, 2001).

Havliek, Gottlieb'e klinik görüşmelerindeki gözlemlerine dayanarak yaptığı açıklamada; boşanma vakalarında ebeveyne yabancılaşma oranının %75 gibi bir yaygınlıkta olduğunu belirtmiştir (akt. Gottlieb, 2012).

Baker (2010), 253 yetişkin ile yaptığı çalışmada; 4 katılımcıdan birinin ebeveyne yabancılaştırma davranışlarına bir derece maruz kaldığını bildirdiğini belirtmiştir. Bulgulara göre; katılımcıların %28,5'u bu davranışları fark etmediklerini bildirirken, %9,1'i nadiren, %10,3'ü bazen, %4,4'ü sıklıkla, %4,7'si çok sık bir şekilde ebeveynlerinden birinin diğerine karşı yabancılaşması için çeşitli yöntemler uyguladığını ifade etmiştir (Baker, 2010).

Harman, Leder-Elder ve Biringen (2016); 610 katılımcı ile yaptıkları çalışmada ebeveyne yabancılaşmanın Kuzey Carolina/ABD'de %13,4 oranında görüldüğünü belirtirler.

Bunlara karşı bazı araştırmacılar (Kalter, 1989; Oppenheimer, Primz & Bella, 1990) alışmalarındaki örneklemlerinde çocuğun ebeveynlerinden birini reddettiği duruma rastlanmadığını bildirmişlerdir.

2.3.2. Ebeveyne Yabancılaşmada Demografik Özellikler

Tanımlandığı ilk yıllar daha çok kadınların kocalarından intikam almak için uyguladıkları bir davranış paterni olduğu vurgulanarak kadınların yabancılaştırma yöntemlerine daha yaygın olarak başvurdukları dűřünölmekteydi. Ancak güncel araştırmalar durumun böyle olmadığını, hem erkek hem de kadınların bu davranışları gösterebildiğini kanıtlamaktadır.

Wallerstein ve Kelly (1980); kadınların ebeveyne yabancılaştırma tutumlarını erkeklere göre iki kat daha fazla olduğunu belirtirler.

Kopetski ve Rand'in annelerin babalara göre üç kat daha fazla yabancılaştırma davranışı gösterdiğini bildirdiği belirtilmektedir (akt. Gould & Martindale, 2009).

Johnston, Walters ve Olesen (2005) de babaların annelere göre daha fazla reddedildiğini bulgulamışlardır. alışmalarında babalar %11 civarı reddedilirken annelerin reddedilme oranı %7 civarındadır.

Dunne ve Hendrik (1994); %94, Baker (2005); %83, Baker ve Darnall (2006); %62 oranında annenin yabancılaştırıcı ebeveyn olduğunu belirtirler. Benzer şekilde Johnston (2003) da mahkeme sürecindeki ailelerdeki çocukların anne ile ittifak kurarak babaya yönelik yabancılaşma yaşama ihtimalini anneye yabancılaşmalarından daha yüksek olarak belirtir.

Clawar ve Rivlin (1991) de kadınların erkeklere göre çocuğu diğer ebeveyne yabancılaştırma konusunda daha fazla beyin yıkama/programlama süreci içine girdiklerini bildiren araştırmacılarıdır. Kadınların %4 ila %85'inin erkeklerin ise % 2 ila %25'inin bu tür davranış ve tutumlar benimsediğini belirtirler. Onlara göre kadınlar doğum hakkı, mülkiyet algısı, aileyi kadının oluşturması dűřüncesi, kadınlık kimliğinin annelik odaklı olması, ekonomik destek ihtiyacı, sosyal destek eksikliği, ilk yıllar bakımı, erkeğin ebeveynlik becerilerine güvensizlik, çevresel/toplumsal baskılar, başka bir kaybın korkusu, başka bir bölgeye taşınma isteği, yeni bir aile kurma arzusu ve fırsatlarının daha fazla olması gibi sebeplerle bu davranışlara daha fazla meylederler (Clawar & Rivlin, 1991).

Gardner; 2001'deki makalesinde; 1980lerde ebeveyne yabancılaşma sendromu bulunan ailelerle yaptığı çalışmalarda yabancılaştırıcı ebeveynin %85-90 oranında anne olduğunu ancak ilerleyen yıllarda bu oranın %50 civarına indiğini ifade eder (Gardner, 2001).

Rohrbaugh (2008); değişen sosyal roller ve ortak velayet uygulamasındaki artış gibi nedenlerle son yıllarda ebeveyne yabancılaştırma davranışlarının kadın ve erkek açısından eşitlendiğini belirtir.

Güncel çalışmalar da bu yönde bir gerçeklik sunmaktadır. Kelly ve Johnston (2001), Johnston ve Kelly (2004), Harman, Ledder-Elder ve Bringen (2016) yabancılaştırma konusunda kadın ve erkek arasında istatistiksel olarak önemli farklar bulunmadığını bulgularlar.

Araştırmalar kız ve erkek çocukların bir ebeveynlerini reddetmeye eşit oranda eğilim gösterdiğini bildirir (Johnston, Walters& Olesen, 2005).

Clawar ve Rivlin (1991); beyin yıkama davranışlarının küçük çocuklarda daha verimli sonuçlar verdiğini belirtirken, başka araştırmacılar daha büyük yaşlardaki çocuklarda daha yaygın biçimde görüldüğünü ifade ederler (Johnston, 2003, Kelly & Johnston, 2001, Stoltz & Ney, 2002). Johnston (2003); yabancılaştırma davranışlarının en iyi sonucu 5-12 yaşları arasındaki çocuklarda sağlandığını bildirir.

Dunne ve Henrick (1994); Ebeveyne Yabancılaşma ile ilgili yaptıkları çalışma sonucunda, evlilik süresinin çocuk sayısının bu konuda bir ölçüt olmadığını, semptomların ayrılığın hemen ertesinde ortaya çıkmasının yanında yıllar sonra da açığa çıkabileceğini, hedef ebeveyn ve çocuk arasında önceden kurulmuş sağlıklı ilişkinin ebeveyne yabancılaşmayı engellemediğini, ailedeki bir çocukta da tüm kardeşlerde de oluşabileceğini belirtmişlerdir.

Vassiliou ve Cartwright (2001); evlilik ve çocuk sayısının da Ebeveyne Yabancılaşma gelişiminde belirleyici olmadığını bulmuşlardır.

Yabancılaştırıcı ebeveynlerin MMPI(2) sonuçlarına göre yaptıkları değerlendirmede Siegel ve Langford (1998) yabancılaştırıcıların aile problemleri ile ilgili sorumluluk alma konusunda yetersiz ve kendini eski eşin kurbanı olarak görme eğiliminde olduklarını belirtirler.

2.3.3. Ebeveyne Yabancılaşmada Risk Faktörleri

Çocuğun ebeveynlerinden birine yabancılaşmasına yol açabilecek çeşitli risk faktörleri tanımlanmıştır. Temel olarak bunlar yabancılaştırıcı ebeveyn kaynaklı faktörler, reddedilen ebeveyn kaynaklı faktörler, çocuktan kaynaklı faktörler, ebeveynler arası ilişkiden kaynaklı faktörler, ebeveynler ve çocuk arasındaki ilişkiden kaynaklı faktörler, ebeveynlerin yeni eş/duygusal arkadaşlarından kaynaklı faktörler ve çevreden kaynaklı faktörler olarak sınıflandırılabilir (Rohrbaugh, 2008).

Yabancılaştırıcı ebeveynin ayrılık deneyimini terk edilme olarak algılaması, duygusal olarak hazır olmadan travmatik bir şekilde yaşamaması, permisif (müsamahakar) ebeveynlik tutumunu benimsemesine karşın reddedilen ebeveynin sert ve otoriter tutumlarının olması (Kelly & Johnston, 2001), yabancılaştırıcının “programlama” (eşe yönelik olumsuz tutum ve inançlarının bulunması) ve/veya “beyin yıkama” (çocuğu bu tutum ve inançlara karşı inandırma tekniklerini kullanması) davranışları içinde olması (Clawar & Rivlin, 1991 gibi etkenler yabancılaştırıcı ebeveyn kaynaklı faktörler olarak nitelendirilebilir.

Kelly ve Johnston (2001); reddedilen ebeveynin tavırlarına da odaklanarak diğer ebeveyne ve/veya çocuğa yönelik fiziksel, cinsel, duygusal istismar davranışları göstermesini, otoriter, sert, cezalandırıcı ebeveynlik tutumları benimsemesini, bencil ve ebeveynlik becerileri açısından yetersiz olmasını, eleştirici ve talepkar kişilik özelliklerinin bulunmasını, çocuk tarafından reddedilmeye çocuğu reddetme ve öfke davranışları ile karşılık vermesini, çocuğun kendisini reddetmesini tamamen yabancılaştırıcı ebeveynin etkisi olarak algılayıp çocukla empati kuramamasını Ebeveyne Yabancılaşma Olgusunda risk faktörleri olarak tanımlamışlardır (Kelly & Johnston, 2001). Bunlarla birlikte Stoltz ve Ney (2002), reddedilen ebeveynin ekonomik olarak zorlu yaşantısının bulunmasını ve yabancılaştırıcının çocukla kişisel ilişkisini engelleme konusundaki çabaları ile mücadele edememesini de bir risk faktörü olarak belirtmişlerdir.

Bunlarla birlikte çocuğun yaşı ve gelişimsel durumu da Ebeveyne Yabancılaşmanın gelişimi için risk oluşturabilir. Örneğin Kelly ve Johnston (2001), bir ebeveynlerine yabancılaşan çocukların ahlaki değerlere sahip olup yargılamalarda bulunabilmek için 7-8 yaş civarında olmaları gerektiğini, ancak bu yaştan sonra bu konularda değerlendirmelerde bulunacaklarını, daha küçük yaşlardaki çocukların bu yargılamalarında tutarlılık gösteremeyebileceklerini ve

yabancılaştırıcı ile sadakate dayalı bir bağı bütünüyle kurmayacakları belirtirler. Bununla birlikte okul öncesi çocukların da bağlanma sorunları ve ayrılma anksiyetesi yaşamalarının muhtemel olduğunu, bu durumun da Ebeveyne Yabancılaşmanın gelişimi açısından risk oluşturduğu bildirilir (Kelly & Johnston, 2001). Özellikle 8-12 yaşları arası Ebeveyne Yabancılaşmanın gelişimi açısından en riskli yaşlar olarak belirtilir. Bu yaş dönemindeki çocuklar daha büyük çocuklar gibi kendilerini anne-baba arasındaki çatışmalardan sıyıramayıp keskin yargılarda bulunabilirler (Johnston, 2003).

Çocuktan kaynaklı olarak tanımlanabilecek diğer risk faktörleri de çocuğun reddedilen ebeveynin ayrılma nedenleri konusunda kafasının karışması ile sevdiği bu kişinin kendisine olan ilgisinin azalması sebebiyle incinerek terk edilme duygusu yaşaması, psikolojik uyum ve bilişsel becerilerinde yetersizlik içinde bulunması, endişeli, korkulu ve pasif kişilik özellikleri göstermesi olarak tanımlanabilir (Kelly & Johnston, 2001).

Çocuğun şiddetli anne-baba çatışmasının ortasında kalması, taraf tutması, haber iletmesi istenmesi gibi durumlar ile ayrılık sonrası anne-baba çatışmasının ve aralarında devam eden davaların bulunması da çocukların ebeveyne yabancılaşma yaşaması için risk faktörleri olarak belirtilir (Johnston & Roseby, 1997). Bazı çocukların çatışmadan uzaklaşmak için ebeveynlerinden birini reddetmeyi tercih ettikleri ifade edilir (Kelly & Johnston, 2001).

Kelly ve Johnston (2001); ebeveyn ve çocuk ilişkilerinin ebeveyne yabancılaşma gelişmesi konusunda risk kaynakları olduğunu belirtirler. Onlara göre; çocuğun yabancılaştırıcı ebeveyne fazla bağımlı olması, onun tarafından terk edilme, ilgisizlik, sevginin geri çekilmesi tehditleri algılaması ebeveyne yabancılaşmanın gelişimi için olasılık yaratır. Ayrıca çocuk ve yabancılaştırıcı ebeveyn arasındaki “rol değişimi”, çocuğun depresif, aşağılanmış hisseden ebeveynine bakım ve ilgi vermesi de Ebeveyne Yabancılaşmanın gelişimi için risk oluşturur (Johnston, 2003). Bu kategoride değerlendirilebilecek bir diğer risk unsuru da çocuğun ayrılık öncesi reddedilen ebeveyn ve onun geniş ailesi ile kurduğu bağlardır. Çocuğun onlarla iletişiminin kısıtlı olması, ilişkilerinin mesafeli olması da Ebeveyne Yabancılaşma olasılığını arttırır (Johnston, Walters & Olesen, 2005).

Anne ve babanın yaptığı yeni evlilik ve kurduğu başka duygusal bağlar ve üvey kardeşler de çocuğun ebeveyne yabancılaşma içine girmesine zemin oluşturabilir. Bu durumlarda temel noktayı çocuğun bunları algılayış biçimleri oluşturur. Reddedilen ebeveynin yeni eşi

(partneri) çocuğun kendini terk edilmiş hissetmesine, ebeveynine karşı öfkesinin artmasına yol açabilmektedir. Bununla birlikte yabancılaştırıcı yeni bir evlilik veya duygusal ilişki içinde olması çocukta kıskançlık yaratarak reddedilen ebeveyn tarafından terk edilmiş olduğu duygusunu yoğunlaştırabilmektedir. Ayrıca üvey kardeşlerin varlığı da yeni bir rekabet doğurabilmektedir (Kelly & Johnston, 2001).

Çevreden kaynaklı faktörler de ebeveyne yabancılaşmayı etkileyen unsurlardandır. Çocuğun çevresinde bulunan yetişkinlerin -geniş aile bireyleri, profesyoneller, vb- yaşanan süreçlerde kutuplaştırıcı tutumlar sergilemeleri halinde ebeveyne yabancılaşmanın gelişmesi olasılığı artacaktır (Kelly & Johnston, 2001). Ayrıca çocuğun çevresinde güvenebileceği yetişkinlerin bulunmaması ve reddedilen ebeveyn ile olan kişisel ilişkinin denetimli görüşmeler biçiminde olması da çocukta reddedilen ebeveynin tehlikeli ve kötü olduğu algısını pekiştirecektir (Stoltz & Ney, 2002).

2.3.4. Ebeveyne Yabancılaşmada Ayırıcı Tanı

Ebeveyne Yabancılaşma Olgusu içinde tüm teorisyenlerin farklı yönelim ve farklı isimlendirmelerine karşın ortak olarak üstünde durdukları en önemli öge ihmal ve istismarın varlığıdır (Gardner, 1999; Warshak, 2001; Kelly & Johnston, 2001).

Olguyu kavramsallaştıran Gardner (1985); tanımında çocuğun hedef ebeveyne “haksız ve abartılı” sebeplerle yaptığı bir kötüleme kampanyasından söz etmektedir. Daha sonraki yıllarda bu konudaki yanlış anlaşılmalara önüne geçmek amacıyla daha detaylı makaleler yazmış ve çocuğa yönelik ihmal veya istismar durumunun bulunması halinde vakanın Ebeveyne Yabancılaşma Sendromu olarak tanımlanamayacağını belirtmiştir (Gardner, 1999).

Kendisi de bir tür duygusal istismar olan Ebeveyne Yabancılaşma Sendromu’nda çoğunlukla kurgu istismar öyküleri ve davalarının da bulunması sebebiyle gerçek istismarın ayırt edilmesinin zor olduğu, ancak Ebeveyne Yabancılaşma Sendromu yaşayan çocukların Ebeveyne Yabancılaşma Sendromu’nun sekiz özelliğini göstermelerine karşı istismar mağduru çocukların çoğunlukla Travma Sonrası Stres Bozukluğu semptomları gösterdikleri belirtilmektedir (Gardner, 1999).

Bununla birlikte yabancılaştırıcı ebeveyn, istismar mağduru çocuğun anne/babası, hedef ebeveyn ve istismarcı ebeveyn arasında, değerlendirmeci ile işbirliği, güvenilirlik,

programlama, diğerebeveynin çocuk yetiştirmedeki rolünü takdir etme, aşırı korumacılık, dışlama hamleleri, psikopatik eğilimler, tepkisellik, paranoya, düşmanlık, ailenin fiziksel ve ekonomik işleyişi ile ilgili endişeler gibi konularda davranış farklılıkları ve olgularda diğerebeveynin fertleri, aile öyküsü, istismarın başlangıcı açılarından da ayırıcı özellikler bulunduğu ifade edilmektedir (Gardner, 1999).

Warshak (2001) da Patolojik Yabancılaşma ile Mantıklı Yabancılaşma arasında ayırım yapmaktadır. Patolojik Yabancılaşmanın üç unsurunda çocuğun ebeveynini kötüleme ve reddetme davranışının “haksız ve mantıksız” olduğunu belirtmektedir. Bu ifade ile hedef ebeveynin herhangi bir ihmal/istismar davranışında bulunmadığı durumları tanımlamaktadır. Çocuğun anne veya babasını kötülemek ve reddetmek için haklı ve mantıklı sebepleri, ihmal, istismar gibi olgular bulunması halinde bu yabancılaşmanın patolojik değil Mantıklı Yabancılaşma olduğunu ifade etmektedir (Warshak, 2001).

Kelly ve Johnston (2001) da “Yabancılaşmış Çocuk” teorisinde ebeveynlerini kötüleyen/reddeden çocukları *uzaklaşmış* ve *yabancılaşmış* olarak ayırırlar. Uzaklaşmış Çocuk; ebeveyninin yaptığı (istismar) veya yapmadığı (ihmal) bir sebeple ebeveynini reddeden çocuktur. Yabancılaşmış çocuk ise; hiçbir gerçekçi sebebe dayanmadan ebeveynlerinden birine karşı ısrarla ve özgürce, öfke, nefret, reddetme, korku gibi olumsuz duygular ifade eden çocukları tanımlamaktadırlar (Kelly & Johnston, 2001).

Dzord ve Olesen (2004)’in *Karar Ağacı* sistemi ise ihmal ve istismar vakalarını ebeveyn yabancılaşmadan ayırma amacı ile oluşturulmuştur. Ebeveyn-çocuk ilişkilerini sınıflandırırken patolojik ebeveyn-çocuk ilişkilerinde istismar nedeniyle uzaklaşma ve istismar olmayan ailelerde yabancılaşma olarak iki ayrı sınıf tanımlamaktadırlar (Dzord & Olesen, 2004).

Bunlarla birlikte, ebeveyn yabancılaşma olgusunda bulunan bir diğerebeveynin etkisidir. Clavar ve Rivlin (1991); bu ebeveynin “beyin yıkama” ve/veya “programlama” davranışı içinde bulduklarını ifade ederken Gardner (1985); benzer şekilde yabancılaştırıcı ebeveynin bilinçli veya bilinçsiz, örtük veya açık olarak bu davranışları gösterdiğini bildirmektedir.

Çocuğun yabancılaştırıcı ebeveynden “ödünç aldığı” senaryoları kullandığı belirtilmekte, “velayet anlaşmazlıklarında ebeveynlerden birinin telkinleri ve çocuğun kendi çıkarımları ile çocuğun diğer ebeveyne karşı haksız biçimde yürüttüğü kötöleme kampanyası, hedefteki ebeveyni reddetmesi” olarak tanımlanmaktadır (Gardner, 1998).

Aynı şekilde Warshak (2001) da, Patolojik Yabancılaşmanın bulunması gereken üç unsurdan birini “diğer ebeveynin kısmi de olsa bir etkisi” olması olarak tanımlamakta, bu unsurun bulunmaması halinde olgunun Patolojik Yabancılaşma olarak değerlendirilemeyeceğini ifade etmektedir.

2.4. Hukuki Düzenlemeler

2.4.1. Velayet

Velayet hukuksal bir terim olarak; çocuğun bakım, eğitim, sağlık, disiplin gibi sorumluluklarını kapsayan, bu konularda çocuğun menfaatine yönelik karar alıp uygulama görevidir (Serdar, 2007). Genel olarak çocuğun bakım ve korunmasını sağlamak için, anne babasının onun kişiliği ve malları üzerinde sahip oldukları haklar ve görevler olarak tanımlanmaktadır (Akıntürk, 2002).

Yasalarımızca anne babanın çocuğun ergin olmasına kadar onun hayatla tek başına mücadele etmesini sağlayacak becerileri kazanmasına yardımcı olmak için gerekli tedbirleri alma, olanakları sağlama konusunda çeşitli hak ve sorumlulukları bulunmaktadır (Akyüz, 1999). Türk Medeni Kanunu'nun 339. maddesine göre velayet anne-babanın çocuğa ilişkin tüm sorumluluk ve yetkilerini kapsamaktadır (İmamoğlu, 2004).

Türk Medeni Kanunu'nun 336. maddesine göre; ana baba evli iseler ve velayet birinden alınmamışsa, velayet hakkına ana baba birlikte sahiptir (TMK #336/1). Buna göre; evlilik birliği devam ettiği sürece anne ve baba çocuğun bakım, eğitim, sağlık, disiplin gibi sorumlulukları ile bu konularda onun menfaatine yönelik karar alıp uygulama, maddi ve manevi olarak onu temsil etme görevlerini ortaklaşa kararlar alarak yürütmeli, anlaşmazlıklarda çözüm sağlamalıdır.

Evlat edinme durumunda da birlikte evlat edinen çiftler velayet hakkını birlikte kullanacaklardır (TMK. #306-307).

Türk Medeni kanununun 336/2. maddesi ortak hayata son verilmesi veya ayrılık hali gerçekleşmesi durumunda velayeti kullanma hakkının anne veya babadan birine verilebileceğini belirtmektedir (TMK. #336). Bu ifade ile çeşitli hukukçu ve araştırmacılar velayetin ortak kullanımının devam edebileceği yönünde yorumlamalarda bulunsalar da (Elçin Grassinger, 2009) genel uygulama velayeti kullanma hakkının anne veya babadan birine bırakılması şeklindedir.

Velayet yetkileri anne/baba arasında paylaşılamayacağı, taraflardan birine bütün olarak verilmesi gerekliliği ile zaman açısından da bölünemeyeceği belirtilmektedir (Akyüz, 2009).

Velayet taraflardan birine bırakıldığında hukuken çocuğun yerleşim yerini belirleme, çocukla birlikte yaşama hakkı da velayet sorumluluğun doğal bir parçası olarak velayeti alan tarafta yani velidedir ancak velayete sahip olmayan tarafın da çocukla ilgili kararlarda görüş bildirebileceği ifade edilmektedir (Elçin Grassinger, 2009).

Velayet hakkı Türk Hukukunda anne, baba ve çocuğu evlat edinenler dışında kimse tarafından kullanılamaz (Gençcan, 2000). Buna göre; çocuğun üvey anne babası, koruyucu anne babası ve hangi dereceden olursa olsun akrabaları velayet hakkına sahip değildir. TMK. 338/2 maddesi ile sadece üvey ana-babaya, istisnai hallerde çocuğu “temsil etme” yetkisi tanımıştır (Elçin Grassinger, 2009).

Türk Medeni Kanunu 336/3 maddesine göre anne babadan birinin ölümü halinde sağ kalan eş, çocuğun velayetini kullanmaya devam eder. Boşanmış eşlerden velayet hakkına sahip tarafın ölümü, kısıtlanması veya velayet hakkının elinden alınması durumlarında velayeti kimin kullanacağına karar verilmesi hakimin takdir yetkisindedir. Diğer tarafa verebileceği gibi, üçüncü bir kişi vasi olarak da atanabilir (Elçin Grassinger, 2009).

Anne babanın evli olmamaları halinde çocuğun velisi annedir, annenin küçük, kısıtlı, ölmüş veya velayet kendisinden alınmış olması hallerinde hakim çocuğun yararına göre vasi atayabileceği gibi, hukuken soy bağı kurulmuş babaya da velayeti verebilir (TMK #337/2).

Velayet hakkının çocuğun kişi varlığı bakımından kapsamı 339. madde hükümlerinin yanı sıra TMK. madde 21 “çocuğun yerleşim yerinin belirlenmesi”, TMK. madde 118 ve madde 126 “çocuğun evlenme ve nişanlanmasında rızanın verilmesi” ve TMK. madde 23 çerçevesinde genel olarak “çocuğun kişilik haklarına saygı gösterilmesi” olarak belirtilmiştir (TC. Adalet Bakanlığı & UNICEF, 2009).

Velayet temel olarak çocuğa bağımsız bir kişilik kazandırma işlevi görmektedir (Serozan, 2005). Veli, ayırtım gücüne sahip çocuğun bizzat karar verebileceği işlemler dışında, çocukla ilgili her türlü eylemde karar verme hak ve görevine sahiptir (TMK #339/1). Bu madde ile velayeti kullanan kişi/kişilerin çocuğun bakımı ve eğitimi konusunda alacakları kararlarda onun “menfaatini” göz önünde tutacaklarını belirtilir (TC Adalet Bakanlığı & UNICEF, 2009).

TMK madde 339/3 anne ve babanın, olgunluğu ölçüsünde çocuğa hayatını düzenleme olanağı tanınmaları, önemli konularda olabildiğince onun düşüncesini göz önünde tutmaları gerekliliğini ifade eder (TMK #339). Bu hüküm çocuğa, hukuki işlemler de dahil onu ilgilendiren tüm konularda görüşlerini açıklama ve bu beyanın dikkate alınmasına olanak verdiği belirtilmektedir (Elçin Grassinger, 2009). Ayrıca velayetin temel amacı çocuğu gelecek yaşantısına hazırlamak, onu kendi yararını koruyabilecek olgunluğa eriştirmek olduğu ve fikirlerine değer verildiği ölçüde bu amacı daha sağlıklı yerine getirebileceği de vurgulanmaktadır (Akyüz, 2009).

Çocuğun hayatını düzenlemesi ile çocuğun kavrayışı ve olgunluğu ölçüsünde günlük yaşantısını kendi istekleri doğrultusunda düzenlemesi, arkadaşlarını kendi seçmesi, kiminle, ne kadar görüşeceğine kendisi karar vermesi, yani çocuğun kendi başına hareket etme imkanına sahip olması kast edildiği belirtilmektedir. Bununla birlikte çocuğun kendi hayatını düzenleme hakkı, onun kendi başına istediği hukuki işlemi yapması anlamına gelmediği çocuğun kanuni temsilcisinin veli olduğu da vurgulanmaktadır (Elçin Grassinger, 2009).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesinin 12. maddesinde çocuğa görüşlerini serbestçe ifade etme, kendisini ilgilendiren herhangi bir konu ya da işlem sırasında görüşlerinin dikkate alınmasını isteme hakkı verir (ÇHS #12). Çocuk Haklarına İlişkin Avrupa Sözleşmesi madde 3 ve md. 6'da çocuğu ilgilendiren davalarda gerek dava sırasında gerekse karar aşamasında çocuğa danışılması onun kendi görüşünü bildirmesine imkan sağlanması vurgulanmıştır (ÇHİAS #3 & #6).

Yargıtay da çocukla ilgili uyuşmazlıklarda verdiği kararlarda, görüşlerini açıklama olgunluğuna sahip çocuğun bizzat dinlenilmesi ve görüşlerinin alınması gerekliliğine değinmiştir (Elçin Grassinger, 2009).

Çocuğun yorumlama becerisi ve geleceği öngörebilme yeteneğine göre, veli çocuğun belirttiği istek ve görüşlerini değerlendirecektir. Velinin çocuğun görüşünü tamamen veya kısmen uygulama imkanının olmasının yanında sağduyudan yoksun olduğunu düşündüğü görüşlerini göz ardı etme olanağı da bulunmaktadır. Bu hak fıkra hükmünde geçen "olabildiğince" ifadesiyle veliye tanınmıştır. Bununla birlikte çocuğun istek ve görüşü alınmadan çocuğu temsilen yapılan işlemlerden çocuğun bedensel, ruhsal, zihinsel veya sosyal gelişimi

açısından zarar görmesi halinde, çeşitli koruma tedbirlerine başvurulabilecektir (TC Adalet Bakanlığı & UNICEF, 2009).

Velayet hakkının uygulanması çocuk ve ebeveynler arasında karşılıklı hak ve görevlerden oluşan bir ilişkidir. Anne ve babanın çocuğu koruma, menfaatlerini gözetme, kişilik değerlerine saygı gösterme görevlerine karşılık çocuğun da anne babasının öğütlerini dinleme, uyarılarını dikkate alma yükümlülüğü bulunmaktadır (TC Adalet Bakanlığı & UNICEF, 2009). TMK madde 339'da bu durum “Çocuk ana ve babasının sözünü dinlemekle yükümlüdür” şeklinde ifade edilmektedir ve çocuğa da anne babasını dinleme, onların uyarılarını dikkate alma konusunda yükümlülük getirir (TMK #339).

Çocuğun ana babasının sözünü dinleme görevi, anne/babanın velayet görevlerinin amacı ve çocuğun kişilik hakları ile sınırlı olduğu, anne babanın hukuka, ahlaka aykırı öğütleri ve çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal gelişimine zarar verici istekleri karşısında çocuğun bu yükümlüğünün kalkacağı belirtilmektedir (Elçin Grassinger, 2009).

Veli, velayet hakkının bir sonucu olarak çocuğu ile birlikte yaşama, onunla aynı ortamı paylaşma hakkına sahiptir. Anne baba ve çocuk arasındaki ilişki aile düzeni içerisinde sağlıklı biçimde yürür. TMK. madde 339/4 çocuğun anne babasının rızası dışında evi terk edemeyeceğine, yasal bir sebep olmaksızın onlardan alınamayacağına hükmeder, TMK. madde 21/1'de ise benzer şekilde “velâyet altında bulunan çocuğun yerleşim yerinin ana ve babasının; ana ve babanın ortak yerleşim yeri yoksa çocuğun kendisine bırakıldığı ana veya babanın yerleşim yeridir. Diğer hâllerde çocuğun oturma yeri, onun yerleşim yeri sayılır.” şeklinde ifade edilir. Çocuk Haklarına Sözleşmesi'ne taraf bir devlet olarak Türkiye Cumhuriyeti de çocuğun anne-babasından onların rızası dışında ayrılmamasını güvence altına almaktan sorumlu olduğunu taahhüt etmektedir (ÇHS #9).

Bununla birlikte kanunun öngördüğü bazı hallerde çocuk, velinin rızası aranmadan da ondan alınarak bir aile veya kurum yanına bırakılabilir (TMK #347). TMK. madde 347; çocuğun gelişiminin tehlikede olması, manen terk edilmiş bulunması gibi durumlarda çocuğu korumak amacıyla velinin yanından alınmasına hükmeder. Anne babanın çocukla bir arada, aynı çatı altında yaşama hakkı TMK.'nın 347. maddesi sebebiyle ellerinden alınmış olsa da, velayet hakları devam ettiği sürece, çocuğun yerleşim yerini yine velisinin belirleyeceği belirtilmektedir (TC Adalet Bakanlığı & UNICEF, 2009).

TMK. 339. madde son hükmü ile çocuğun adını koyma hakkını da velayet kapsamında değerlendirir. Bununla birlikte literatürde çocuğun ismini koyma hakkının, velayetten bağımsız olarak, ebeveynlerin çocuğu dünyaya getiren anne baba olmaları nedeniyle sahip oldukları kişisel bir hakları olduğu görüşü de ileri sürülmektedir (Elçin Grassinger, 2009).

Çocuğun isimlendirilmesi sırasında da TMK. madde 339'daki tüm hükümlerde ortaya konan çocuğun menfaatini gözetme ilkesi hakimdir. Anne babanın çocuğun adını seçerken ona gelecekte sorun, sıkıntı çıkaracak, olumsuz etkileyecek isimlerden kaçınmaları, çocuğun bu ismi tüm hayatı boyunca taşıyacağını göz önünde bulundurmaları gerekliliği belirtilmektedir (TC Adalet Bakanlığı & UNICEF, 2009).

Velinin velayetten doğan en önemli görevlerinden biri de çocuklarını eğitime görevidir. Çocuğun genel, mesleki ve dini eğitimi velinin hakkı ve görevidir (Akıntürk, 2002). Velinin bu görevi TMK.'nın 340. maddesinde ifade edilmektedir. Buna göre veli; çocuğu olanaklarına göre eğitir, onun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlâkî ve toplumsal gelişimini sağlar ve korur (TMK #340). Hükümdeki "eğitim" kavramı, çocuğun tüm gelişim alanlarında sağlıklı bir şekilde yetiştirilmesi, büyütülmesi ve terbiye edilmesinin yanında, onun bedensel ve zihinsel özelliklerine uygun akademik ve iş eğitimi almasını kapsayacak şekilde, en geniş anlamda kullanılmıştır. Buna göre madde 340'daki eğitim, akademik eğitimin yanı sıra, madde 339/1'de yer alan çocuğun bakımı, yetiştirilmesi, terbiye edilip büyütülmesini de içerir (Elçin Grassinger, 2009).

Bununla birlikte, çocukların eğitim hakkı yasalar ve Uluslararası sözleşmelerce de güvence altına alınmıştır. Anayasanın 42. maddesi gereğince, kimse eğitim öğretim hakkından yoksun bırakılamaz. Bu maddeye göre, ilköğretim kız ve erkek tüm vatandaşlar için zorunlu ve devlet okullarında parasızdır. Anayasadaki düzenlemeye uygun olarak, Milli Eğitim Temel Kanunu madde 4, madde 7, madde 22, madde 24, İlköğretim ve Eğitim Kanunu madde 1, madde 2, madde 4, madde 9, İlköğretim Kurumları Yönetmeliği ve Milli Eğitim Bakanlığı Açık İlköğretim Okulu Yönetmeliğinde de benzer ifadeler bulunmaktadır (TC Adalet Bakanlığı & UNICEF, 2009).

Ayrıca Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde ilköğretimin herkes için zorunlu ve parasız olması, orta öğretim sistemlerinin de genel olduğu kadar mesleki nitelikte de olması

gerektiği belirtilmekte ve çocuğun kişiliğinin, zihinsel, bedensel yeteneklerinin gelişmesi amaçlarına y6nelik eğitim verilmesi gerekliliği vurgulanmaktadır (HS #28 & #29).

Çocuğun eğitimi ile ilgili olarak Birleşmiş Milletler ocuk Hakları S6zleşmesi 27. maddesi; çocuğun gelişmesi için gerekli hayat şartlarının sağlanması sorumluluğunun, sahip oldukları imkanlar ve ekonomik g6leri çerçevesinde 6ncelikle çocuğun ana babasına yada çocuğun bakımını 6stlenen diğer kişilere ait olduğunu taraf devletlerin de çocuğun bu hakkını kullanmasına yardımcı olmak amacıyla gerekli 6nlemleri alması, maddi yardım ve destek sağlanması sorumluluğuna vurgu yapar (HS #27).

Velinin ocuğa bakıp, b6y6t6p, yetiştirmesi ve gereken eğitimi sağlama g6revinin sınırı, TMK. madde 340'ta velinin mali, sosyal ve kişisel olanakları ve çocuğun eğitim ve yetenekleri olarak belirtilmiştir. Okul ve meslek eğitiminin yanında çocuğun yetiştirilip, b6y6t6lmesi ve eğitilmesi konusunda da bu iki unsur 6nem taşır. Bununla birlikte çocuğa uygun eğitimi vermek, velinin sahip olduğu imkanları en etkin şekilde kullanması anlamına gelir. Velinin sahip olmadığı imkanlar 6ne s6r6lerek, velayetin gerektiği biçimde yerine getirilmediği iddiasında bulunulamaz (Elçin Grassinger, 2009).

Çocuğun terbiyesi ile çocuğa sınır çizilmesi, disiplin verilmesi ifade edilir. Disiplin, ocuğa belirli davranış yetenekleri, uygun davranışlar ve alışkanlıklar, 6z denetim becerilerini kazandırmak ve ahlaki gelişimini sağlamaktır. Bu gelişim sağlanırken veli çocuğa, m6dahalelerde bulunur, 6d6l ve cezalar verir. Çocuğun yetişmesinde ceza da 6d6l kadar etkin bir fakt6rd6r. Ebeveynlerin de çocuğun terbiyesinde bu çeşit tutumlar takınmaları m6mk6nd6r. Bununla birlikte bu cezalarda temel ilke "6l6l6l6k ilkesidir". Buna g6re somut durumlara uygun, en makul ve yeterli araç seçilmelidir. İstismar haline gelen terbiye etme y6ntemleri, bedensel veya ruhsal etki bırakacak, onun kişiliğini ezici, eziyet ve acı verici, şiddetli korku yaratıcı cezalar velayetin kaldırılmasını da içerecek koruma tedbirlerin alınmasını gerekli kılar. ocuk terbiyesinde temel amaç çocuğun 6z denetim becerisini kazanmasını sağlamaktır (TC Adalet Bakanlığı & UNICEF, 2009).

Çocuğa verilecek eğitimin onu yararına olmasını, bedensel, zihinsel, psikolojik, ahlaki ve sosyal y6nden gelişimini sağlama ve koruma g6revi TMK. madde 340'a g6re velinin sorumluluğundadır, çocuğun bu eğitim ve terbiye araçlarından hiçbir şekilde olumsuz etkilenmemesi gerekmektedir (Elçin Grassinger, 2009). Çocuğun gelişimini sağlama

konusunda özen göstermek dışında çocuğun gelişimini olumsuz yönde etkileyebilecek tehlikeleri ortadan kaldırmak da velinin görevlerindedir (TC Adalet Bakanlığı & UNICEF, 2009).

Çocuğun yetiştirilmesi velayet hakkına bağlı görev ise de eğer çocuk hukuken üçüncü bir kişi veya kurumda bulunuyorsa, çocuğu yetiştirme ve eğitime görevini fiili olarak çocukla ilişkide olan kişi üstlenecektir (Elçin Grassinger, 2009).

TMK. madde 340/1'de çocuğun bedensel, zihinsel, ruhsal, ahlaki ve toplumsal gelişiminin sağlanması gerekliliği belirtilir. Çocuğun bedensel gelişimi ile çocuğun vücut temizliği, giyimi, beslenmesi, sağlığı gibi konularda özenli olunması, çocuğun öz bakım becerileri kazanıp kendisini idare edebilmesi için gereken eğitimin verilmesi sorumluluğu ifade edilmektedir. (Elçin Grassinger, 2009). Bunun dışında yaşına ve kapasitesine uygun gelişimsel basamakları tamamlaması, fiziksel beceri ve görünüme kavuşması için gerekli önlemleri almak da velinin sorumluluğundadır.

Hasta çocuğun tedavisi için gerekli önlemlerin alınması gerekmektedir, bu konuda gösterilen ihmal ve özensizlik koruma tedbirlerinin uygulanması gerekliliğini ortaya çıkarır (Elçin Grassinger, 2009).

Çocuğun sosyal gelişimi, gelecekte kendisiyle ilgili kararları alabilme becerisini kazanma, özgüvenli kendine yeten bir birey olarak yetiştirilmesini sağlama sorumluluklarıdır. Ahlaki gelişim ile ise; çocuğun toplumsal norm ve ahlaki değerleri kazanmasını sağlamadır. Bunlarla çocuğun bağımsız, kendine yeten, yaşadığı çevrenin kural ve yasaklarına uygun davranabilen bir birey olması amaçlanır (Elçin Grassinger, 2009).

Çocuğun zihinsel gelişimi daha çok onun okul eğitimi ile ilgilidir ve ana babanın çocuğa onun karakter özelliklerini, fiziksel ve bilişsel yeteneklerini ve eğilimlerini dikkate alarak akademik ve mesleki eğitimi verme görevlerini ifade eder (Elçin Grassinger, 2009).

Veli, çocuğun zorunlu eğitimi almasından sonra onun yetenek, eğilim ve isteklerine uygun meslek (lise ve yüksek okul eğitimi) olanağı sağlamakla yükümlüdür. Çocuğun; bu görevini yerine getirmemesi halinde velisine karşı meslek eğitimi talebinde bulunma hakkı vardır (Elçin Grassinger, 2009).

Çocuğun almak istediği eğitim, gitmek istediği okul, yapmak istediği meslek eğitimine ilişkin olarak TMK. madde 339/III hükmü gereği çocuğun istek ve görüşlerinin veli tarafından göz önüne alınması gerekmektedir. Bu konularda ana baba ve çocuğun beraberce karar vermeleri uygun olacaktır (TC Adalet Bakanlığı & UNICEF, 2009).

Bu konularda ebeveynler ve çocuk arasında yaşanacak uzlaşmazlıklarda geleceği ile ilgili olarak çocuğun verdiği kararlara üstünlük tanınacağı, çocuğun istek ve eğilimlerinin ebeveynlerin isteklerinden üstün olacağı belirtilmektedir. Henüz ergin olmasa da, yeterli olgunluk düzeyinde bulunan bir çocuğun kendi hakkındaki görüşü önemlidir. Buna karşın çocuğun bu kararı onun yararını sağlamayacak ise isteklerine sınır çizilmelidir (TC Adalet Bakanlığı & UNICEF, 2009).

Çocuğun ruhsal gelişimi ise, çocuğun ihtiyaç duyduğu sevgi, güven ve koruyucu ortamı ona sağlama görevidir (Elçin Grassinger, 2009).

Ana baba fiziksel ve/veya bilişsel gelişimi açısından yaşlılarından geri durumda bulunan çocukları için de, gereken özeni gösterme, onların bu özelliklerine uygun eğitimi almalarını sağlama, bu konuda gerekli önlemleri alma sorumluluğundadırlar (Elçin Grassinger, 2009).

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi madde 23 taraf devletlere de özürli çocukların eğitimi ile ilgili sorumluluk yüklemektedir. Buna göre; “taraf devletler, özürli çocuklara özel bakımdan yararlanma hakkını tanırlar ve eldeki kaynakların yeterliliği ölçüsünde ve yapılan başvuru üzerine, yardımdan yararlanabilecek durumda olan çocuğa ve onun bakımından sorumlu olanlara, çocuğun durumu ve ana babanın veya çocuğa bakanların içinde buldukları koşullara uygun düşecek yardımın yapılmasına teşvik ve taahhüt ederler” (ÇHS #23). Ayrıca T.C. Anayasa’sında da devletin durumları sebebiyle özel eğitime ihtiyacı olanlar için gerekli önlemleri alacağını belirtilmektedir (TC Anayasa #42 & #60).

Bu hükümlere uygun olarak Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanununda, İlköğretim ve Eğitim Kanununda ve Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname’de de özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklar için okul öncesi eğitimden itibaren ihtiyaçlarına yönelik eğitimi alabilmeleri için çeşitli düzenlemeler bulunmaktadır (TC Adalet Bakanlığı & UNICEF, 2009).

TMK. 341. maddesine göre çocuğun dini eğitimini belirleme hakkı ana babanın olup bu konudaki haklarının hiçbir sözleşme ile sınırlamayacaktır (TMK #341).

Çocuğa dini eğitim verme de, velayete bağılı bir hak olduğundan, çocuğun velisi dışında bir başka aile ya da kurumda yaşaması durumlarında da, sadece velinin sahip olduğu bir hak olarak görölmektedir. Bu durum özellikle farklı dine veya mezhebe bağılı eşlerin boşanmaları halinde önem kazanır, sadece velayet hakkına sahip olan tarafın dini eğitim verebileceğı, velayet hakkı bulunmayan tarafın bu hakkının da ortadan kalkacağı belirtilmesine karşın veli sıfatını taşımayan anne veya babanın çocuğun gelişimi açısından bir sorun teşkil etmediğı sürece kendi dini veya mezhebi görüşlerini çocuğa öğretmesinde bir sakınca olmadığı ifade edilmektedir (Elçin Grassinger, 2009).

Velayet hakkının en önemli özelliklerinden biri de temsil hakkıdır. Velayet hakkına sahip ana baba çocuğun üçüncü kişilerle olan işlemlerinde onun yasal olarak temsilcileridirler (TMK. #342/1). Veli çocukla ilgili yasal sınırlar içindeki bütün işlemlerde onun temsilcisidir. Veli bu yetkisini kullanırken çocuğun yararını ön planda bulundurmak ve çocuğun olgunluğu ve ayırtım yeteneğı ölçüsünde görüşüne başvurarak hareket etme zorunluluğundadır (TMK. #342 & #339). Bu sebeple velinin çocuğun menfaatine aykırı davranması, velayet hakkının kaldırılmış olması veya veli ile çocuğun menfaatlerinin çatışması hallerinde velinin temsil hakkı ortadan kalkacaktır (TMK. #345 & #426).

Ana baba velayet hakkını birlikte kullandıkları sürece çocuğu temsil etme yetkisini her ikisi de üstlenir. Veli bu hak ve yetkisini kullanırken çocuğun kişilik haklarına saygı göstermelidir. TMK madde 23'e göre çocuğun hak ve fiil özgürlüklerini, manevi değerlerini, onurunu, yaşam ve bedensel bütünlüğünü, sağlığını, mali geleceğini hukuka ve ahlaka aykırı şekilde kısıtlayan anlaşmalar TMK. madde 16/1 gereğı bizzat çocuk tarafından veya veli ya da kayyım aracılığı ile yapılmış olsalar da TMK. madde 19-20 gereğı geçerli sayılmayacaklardır (Elçin Grassinger, 2009).

Çocuğun ancak velisinin izni ile yapabileceğı ve velinin izin vermediğı durumlar için velinin izin vermeme sebebinin keyfiyet veya düşüncesizlikten kaynaklanması halinde, çocuğun yararına aykırı bir sonucun oluşmasının anlaşılması durumunda velinin temsil yetkisini kötüye kullandığına karar verilir ise; TMK. madde 2/2 gereğı kötüye kullanılan hak, hak

sahibine koruma sağlamayacağından, izin vermemesine rağmen işlem izin varmış gibi geçerli ve bağlayıcı olacaktır (TC Adalet Bakanlığı & UNICEF, 2009).

Velinin velayetten doğan bir başka yetkisi de, TMK. madde 118, 126 hükümleri uyarınca çocuğun evlenme ve nişanlanmasında rıza gösterme yetkisidir. Bu durumda da veli, çocuğun yararı temel ilkedir, veli çocuğun menfaatini göz ardı ederek, haksız yere rızasını vermekten kaçınırsa, madde 128 gereği mahkemeye başvurularak hakimin onayının alınması mümkündür (TC Adalet Bakanlığı & UNICEF, 2009).

Kanunen velayet hakkından bağımsız olarak ana baba sıfatına bağlı olarak var olan hak ve görevler velayet hakkı kalkmış da olsa devam ederler. TMK. madde 350/1’de ifade edildiği gibi “Velayetin kaldırılması halinde ana ve babanın çocuklarının bakım ve eğitim giderlerini karşılama yükümlülükler devam eder.” Buna göre, velayet hakkına sahip olmayan ana baba da soy bağından kaynaklanan bir görev olarak, çocuğun bakımı, yetiştirilmesi ve eğitimi için öncelikli olarak sorumludurlar (Elçin Grassinger, 2009).

TMK’ya göre velayet sahibi anne ve babanın çocuklarının mallarına yönetme ve kullanma hakları ve görevleri vardır (TMK #352 & #354). Anne ve babanın çocuğun mallarını yönetirken hesap verme ve güvence gösterme gibi zorunlulukları bulunmamakla birlikte bu haklarının kötüye kullanılması halinde ellerinden alınması söz konusudur (TMK #352). Kusurları nedeniyle velayet hakkını kaybetmedikleri sürece anne baba çocuğun mallarını kullanabilme hakları da bulunmaktadır (TMK #354). Bu konuda da temel ilke çocuğun ihtiyaçlardır, öncelikle çocuğun ihtiyaçlarının karşılanması sonrası aile birliği için bu mallardan harcama yapılabilir. Ana babanın kendi şahsi ihtiyaçları için çocuğun mallarını kullanma hakkına sahip değildirler. Ancak TMK. madde 357-359 da belirtilen sınırlara göre hareket edebilir ve çocuğun serbest malları dışında kullanma hakkına sahip oldukları mallar açısından bu haktan yararlanırlar (TC Adalet Bakanlığı & UNICEF, 2009).

Yasal olarak hukuki işlemlerin çoğunda çocuğun velisinin veya vasisinin rızası aranmaktadır. Ancak çocuğun evlat edinilmesi gibi (TMK. #309) bazı durumlarda veli sıfatından bağımsız olarak velayet hakkı alınmış olsa da ana baba sıfatını taşımaları nedeniyle, çocuğun ebeveynlerinin onay vermesi gerekli görülmüştür (Elçin Grassinger, 2009). Buna karşın anne ve/veya babanın kim olduğu veya uzun zamandır nerede oturduğu bilinmiyorsa, ayırtım gücüne sahip değillerse, ana ve/veya baba, çocuğa karşı göstermek zorunda oldukları özen

yükümlülüğünü yerine getirmemişlerse bu durumda da rızaları aranmaz (TC Adalet Bakanlığı & UNICEF, 2009).

Velayet altında bulunmayan her küçüğe yasal temsilci olarak vasi atanır (TMK #404). Vasi, velayet altındaki küçüğün kişiliği ve malvarlığı ile ilgili bütün menfaatlerini korumak ve hukuki işlemlerde onu temsil etmekle yükümlüdür (TMK #403).

Kanunen, kısıtlılar dışında kamu hizmetinden yasaklı olanların, haysiyetsiz hayat sürenlerin (tefecilik, kaçakçılık, dilencilik gibi), menfaati kendisine vasi atanacak kişi ile önemli ölçüde çatışanların, vasi atanacak kişi ile arasında husumet olanların, kendisine vasi atanacak kişinin yerleşim yeri sulh ve asliye hukuk mahkemesi hakimlerinin vasi olmaları da yasaklanmıştır (TC Adalet Bakanlığı & UNICEF, 2009).

Vasi vesayet altındaki küçüğün bakımı ve eğitimi için gereken önlemleri almakla yükümlüdür. Vesayet dairelerinin yetkilerine ilişkin hükümler saklı kalmak koşulu ile vasi bu konuda ana babanın yetkilerine sahiptir (TMK. #445).

2.4.2. Kişisel İlişki

Uygulamada genel olarak boşanma veya ayrılık kararı ile çocuğun velayetini kullanma hakkı anne veya babadan birine bırakılmaktadır. Ortak velayet uygulamalarında dahi çocuğun boşanma sonrası anne ve babası yanında beraberce yaşamasına mantıken olanak bulunmadığından Türk Medeni Kanunu'nun 182. maddesinde mahkemenin anne, baba arasında boşanma/ayrılık kararı vermesi sırasında kişisel ilişkinin de düzenlenmesi gerekliliği belirtilmektedir. Buna göre hakim olarak buldukça anne, baba ve/ veya vasiyi dinledikten sonra kişisel ilişkiyi düzenleyecektir (TMK #182). Bu madde ile velâyet hakkına sahip olmayan ya da çocuk kendisinden alınmış olan anne veya babaya, yasal olarak çocukla kişisel ilişki kurma hakkı tanınmıştır (Serdar, 2007).

Türk Medeni Kanununa göre kişisel ilişki düzenlenmesi anne babanın evlenmemiş olmasından (#323), boşanma kararının verilmesinden (#182), ayrılma kararı verilmesinden (#336) veya anne ve/veya babanın velayet haklarının kaldırılmasından (#348) ileri gelebilmektedir.

Kişisel ilişki hakkı, velayet hakkı kendisinde bulunmayan anne veya baba ile çocuğun belirli sürelerle, düzenlenen gün ve saatlerde; birlikte zaman geçirmesini, görüşmesini, iletişim kurup haberleşmesini ifade etmektedir (Serozan, 2005).

Anne/babadan birine velayet yetkileri verilerek diğer tarafın bu konudaki hak ve ödevlerinin sonlandırılması tarafın annelik/babalık rol ve kimliğinden uzaklaşması anlamına gelmemektedir. Kişisel ilişki ile çocuktan ayrı yaşamasına karşın çocuğun hayatında bulunma, onunla ilgili konularda bilgi alma, onun yetiştirilmesine ve eğitime katkı sunma, onunla zaman geçirme ve ilgilenme imkanı bulunmaktadır. Bu düzenleme hem çocuğun ayrı olduğu ebeveyni ile paylaşım ve bağımlı sürdürmesini, hem de ayrı ebeveynin annelik/babalık duygularını tatmin etmesini sağlamaktadır (Akıntürk, 2002).

Kişisel ilişki, çocuk ve ayrı olduğu ebeveynine birbirlerinden haberdar olma, birbirlerinin hayatında bulunma imkanı yaratan, aralarındaki sevgi ilişkisini kurabilme ve sürdürülebilmeye yönelik bir haktır (Özbay, 2009). Buna göre; çocuktan ayrı olan anne veya babanın çocuğun gelişimi ile ilgili bilgi sahibi olmasına, akrabalık ilişkisi sürdürmesine, yabancılaşmanın önlenmesine ve iki tarafın da ihtiyaçlarının karşılanmasına olanak sağlar (Akyüz, 1983).

Kişisel ilişki velayet hakkına sahip olmayan ebeveyn için bir hak olmasının yanında çocuk için de bir haktır (Serdar, 2007). Pruett (1998) boşanmanın yaratacağı olumsuz sonuçları - çocuk için- engellemenin en temel noktalarından birinin çocuğun velayeti kullanma hakkını alamayan ebeveyni ile düzenli bir kişisel ilişki düzenlenmesi ve bunun uygulanması olduğunu ifade etmektedirler. Çocukların boşanma sonrası sağlıklı uyum göstermelerinde; ayrı yaşayan tarafa yeterli erişim önem gösterir (APA, 2013).

1989 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nca kabul edilen ve 1990 yılında da Türkiye tarafından imzalanan "Çocuk Haklarına Dair Sözleşme", çocuk hakları ile ilgili en önemli bildirilerden biridir. Sözleşme "kamusal ya da özel sosyal yardım kuruluşları, mahkemeler, idari makamlar veya yasama organları tarafından yapılan ve çocukları ilgilendiren bütün faaliyetlerde çocuğun yararı temel düşüncedir" ifadesi ile çocukla ilgili tüm kararlarda çocuğun yüksek yararı ilkesini standart olarak ortaya koyar (ÇHS #3).

Çocuğun yüksek yararı standart alınarak; taraf devletler çocuğun anne-babasından onların rızası dışında ayrılmasını güvence altına almaktan sorumlu olduklarını, çocuğa yönelik ihmal ya da istismar veya anne-babanın ayrılığı gibi sebeplerle çocuğun ikametgahının

belirlenmesi amacıyla ayrılık kararı verebileceklerini taahhüt ederler (ÇHS #9). Aynı maddenin üçüncü fıkrası, anne-babasından veya bunlardan birinden ayrılmış çocuğun, kendi yüksek yararına aykırı olmadıkça anne ve babasıyla düzenli olarak kişisel ilişki kurma ve onlarla görüşme hakkının taraf devletlerce sağlanacağı belirtilmektedir (ÇHS #9). Türkiye Cumhuriyeti Anayasasının 41. maddesi de kişisel ilişki kurmanın çocuk açısından bir hak olduğunu vurgular. Şanver (2014); kişisel ilişkinin mümkün olan en sık biçimlerde düzenlenmesini insan hakları kapsamında değerlendirmektedir.

Kişisel ilişkide temel nokta çocuğun yüksek yararının sağlanmasıdır. Çocuğun ayrı olduğu ebeveyni ile düzenli görüşerek onunla olan duygusal bağın sağlıklı olması çocuğun psikososyal gelişimine katkı sağlayacak, gelecek yaşantısını olumlu etkileyecektir. Literatürde sıklıkla annelik/babalık duygularının tatmin edilmesine vurgu yapılsa da (Akyüz, 1983, Akıntürk, 2002; Ergün, 2009), öncelikli amaç çocuğun gelişimini sağlıklı bir şekilde sürdürmesidir (Baktır Çetiner, 2000). Bu nedenle Medeni Kanun da kişisel ilişki düzenlemeleri sırasında çocuğun sağlık, eğitim ve ahlak bakımından yararlarının temel alınması gerekliliğine vurgu yapmaktadır (TMK. #182). Bu hüküm ile yasalar hakime çocuğun yararı gözetilerek en uygun kişisel ilişki düzenlemesini belirleme imkanı vermekte ve çocuğun yüksek yararını temel aldığını belirtmektedir. Ayrıca 324. madde ile anne veya babayı diğerinin çocukla ilgili ilişkisine zarar verme, eğitimi ve yetişmesini engelleme davranışlarından yükümlü tutulduğu belirtilmekte ve kişisel ilişki sebebiyle çocuğun huzurunun tehlikeye girmesi, anne/babanın bu haklarını yükümlülüklerine aykırı şekilde kullanmaları, çocuk ile ciddi olarak ilgilenmeme durumları veya başka önemli sebepler bulunması halinde kişisel ilişkinin reddedilebileceği, kaldırılabilirliği de ifade edilmektedir (TMK #324). Çocuk ile ayrı olduğu anne veya babası ile ilişkisinin devam etmesi anne/baba için olduğu kadar çocuk için de bir haktır (Akyüz, 2009). Ancak kişisel ilişki ile düzenleme yapılan taraf ile çocuğun “özlem gidermesi” sağlanırken, ebeveyne onun yaşamını yönlendirme ve müdahale etme hakkı tanınmaz (Serozan, 2005). Velayetten doğan tüm hak ve yetkiler velayeti kullanma hakkına sahip ebeveyndedir.

Kişisel ilişki düzenli aralıklarla tekrarlanan, sürekli bir ilişkidir. Bu ilişki objektif bir düzeni gerektirir. Velayet hakkına sahip olmayan taraf ile çocuğun nasıl ve ne şekilde görüşeceği mahkeme tarafından belirlenir (Oskay, Koçak, Deynekli, Doğan, 2007). Özmen (2005);

kişisel ilişki kararı verilirken başlangıç ve bitiş saatlerinin ayrı ve açık bir şekilde belirtilmesi gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Ergün (2009) ise “makul süre” konusuna dikkat çekmiştir. Çocukla birlikte yaşadığı ebeveynin ilişkisini de olumsuz etkilemeyecek çocuğun her iki ebeveyni ile de paylaşımlarda bulunmasına olanak tanıyacak şekilde yeterli bir sürenin belirlenmesi gerekliliği ifade edilmektedir (Ergün, 2009). Serozan (2005)’a göre yazışma, görüşme ve bilgi edinme gibi haklar kişisel ilişki hakkının içerisinde yer almaktadır.

Medeni Kanun’da hakimın anne baba ve çocuk arasındaki kişisel ilişkiyi düzenleme konusunda geniş bir takdir yetkisi bulunmaktadır (Velidedeoğlu, 1965). Bu belirlemede çocuğun yaşı, fiziki ve psikolojik sağlığı, anne babanın izin durumları, hayat tarzları ve yaşadıkları yerler, kardeşlerin birbirini görebilmeleri gibi konular göz önünde bulundurulmalıdır (Ergün, 2009). Çocuğun yaşı konusundaki kaygılar daha çok anne sütü alan bebekler ve “anne bakımına muhtaç” çocuklar açısından dile getirilirken (Ergün, 2009), çocuğun fiziki ve psikolojik sağlığının çevre değişimi ve velayet sahibi ebeveyninden uzun süreli ayrılıklarla zarar görebileceği de belirtilmektedir (Şener, 1998). Ayrıca anne babanın yaşam tarzlarının çocuğun ahlaki ve sosyal gelişimini olumsuz etkileyebilecek unsurlar taşıması olasılığı ile dikkate alınması gerekliliği ile velayetleri anne babaya ayrı ayrı bırakılmış kardeşlerin de birbirlerini sıklıkla görebileceği düzenlemelerin önemli olduğu ifade edilmektedir (Şener, 1998; Gençcan, 2006).

Bunlar dışında kişisel ilişkinin düzenlenmesi sırasında kişisel ilişkinin başkasının gözetiminde ve kademeli şekillerde kurulamayacağı ilkeleri de belirtilmektedir (Şener, 1998; Gençcan, 2006). Şener (1998); kişisel ilişkinin memur, anne veya başka bir kişi yanında yapılmasının doğru bulunmadığını ifade ederken bu düzenlemenin anne veya babanın çocuğu yanına alması ile sağlanmasının uygun olacağını bildirmektedir. Gençcan (2006) ise, istismar iddiası veya şüphesi gibi kaygılar taşıyan olgular için kişisel ilişkinin “uzman gözetiminde” kurulmasını gerektirecek şartların göz ardı edilmemesi gerekliliğine vurgu yapmaktadır. Kişisel ilişkinin kademeli olarak kurulamayacağı, ancak değişen şartlarda yeniden düzenlenebileceği, bunun için yeniden dava açılabileceği belirtilmektedir (Ergün, 2009). Kişisel ilişkinin düzenlenmesi sırasında var olan koşulların değişmesi halinde değişiklik olabileceği, haklı bir neden bulunmadan değişiklik olamayacağı ifade edilmektedir (Özmen, 2005). TMK’da da “ana babanın başkasıyla evlenmesi, başka bir yere taşınması veya ölmesi gibi yeni olguların zorunlu kılması halinde hakim, re’sen veya ana ve babadan birinin istemi üzerine gerekli

önlemleri alır” ifadesi ile değişen şartlara göre yeni düzenlemelerin yapılabileceği belirtilmektedir (TMK. #183).

Ayrıca TMK 186. maddeye göre bu düzenlemelerde çocuğun eğitiminin de dikkati alınması konusu belirtilmektedir. Buna göre; çocuk ve velayeti kullanma hakkına sahip olmayan anne veya baba arasında kişisel ilişki düzenlenirken çocuğun okul dönemleri ile tatil günleri ve kursları gibi durumların göz önünde bulundurulması gerekli görölmektedir (TMK #186).

Kişisel ilişkinin düzenleme sırasında TMK’da anne, baba ve/veya vasiyi dinlenmesi gerekliliği belirtilmekte (TMK. #182) ancak çocuğun görüş bildirmesine yönelik bir ifade bulunmamaktadır. Buna karşın, kendisini ilgilendiren konularda çocuğun görüşünün alınması da gerekli görölmektedir (Serdar, 2007).

Çocuğun dinlenmesi ve görüşünün alınması ile ilgili olarak Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin 12. maddesi taraf devletlerce çocukların kendisini ilgilendiren konularda görüşlerini özgürce ifade hakkı tanınmasının, onların gelişim ve olgunlukları ölçüsünde bu görüşleri dikkate almasının ve çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada yasaları çerçevesindeki usullerce çocuğun dinlenilmesi imkanının yaratılması gerekliliğini vurgulamaktadır (ÇHS #12). Benzer şekilde “Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Sözleşme”nin3. maddesine göre; yeterli anlama gücüne sahip olduğu varsayılan çocuklar kendilerini etkileyecek bir süreçte, konuyla ilgili bilgiyi tamamen edinme, bu konuda ki görüşlerini beyan etme ve bu görüşlere uyulmasının olası sonuçları ile herhangi bir kararın olası sonuçları hakkında bilgilendirilme haklarına sahiptirler (ÇHKİAS #3).

TMK 325. maddesine göre; çocukla kişisel ilişki kurma hakkı diğer kişilere de tanınmaktadır. Buna göre; “olağanüstü haller mevcutsa, çocuğun menfaatine uygun düştüğü ölçüde çocuk ile kişisel ilişki kurulmasını isteme hakkı diğer kişilere özellikle hısımlara da tanınabilir” (TMK #325). Bu şekilde ölüm veya diğer hallerde çocuklara büyük ebeveynler ve diğer akrabalarını tanıma, onlarla görüşme ve zaman geçirme fırsatı da yaratılmaktadır.

Çocuğun kişisel ilişkiyi reddetmesi halinde çocuğun ayırt etme gücünün bulunması, reddetmenin mantıklı gerekçelere dayanması ve bu davranışın sonuçlarını kavrayabilecek olması gibi özelliklerin değerlendirilmesi ile kişisel ilişkinin kaldırılabilen ifade edilmektedir (Akyüz, 2009).

Kişisel ilişkinin düzenlenmesi sırasında tarafların aralarındaki ilişkiler hakimi bağlamamaktadır. Kişisel ilişki hakkından vazgeçmek mümkün olmadığı gibi bu anlama gelecek anlaşmaların da geçersiz sayılacağı bildirilmektedir (Velidedeoğlu, 1965).

Çocukların kişisel ilişki süresinin sonunda iade edilmemesi de kişisel ilişki sırasında zaman zaman karşılaşılan bir sorundur. Bununla ilgili olarak uluslar arası anlamda kabul edilmiş “Çocuk Kaçırımlarının Hukuki Yönlerine Dair Lahey Sözleşmesi” bulunmaktadır. Bu sözleşmeye taraf devletler, çocuğun velayet hakkı ihlal edilerek bir ülkeden başka bir ülkeye götürülmesinin ve bu ülkede alıkonulmasının zararlı etkilerinden korunması amacıyla, çocuğun en kısa sürede alıştığı konutunun bulunduğu ülkeye geri dönebilmesi ve kişisel ilişki kurma hakkına uyulması yönünde gereken işlemlerin yapılacağını garanti eder.

Belirlenmiş gün ve saatlerde çocuk ile arasında kişisel ilişki düzenlenmiş tarafın bu hakkını kullanmasına diğer tarafın engel olamayacağı, İcra ve İflas Kanununun ilgili maddeleri gereği kişisel ilişki düzenlemesinin uygulanmasını kolaylaştırıcı ve diğer tarafı bu karara uymaya zorlayıcı hükümleri bulunduğu belirtilmektedir (Serdar, 2007). Buna göre; “Çocukla şahsi münasebetlerin düzenlenmesine dair ilam hükmünün yerine getirilmesi talebi üzerine icra müdürü, küçüğün ilam hükümleri dairesinde lehine hüküm verilen tarafla şahsi münasebette bulunmasına mani olunmamasını; aksi halde ilam hükmünün zorla yerine getirileceğini borçluya 24üncü maddede yazılı şekilde bir icra emri ile tebliğ eder. Bu emirde ilam hükmüne aykırı hareketin 341inci maddesindeki cezayı müstelzim olduğu da yazılır. Borçlu bu emri tutmazsa ilam hükmü zorla yerine getirilir. Borçlu alacaklının şikayeti üzerine ayrıca 341inci maddeye göre cezalandırılır” (İİK #25). Ayrıca çocuğun psikolojik olarak örselenmesinin önüne geçmek amacıyla psikoloji veya eğitim alanından bir uzmanın da bu icra sırasında bulunması gerekli görülmektedir (İİK #25).

2.4.3. Velayet ve Kişisel İlişkide Mahkeme Uzmanının Rolü

Her aile mahkemesinde psikolog, pedagog ve sosyal çalışmacı atanacağı 4787 sayılı kanun ile belirtilmiş olup, 2003 yılından itibaren bu atamalar aşamalı olarak gerçekleşmiştir.

4787 sayılı Aile Mahkemeleri Kuruluş, Görev ve Yargılama Usullerine Dair Kanun’da aile mahkemesinde görevli uzmanların görevleri, davanın esasına girilmeden önce veya dava sırasında mahkemece istenen konular hakkında taraflar arasındaki uyuşmazlık nedenlerine ilişkin araştırma ve incelemeler yapmak ve sonucunu bildirmek, mahkemenin gerekli gördüğü

hallerde duruşmada hazır bulunmak, istenilen konular ile ilgili çalışmalar yapmak ve görüş bildirmek ve mahkemece verilecek diğer görevleri yapmak (#5) ve önlem kararlarının takip ve yerine getirilmesinde görev yapmak olarak tanımlanmıştır (#6).

Bu görevlerin çerçevesi kanunla düzenlenmiş olsa da somut olarak görevlendirme yapılması ve bunun konusu ve kapsamı her olayda mahkeme hakimi tarafından belirlenir (Filiz, 2009).

Bu mahkemelerde bulunan uzmanlar en çok velayetin verilmesi, değiştirilmesi, kaldırılması, çocukla kişisel ilişki düzenlenmesi, evlat edinme gibi davalarda hakime yardımcı olurlar (Şimşek, 2007). Şimşek'e göre velayet, kişisel ilişki düzenlenmesi konularında uzmanlar çocukla, anne, babayla görüşme yapıp yaşadıkları ortamları, duygu ve düşüncelerini değerlendirerek rapor düzenleyerek hakim için çok yararlı olabileceklerdir.

Değerlendirme yapılırken ebeveynlerin güçlü ve zayıf yönleri, psikolojik durumları, çocukların psikolojik ve gelişim düzeyleri, ebeveyn çocuk ilişkileri, ebeveynler arasındaki karşılaştırmaların vurgulanması ve velayet ve şahsi ilişki ile ilgili tavsiyede bulunulması gerektiği ifade edilmektedir (Gould & Martindale, 2009).

Uzmanlar değerlendirmelerini yazılı olarak mahkemeye sunarlar (Filiz, 2009). Değerlendirmenin sonucu olan raporun hakimlere davayla ilgili karar vermelerine yardımcı olacak bilgileri içermesi, basit ve anlaşılır bir dille yazılmış olması, toplanan bilgilerin ve değerlendirmelerin açıklamasını içermesi, gereksiz uzatma ve karmaşık mesleki jargondan kaçınılması gerekliliği belirtilmektedir (Gould, 2006).

Verilen raporların içeriğinin literatürle uyumu ve karara etkisi konusunda yapılan çalışmalar kısıtlı olsa da; bu konuda yapılan bir çalışma ev ve okul ziyaretlerinin raporlarda düşük oranda yer almasına karşın raporların içerik yönünden literatürde tartışılan özellikleri büyük ölçüde taşıdığını belirtmektedir (Üner Altuntaş, 2010). Ayrıca Filiz (2009), hakim, avukat ve uzmanlarla yaptığı görüşmelerde geniş oranda raporların karara etkili olduğunu bildirmiştir.

3. GEREÇ VE YÖNTEM

Bu çalışma 2015 yılında İstanbul 9. Aile Mahkemesinde boşanma davası devam eden ve çocuk sahibi olan 54 aile ile olası ‘Ebeveyne Yabancılaşma’ olgularını ortaya çıkarmak amacıyla yapılmıştır. Çalışmaya İ.Ü. C.T.F. etik kurulundan 12.01.2015 tarih ve 7763 sayılı karar ile onay alınmıştır.

Evren ve Örneklem:

Bu çalışmanın evrenini; çocuk sahibi olup boşanma sürecinde bulunan aileler oluşturmaktadır. Örneklem; İstanbul 9. Aile Mahkemesinde 2015-2016 yıllarında çekişmeli boşanma davası devam edip bilimsel çalışmaya katılmayı kabul eden 54 çocuklu aileden 38 baba ve 73 çocuk olmak üzere 111 kişiden oluşmaktadır.

Görüşmeler ve Baker Yabancılaşma Ölçeği’nin (Baker, Burkhard & Albertson-Kelly, 2012) sonuçlarına göre babalar yabancılaşma yaşayan ve yaşamayan olarak gruplandırılarak, Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI) uygulanmış ve birebir görüşmede derinlemesine görüşme tekniği ile eşleri ve çocuk hakkında, birlikte çalışabilme kapasiteleri, çocukla ilişkileri, görüşmeleri, varsa yabancılaşma deneyimleri, babalık algıları, önceki babalık yaşantıları ile ilgili bilgiler edinilmiştir.

Kullanılan Gereçler

Çalışmada; sosyal bilimler alanında kullanılan veri toplama yöntemlerinden birden fazlası eş zamanlı olarak kullanılmıştır.

1. Sosyo-demografik veri formu; aileye ait sosyo-demografik veriler boşanma sürecinde hazırlanan Sosyal İnceleme ve Değerlendirme Raporlarına temel teşkil eden bilgilerden oluşturulmuştur (ek1).

2. Baker Yabancılaşma Ölçeği (2012) Ebeveyne Yabancılaşmanın varlığı Baker, Burkhard ve Albertson-Kelly’nin (2012) oluşturdukları ve araştırmacı tarafından Türkçeye çevrilip, başka bir araştırmacı tarafından yeniden İngilizceye çevrilerek Türkçeleştirilen ölçek ile tespit edilmiştir.

28 maddeden oluşan bu ölçekte çocukların bir ebeveynlerini şiddetli olarak reddetmesi ve birini kötüleyip diğerini idealize eden siyah-beyaz düşünme biçimleri ölçülmektedir (Baker, Burkhard & Albertson-Kelly; 2012).

Baker Yabancılaşma Ölçeği; 10 açık uçlu ve 18 kapalı uçlu cevap seçenekleri bulunan 28 maddelik bir ölçek olup, anneyi ve babayı refere eden ikiz maddeler içermektedir. Bunlarla çocukların yabancılaşma sürecinde yaşadıkları kutuplaşma, ambivalans yokluğu, kötüleme/yüceltme, ödünç alınmış senaryolar, suçluluk duygusunun yokluğu, yabancılaştıran ebeveyne otomatik destek, bağımsız düşünme ve geniş ailelere yaklaşım gibi boyutlarını ölçmektedir (ek 2).

Ölçeğin puanlamasında anne ve baba zıt uçlarda değerlendirilmişse “yabancılaşma” varlığından söz edilmektedir (Baker, Burkhard & Albertson-Kelly; 2012). Değerlendirme ikiz maddelerin karşılaştırılması ile yapılmaktadır. En yüksek puan 14, en düşük puan 0 olabilir. 7 ve üzeri puanlar için çocuğun o ebeveyne yabancılaştığı söylenmektedir.

Pilot çalışma sonrası yabancılaşma yaşayan ve yaşamayan çocuklar arasında anlamlı farklar bulunmuş, ihmal ve istismarı anlamlı olarak dışarıda bıraktığı belirtilmiştir (Baker, Burkhard & Albertson-Kelly; 2012).

Ölçeğin interrater güvenilirliği .93 olarak bulunmuştur.

3. Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI) Babalık tutumlarının ölçülmesi amacıyla uygulanan bu ölçek; 1958 yılında Schaeper ve Bell tarafından geliştirilmiş, A. LeCompte ve S. Özer tarafından 1978’de Türkçeye uyarlanmıştır (ek 3).

Orijinalinde 115 maddeden oluşan ölçek yapılan faktör analizi sonucu saptanan 5 alt boyut ve bu alt boyutlarda ağırlıkla yer alan maddelerin seçilmesi ile maddeye indirilmiştir (Ayyıldız, 2005).

Bu çalışmada da 60 madde ve beş faktörden oluşan kısaltılmış form kullanılmıştır. Ölçekte olumlu ve olumsuz ifadeler içeren maddeler yer almakta ve her boyuta ait maddeler karışık olarak sıralanmaktadır. Katılımcılar her madde için çok uygun buluyorum, oldukça uygun buluyorum, biraz uygun buluyorum ve hiç uygun bulmuyorum şeklinde 4’lü Likert tipi yanıtlardan birini vermekte ve “çok uygun buluyorum” için 4, “oldukça uygun buluyorum” için 3, “biraz uygun buluyorum” için 2 ve “hiç uygun bulmuyorum” 1 şeklinde puanlanırlar. Ancak 2, 29 ve 44 maddelere verilen yanıtlar tersine puanlanır.

1., 2. ve 5. boyutlar anne-baba tutumlarını doğrudan; 3. ve 4. boyutlar ise aile içi ve eşler arası ilişkiyi ele alarak anne-baba tutumlarını dolaylı yoldan etkileyen faktörleri içermektedir.

Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI)’nin alt ölçekleri ve bunları içine alan maddeleri şöyledir;

Aşırı Koruyuculuk: Anne-babanın, çocuğa sürekli müdahale etmesini, çocuğunu aşırı korumasını, ona aşırı fedakarlığını, çocuğundan kendisine bağımlı ve çalışkan olma beklentisini ifade etmektedir. 1, 3, 4, 7, 11, 14, 26, 27, 28, 32, 34, 46, 51 ve 57 numaralı maddeler ile değerlendirilir.

Demokratik Tutum ve Eşitlik Tanıma: Çocuğa eşit haklar tanımayı, görüşlerini açıkça belirtmesini desteklemeyi, onunla arkadaşlık etmeyi ve yaşantılarını paylaşmayı ifade etmektedir. 2, 13, 18, 22, 29, 37, 44, 45 ve 59 numaralı maddeler ile ölçülür.

Ev kadınlığını Reddetme: Çocuk yetiştirme tutumlarından ihmal eden anne tutumuna karşılık gelmektedir. Kadının (annenin) kendi annesi ya da başkalarına bağımlılığının desteklenmesini, sinirliliğini, çocuklarıyla uzun süre zaman geçirmekten hoşlanmamayı, bebek bakmaktan ürkemek, çekinmek gibi konuları ifade etmektedir. 6, 9, 16, 17, 21, 23, 31, 38, 41, 42, 49, 52 ve 55 maddeler ile ölçülür.

Karı-Koca Geçimsizliği: Eşler arası geçimsizliği, evlilikle ilgili çatışmaları, eşler arası çatışmaların çocuk yetiştirmedeki rolünü, kocanın eşiyle ev işlerini paylaşmaması gibi konuları içermektedir. 8, 19, 33, 40, 48 ve 54 numaralı maddeler ile değerlendirilir.

Baskı ve Disiplin: Anne-babanın çocuğu katı kurallara, bağımlılığa, saygıya zorlamasını, cezalandırmasını, çocuğa karşı saldırganlığı, anne-babanın, çocuğun cinsel davranışlarını bastırmasını, çocuğun kendilerinin mutlak hakimiyetlerine inanmalarını ifade etmektedir. 5, 10, 15, 20, 24, 25,30, 35, 39, 43, 47, 50, 53, 56, 58 ve 60 numaralı maddeler ile ölçülür.

Her boyutun temsil ettiği alt test için ayrı puan elde edilir. Puanlar, her alt test toplam puanın yüksekliği, o boyutta yansıtılan tutumun onaylandığını gösterir şeklinde yorumlanır. 1., 3., 4. ve 5. boyutlardan madde sayısına göre ortalamanın üzerinde alınan yüksek puanlar anne-baba tutumlarında olumsuz; 2. Faktörden alınan yüksek puanlar ise olumlu olarak değerlendirilmektedir (Özerk, 2006)

Ölçeğin test-tekrar test güvenilirliği .58 ile .88 arasında bulunmuştur (Öner, 1993: 538-541).

4. Derinlemesine görüşme; Bu yöntem ile babalara ebeveyne yabancılaşma olgusu ile ilgili deneyimleri irdeleyen sorular yönlendirilmiş, bu yöntemle araştırma sorusuna uygun veri toplama, veriyi analiz edebilme ve babaların deneyimini onların ifadeleri ile tanımlama amaçlanmıştır.

Neuman (2007) derinlemesine görüşmeyi, nitel araştırmada saha araştırması görüşmelerinden biri olarak sınıflamıştır. Bu teknikte yapılandırılmış, yarı yapılandırılmış veya

yapılandırılmamış sorularla bilgi veren hakkında bilgi edinmek amaçlanır (Neuman, 2007). Yıldırım ve Şimşek (2013) ise önceden belirlenmiş ve ciddi bir hedefe yönelik yapılan, karşdakine soru sorma yöntemiyle yanıtlar alan etkileşime dayalı bir iletişim süreci olarak tanımlamaktadırlar.

Derinlemesine görüşme süreci ile katılımcının iç dünyasına girerek onun bakış açısını anlamak, araştırma sorusuna yönelik olguları nasıl algıladığı ve değerlendirdiğini açıklamaya, dış gerçekliğe yükledikleri anlamı ortaya çıkarmaya yönelik olarak, belirli bir amaç doğrultusunda ilgili kişilerle görüşme yapılmasını içeren bilgi edinme sürecidir (Patton, 1987).

Uygulama Yöntemi:

İstanbul Adliyesi'ne boşanma ve velayet davaları sürecinde uzman ile görüşmek üzere gelen bireylere yapılan çalışmanın amacı anlatılmış, gönüllülük esasına dayanarak çalışmaya katılmayı kabul eden katılımcılara araştırmada kullanılan ölçekler sunulmuştur. Ölçekleri yarım bırakıp doldurmak istemeyen katılımcılar, katılım için zorlanmamıştır.

Birinci basamakta; İstanbul 9. Aile Mahkemesinde boşanma davası devam eden 54 çocuklu ailenin her bir ferdi ile standart boşanma ve velayet görüşmeleri yapılmıştır. Bu görüşmelerde 54 aileden 38 baba ve 73 çocuğa yarı-yapılandırılmış görüşme formu üzerinden sorular yönlendirilmiş ve sosyo- demografik özellikleri ilgili bilgiler edinilmiştir (Ek. 1).

İkinci basamakta; Ebeveyne Yabancılaşma olgusunun varlığının tespiti için 73 çocuğa ayrı bir odada Baker Yabancılaşma Ölçeği'nin (Baker, Burkhard & Albertson-Kelly; 2012) Türkçeye çevrilmiş versiyonu uygulanmıştır. Gizlilik esasları, ölçeğin doğru ve yanlış yanıtlarının bulunmadığı ve cevaplarının kiminle yaşayacaklarını etkilemeyeceği konularında bilgilendirmeler yapılmıştır.

Üçüncü basamakta; görüşmelere katılarak bilimsel çalışmaya katılmayı kabul eden 38 baba ile Ebeveyne Yabancılaşma olgusu konusunda derinlemesine mülakat yapılmıştır. Mülakatta, baba-çocuk ilişkileri, ayrılık sonrası görüşme düzenleri, babalık tutum ve algıları, anneye yönelik düşünceleri, velayet konusundaki fikirleri gibi konular ele alınmıştır.

Dördüncü basamakta ise, bilimsel çalışmaya katılmayı ve ölçeği doldurmayı kabul eden 36 babaya babalık tutumlarını ölçmek amacıyla Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI) uygulanmıştır. Katılımcılara gizlilik esasları, ölçeğin doğru ve yanlış yanıtlarının bulunmadığı ve dava süreçlerini etkilemeyeceği konularında bilgilendirmeler yapılmıştır.

Değerlendirme Yöntemi

Çalışmada elde edilen demografik veriler ve kategorik değişkenler SPSS (Sosyal Bilimler İçin İstatistik Paket Programı) ile derinlemesine görüşme ile edinilen niteliksel veriler ise İçerik Analizi Yöntemi ile değerlendirilmiştir.

Çalışmada; sosyo-demografik bilgiler ve Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI) istatistiksel analizlerle değerlendirilmiştir. Verilerin frekans ve yüzdelik dağılımının tespit etmek için tanımlayıcı istatistik yöntemleri, kategorik değişkenlerin birbiriyle olan ilişkisini değerlendirmek için Ki Kare testi ve üçlü grup analizlerinde Kruskal Wallis testleri kullanılmış, anlamlılık düzeyi olarak .05 alınmıştır.

Baker Yabancılaşma Ölçeği değerlendirme yönergesi uyarınca 7 puan ve üzeri için “yabancılaşma var”, 6 puan ve aşağısı için “yabancılaşma yok” olarak yorumlanmıştır.

Derinlemesine görüşme sonucu elde edilen veriler; içerik analizi* yöntemiyle değerlendirilmiştir. Bu yöntem uyarınca veriler kavramsallaştırılmış, ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir şekilde düzenlenerek buna uygun biçimde veriyi açıklayan temalar belirlenmiştir.

Babalarla yabancılaşma deneyimleri ile ilgili yapılan görüşmelerden edinilen nitel verilerin analizi dört aşamalı süreç izlenerek yapılmıştır. Analiz sürecinde öncelikle veriler kodlanmış, daha sonra ortaya çıkan bu kavramlar mantıklı bir şekilde düzenlenmiş ve temalar oluşturulmuş, son olarak da bulgular yorumlanmıştır.

Kodlama sürecinde** görüşmeden edinilen veriler bölümlere ayrılıp incelenmiş, karşılaştırılarak kavramsallaştırılmış ve birbirleri ile ilişkileri değerlendirilmiştir. Bu süreçte açık kodlama, eksensel kodlama ve seçici kodlama teknikleri kullanılmıştır.

*İçerik Analizi: Verileri açıklayabilecek kavram ve ilişkileri belirleme yöntemidir. Toplanan verilerde saklı bulunan gerçekler kavramsallaştırılıp, buna göre düzenlenir (Yıldırım & Şimşek, 2013).

**Kodlama süreci; verilerin içlerinde bulunan anlamlı bölümlerin, bir cümle, bir gözlem veya bir paragrafın, adlandırılması sürecidir. Açık kodlama, eksensel kodlama ve seçici kodlama süreçleri ile sağlanır. Açık kodlama ham veriler araştırma sorularına yanıt oluşturacak bölümlere ayrılır, aralarındaki benzerlik ve farklılıklar değerlendirilerek, benzer yapılar “kategori” olarak gruplandırılır. Eksensel kodlama ile açık kodlamada belirlenen kategoriler arasındaki ilişki ve benzerlikler değerlendirilerek, birbiri ile ilişkili kavramlar gruplandırılır ve daha soyut olan temalar oluşturulur. Seçici kodlama ile ise; eksensel kodlama ile belirlenen temaların benzer yönlerinin değerlendirilmesi ile teorik yapının oluşturulmasıdır. Bu süreçte araştırma soruları çerçevesinde bulgular anlatılır (Corbin & Straus, 2007).

Öncelikle açık kodlama ile yazılı görüşme notlarından oluşan ham veriler babaların çocuklarının kendilerine yabancılaşma süreçlerini nasıl değerlendirdikleri ve nasıl yaşadıkları sorusu çerçevesinde incelenmiş, tekrar tekrar okunarak benzer ifadeler kategorilendirilmiştir. Bu veriler içerisindeki anlamlı bölümler belirlenmiş, ardından kavramsallaştırarak kodlanmıştır.

Eksensel kodlama ile kodlanmış veriler yeniden incelenmiş, kavramlar arasındaki ilişkiler ve benzerlikler değerlendirilmiş, gruplandırılarak temalar oluşturulmuştur. Oluşturulan ilk taslak temalara göre kodlar yeniden düzenlenmiş ve bunların kontrol edilmesiyle kesin temalar belirlenmiştir.

Son olarak seçici kodlama belirlenen temaların arasındaki ilişkiler ve benzerlikler incelenerek Ebeveyne Yabancılaşma sürecinde hedef ebeveyn olarak ele alınan babaların bu süreci nasıl yaşadıkları değerlendirilmiştir.

Analiz süreci ile belirlenen temalar ve teorik yapılar bulgular ve tartışma bölümlerinde detaylandırılmıştır.

4. BULGULAR

Bulgular dört bölümde ele alınmıştır. Birinci bölümde çocuklarla ilgili sosyodemografik özellikler ve bunlara göre babaya yönelik yabancılaşmanın varlığı, ikinci bölümde babalarla ilgili sosyodemografik özellikler ve ebeveyne yabancılaşma olgusu ile ilişkileri, üçüncü bölümde babaların Anne Baba Tutum Ölçeği (PARI) puanlarının yabancılaşma ile ilişkisine dair bulgular ve dördüncü bölümde Baker Yabancılaşma Ölçeği puanlarına göre, çocukları kendilerine yabancılaşan babaların Yabancılaşma Olgusu ile ilgili söylemlerinin niteliksel analizleri yer almaktadır.

4. 1. Örneklemdaki Çocukların Sosyodemografik Özellikleri ve Yabancılaşma ile İlişkisi

Çalışmaya katılan çocukların sosyodemografik özellikleri betimsel istatistik kullanılarak hesaplanmış, elde edilen frekans ve yüzde değerleri aşağıda sunulmuştur.

Tablo1. Çocukların demografik yapısı

CİNSİYET	N	%
Kız	38	% 52,1
Erkek	35	% 47,9
YAŞ	N	%
7-9	11	% 15,1
10-12	27	% 37,0
13-15	19	% 26,0
16-18	16	% 21,9
EĞİTİM	N	%
Okula devam etmiyor	4	%5,5
İlköğretim	15	%20,5
Ortaöğretim	35	%47,9
Lise	19	%26,0
KARDEŞ SAYISI	N	%
Tek Çocuk	21	% 28,8
2 Kardeş	34	% 46,6
3 ve üzeri	18	% 24,7
KAÇINCI ÇOCUK?	N	%
1	41	% 56,2
2	22	% 30,1
3	7	% 9,6
4	2	% 2,7
5	1	% 1,4
KİMİNLE YAŞIYOR?	N	%
Anne ile	61	%83,6
Baba ile	12	%16,4
ANNE-BABA AYRILIK SÜRESİ	N	%
Birlikte	5	%
1-6 ay	13	% 6,8
7-12 ay	16	% 17,8
13-24 ay	5	% 21,9
25-36 ay	12	% 6,8
36 ay üstü	19	% 16,4
		% 26,0

Çalışmaya katılan 54 ailede Baker Yabancılaşma Ölçeği'ni doldurabilecek şartlara sahip 38 (%52,1) kız ve 35 (%47,9) erkek olmak üzere 73 çocuk değerlendirmeye alınmıştır. Katılımcıların 11'i (% 15,1) 7-9, 27'si (% 37) 10-12, 19'u (%26) 13-15, 16'sı (% 21,9) 16-18 yaşları arasındadır. 4'ü (% 5,5) okul hayatını yarım bırakırken, ilköğretime devam eden 15 (% 20,5), orta öğretime devam eden 35 (% 47, 9) ve liseye devam eden 19 (% 26) çocuk vardır. 21'i (% 28,8) tek çocuk, 34'ü (% 46,6) iki, 18'i (% 24,7) üç ve daha fazla kardeşe sahiptir. Çocukların 41'i (% 56,2) ilk, 22'si (% 30,1) ikinci, 7'si (% 9,6) üçüncü, 2'si (% 2,7) dördüncü ve 1 (1,4) çocuk da beşinci çocuktur. 61 (% 83,6) çocuk anne ile, 12 (% 16,4) çocuk ise baba ile birlikte yaşamaktadır. Katılımcı çocukların 5'inin (% 6,8) anne babaları birlikte yaşarken, 1-6 aydır ayrı olan 13 (% 17,8), 7-12 aydır ayrı olan 16 (% 21,9), 13-24 aydır ayrı olan 5 (% 6,8) , 25-36 aydır ayrı olan 12 (% 16,4) 36 aydan daha uzun süredir ayrı olan ise 19'dur (% 26) (Tablo.1).

Tablo. 2. Çocukların Ebeveynlerine Yabancılaşma Durumları

HEDEF EBEVEYN	N	%
Yabancılaşma yok	38	% 52,1
Anne	4	% 5,4
Baba	31	%42,5

Görüşme yapılan ve Baker Yabancılaşma Ölçeği uygulanan çocukların 38'i (%52,1) ebeveynlerinden birine karşı yabancılaşma geliştirmemişken, 4'ü (% 5,4) anneye ve 31'i (%42,5) babaya karşı yabancılaşma içindedir (Tablo.2).

Çocukların cinsiyeti, yaşı, eğitim durumu, kardeş sayısı, kardeş yabancılaşması, kiminle yaşadığı, anne baba ayrılık süresi değişkenlerini içeren sosyodemografik özelliklerine göre babalarına yabancılaşma varlığı ilişkisi Ki kare testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo3. Çocukların yabancılaşma durumlarının cinsiyete göre dağılımı

Yabancılaşma		cinsiyet		Sd.	X ²	P
		Kız	Erkek			
yok	N	21	21	1	0,17	0,43
	%	%55,3	%60			
var	N	17	14			
	%	%44,7	%40			

Araştırmaya katılan kız çocuklarının %55,3 ve erkek çocuklarının %60'ı babalarına yabancılaşma geliştirmezken, kız çocuklarının %44,7'si ve erkek çocuklarının %40'ı babalarına karşı yabancılaşma yaşamaktadır. Çocukların cinsiyetlerine göre babalarına yabancılaşmalarının anlamlı olarak farklılaşmadığı tespit edilmiştir (Tablo. 3).

Tablo4. Çocukların yabancılaşma durumlarının yaşlarına göre dağılımı

Yabancılaşma		yaş				Sd.	X ²	P
		7-9	10-12	13-15	16-18			
yok	N	9	16	11	6	3	5,32	0,15
	%yaban.	%21,4	%38,1	%26,2	%14,3			
	%yaş	%81,8	%59,3	%57,9	%37,5			
var	N	2	11	8	10			
	%yaban.	%6,5	%35,5	%25,7	%32,3			
	%yaş	%18,2	%40,7	%42,1	%62,5			

Babalarına yabancılaşma yaşayan çocukların 2'sinin (%6,5) 7-9 yaş arasında, 11'inin (%35,5) 10-12 yaş arasında, 8'inin (%25,7) 13-15 yaşları arasında ve 10'unun (32,3) 16-18 yaşları arasında olduğu görülmektedir.

7-9 yaş grubundaki çocukların %18,2'si, 10-12 yaş arasındaki çocukların %40,7'si, 13-15 yaş arasındaki çocukların %42,1'i ve 16-18 yaşları arasındaki çocukların da %62,5'inin babalarına yabancılaştıkları anlaşılmıştır. Çocukların yaşlarına göre babalarına yabancılaşma geliştirmelerinin anlamlı olarak farklılaşmadığı tespit edilmiştir (Tablo. 4).

Tablo5. Çocukların yabancılaşma durumlarının eğitim durumlarına göre dağılımı

Yabancılaşma		Eğitim durumu				Sd.	X ²	P
		<i>Okumuyor</i>	<i>ilk öğretim</i>	<i>orta öğretim</i>	<i>lise</i>			
yok	N	1	12	18	11	3	5,37	0,15
	%yaban.	%2,4	%28,6	%42,9	%26,2			
	%eğitim	%25	%80	%51,4	%57,9			
var	N	3	3	17	8			
	%yaban.	%9,7	%9,7	%54,8	%25,8			
	%eğitim	%75	%20	%48,6	%42,1			

Babalarına yabancılaşma yaşayan çocukların 3'ünün (%9,7) öğrenimlerine devam etmedikleri, 3'ünün (%9,7) ilköğretim düzeyinde, 17'sinin (%57,8) ortaöğretim düzeyinde, 8'inin (%25,8) ise lise düzeyinde buldukları, çocukların öğrenim düzeylerinin babalarına yabancılaşma geliştirmelerine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı belirlenmiştir (Tablo. 5).

Tablo6. Çocukların yabancılaşma durumlarının kardeş sayısına göre dağılımı

Yabancılaşma		Kardeş sayısı			Sd.	X ²	P
		<i>tek üzeri</i>	<i>iki</i>	<i>üç ve</i>			
yok	N	14	27	1	2	27,28	0,000
	%	%66,7	%79,4	%5,6			
var	N	7	7	17			
	%	%33,3	%20,6	%94,4			

Çocukların kardeş sayılarına göre babalarına yabancılaşma geliştirmelerinin anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir (X^2 (sd=2)=27,28 P<.01). Tek kardeşlerin %33,3'ü, iki kardeş olanların %20,6'sı babalarına yönelik yabancılaşma geliştirirken üç ve üzerinde kardeşi olanların %94,4'ünün babalarına karşı yabancılaşma gösterdikleri sonucuna ulaşılmıştır (Tablo. 6).

Tablo7. Çocukların yabancılaşma durumlarının kardeş yabancılaşmasına göre dağılımı

Yabancılaşma		Kardeş yabancılaşması		Sd.	X ²	P
		<i>kardeşte var</i>	<i>kardeşte yok</i>			
yok	N	11	24	1	11,14	0,001
	%	%31,4	%68,6			
var	N	15	4			
	%	%78,9	%21,1			

Çocukların kardeşlerinin yabancılaşmalarına göre babalarına yabancılaşma geliştirmelerinin anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir (X^2 (sd=1) =11,14 P<.01). Kardeşleri babalarına yönelik yabancılaşma yaşayan çocukların %78,9'u da babalarına yabancılaşma geliştirirken kardeşleri babalarına yabancılaşma göstermeyen çocukların yalnızca %21,1'inin babalarına yabancılaşma geliştirdiği tespit edilmiştir (Tablo. 7).

Tablo8. Çocukların yabancılaşma durumlarının aylık süresine göre dağılımı

Yabancılaşma		Aylık süresi					Sd.	X^2	P
		0-6 ay	7-12 ay	13-24 ay	25-36 ay	37 ay üstü			
yok	N	10	9	4	5	11	3	5,32	1,50
	%	%25,6	%23,1	%10,3	%12,8	%28,2			
var	N	8	7	1	7	8			
	%	%25,8	%22,6	%3,2	%22,6	%25,8			

Çocukların babalarına yabancılaşma geliştirmelerinin anne-babalarının aylık sürelerine göre anlamlı olarak farklılaşmadığı tespit edilmiştir (Tablo. 8).

Çocukların baba tarafından uygulanan aile içi şiddet, kendilerine yönelik şiddet ve baba ile görüşme durumları ve kiminle yaşadıkları değişkenlerine göre babalarına yabancılaşma geliştirmesi ilişkisi Ki kare testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo9. Çocukların yabancılaşma durumlarının babanın uyguladığı aile içi şiddete göre dağılımı

Yabancılaşma		Aile içi şiddet		Sd	X^2	P
		şiddet var	şiddet yok			
yok	N	5	37	1	11,14	0,001
	%	%25	%69,8			
var	N	15	16			
	%	%75	%30,2			

Çocukların babaların uyguladığı belirtilen aile içi şiddet iddiası durumuna göre babalarına yabancılaşma geliştirmelerinin anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir (X^2 (sd=1) =11,14 $P<.01$). Babaların aile içi şiddet saldırganı olduğu iddia edilen çocukların %75'inin babalarına yabancılaşma geliştirdikleri ve %25'inin yabancılaşma geliştirmedeği, buna karşın babaları aile içi şiddet göstermeyen çocukların %69,8'inin onlara karşı yabancılaşma geliştirmedeği, %30,2'sinin ise babalarına yönelik yabancılaşma geliştirdikleri sonucuna ulaşılmıştır (Tablo. 9).

Tablo10. Çocukların yabancılaşma durumlarının babanın fiziksel şiddet davranışlarına göre dağılımı

Yabancılaşma		fiziksel istismar		Sd.	X^2	P
		<i>f.istismar var</i>	<i>f.istismar yok</i>			
yok	N	1	40	1	12,12	0,001
	%	%9,1	%65,6			
var	N	10	21			
	%	%90,9	%34,4			

Çocukların babalarının kendilerine karşı fiziksel istismar davranışında bulunması durumlarına göre babalarına yabancılaşma geliştirmelerinin anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir (X^2 (sd=1) =12,12, $P<.01$). Babaları kendilerine fiziksel istismar uygulayan çocukların %90,9'unun babalarına yabancılaşma geliştirdikleri ve %9,1'inin yabancılaşma geliştirmedeği, buna karşın babaları kendilerine fiziksel istismar davranışı göstermeyen çocukların %65,6'sının onlara karşı yabancılaşma geliştirmedeği, %34,4'ünün ise babalarına yönelik yabancılaşma geliştirdikleri tespit edilmiştir (Tablo. 10).

Tablo11. Çocukların yabancılaşma durumlarının babaları ile görüşmelerine göre dağılımı

Yabancılaşma		Baba ile görüşme		Sd.	X ²	P
		Görüşme var	Görüşme yok			
yok	N	14	4	1	12,19	0,000
	%	%77,8	%22,2			
var	N	17	38			
	%	%30,9	%69,1			

Çocukların babaları ile görüşmelerine göre babalarına yabancılaşma geliştirmelerinin anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir (X² (sd=1) =12,19, P<.01). Babaları ile görüşmeyen çocukların %69,1'inin babalarına yabancılaşma geliştirdikleri ve %22,2'sinin yabancılaşma geliştirmedikleri, buna karşın babaları ile görüşmeleri devam eden çocukların %77,8'inin onlara karşı yabancılaşma geliştirmedikleri, %30,9'unun ise babalarına yönelik yabancılaşma geliştikleri sonucuna ulaşılmıştır (Tablo.11).

Tablo12. Çocukların yabancılaşma durumlarının kiminle yaşadıklarına göre dağılımı

Yabancılaşma		Kiminle yaşıyor?		Sd.	X ²	P
		Anne ile	Baba ile			
yok	N	32	10	1	3,91	0,05
	%	%57,1	%83,3			
var	N	29	2			
	%	%47,5	%16,7			

Çocuğun kiminle yaşadığı, babaya olan yabancılaşma düzeyi ile anlamlı bir ilişki içindedir ($X^2=,91$, $sd=1$, $p = .05$). Anne ile yaşayan çocukların %47,5'i babalarına yabancılaşma geliştirirken baba ile yaşayan çocukların %16,2'si babalarına yabancılaşma yaşamaktadır (Tablo. 12).

4. 2. Örneklemedeki Babaların Sosyodemografik Özellikleri ve Yabancılaşma ile İlişkisi

Çalışmaya katılmayı kabul eden ailelerdeki babaların sosyodemografik özellikleri betimsel istatistik kullanılarak hesaplanmış, elde edilen frekans ve yüzde değerleri aşağıda sunulmuştur. 54 katılımcı ailede görüşme yapılan 38 (% 70,4) baba bulunmaktadır.

Tablo13. Babaların demografik yapısı

YAŞ	N	%
30-39	15	%39,5
40-59	23	%60,5
EĞİTİM DURUMU	N	%
İlköğretim	11	% 28,9
Ortaöğretim	9	% 23,7
Lise	13	% 34,2
Lisans ve üstü	4	% 10,5
MESLEK	N	%
İşsiz	6	% 15,8
İşveren (serbest)	8	% 21,1
Kamu Çalışanı	4	% 10,5
Özel Sektör Çalışanı	17	% 47,7
Emekli	2	% 5,3
GELİR DÜZEYİ	N	%
Gelir yok	6	% 15,8
Asgari ücret	13	% 34,2
2000-3000TL	14	% 36,8
3000üstü	4	% 10,5
ÇOCUK SAYISI	N	%
Tek Çocuk	14	% 36,8
2 Çocuk	17	% 44,7
3 ve üzeri	7	% 18,4

EVLİLİK SÜRESİ	N	%
1-5 yıl	2	% 5,3
6-10 yıl	14	% 36,8
11-19 yıl	14	% 36,8
20 yıl ve üzeri	7	% 18,4

AYRILIK SÜRESİ	N	%
Birlikte	1	%2,6
1-6 ay arası	8	%21,1
7-12 ay arası	10	%26,3
13-24 ay arası	2	%5,3
25-36 ay arası	4	%10,5
36 ay üzeri	12	%31,6

BAŞKA EVLİLİK	N	%
Yok	30	% 78,9
Var	8	% 21,1

SÖZ KONUSU ÇOCUK(LAR) DIŞINDA ÇOCUK	N	%
Yok	34	% 89,5
Var	4	% 10,5

ÇOCUK KIMİNLE YAŞAR?	N	%
Anne ile	28	% 73,7
Baba ile	10	% 26,3

ÇOCUKLA İLGİLİ KONULARDA ANNEYE GÜVEN	N	%
Yok	14	% 36,8
Var	24	% 63,2

YABANCILAŞMA	N	%
Yok	26	% 68,4
Var	12	% 31,6

YABANCILAŞMA FARKINDALIĞI/İDDIASI	N	%
Yok	27	% 71,1
Var	10	% 26,3

Çalışmaya katılan babaların 15'i (%39,5) 30-39, 23'ü (%60,5) 40-59 yaşları arasındadır. 11'i (% 28,9) ilköğretim, 9'u (% 23,7) ortaöğretim 13'ü (% 34,2) lise ve 4'ü (% 10,5) üniversite ve üzeri eğitim düzeyindedir.

6'sı (% 15,8) işsiz, 8'i (% 21,1) işveren, 4'ü (% 10,5) kamu, 17'si (% 47,7) özel sektör çalışanı ve 2'si (% 5,3) emeklidir. 6'sının (% 15,8) geliri bulunmazken, asgari ücret alan 13 (% 34,2), 2000-3000TL arası gelire sahip 14 (% 36,8) ve 3000TL'den fazla geliri olan 4 (% 10,5) katılımcı bulunmaktadır.

14'ü (% 36,8) tek çocuk, 17'si (% 44,7) iki çocuk ve 7'si (% 18,4) üç ve daha fazla çocuk babasıdır.

Evlilik Süresi 1-5 yıl arası olan 2 (% 5,3), 6-10 yıl ve 7-19 yıl olan 14 (% 36,8) ve 20 yıldan daha fazla olan 7'dir (% 18,4). 1'i (%2,6) birlikte yaşarken, 8'i (%21,1) 1-6 ay arasında, 10'u (%26,3) 7-12 ay arasında, 2'si (%5,3) 13-24 ay arasında, 4'ü 25-36 ay (%10,5) arasında, 12'si (%31,6) 36 aydan fazla süredir eşinden ayrıdır. 30'unun (% 78,9) söz konusu evlilik dışında evliliği yokken, 8'inin (% 21,1) birlikte yaşadığı bir kadın bulunmaktadır. 34'ünün (% 89,5) söz konusu çocuklar dışında başka çocukları bulunmamakta, 4'ünün (% 10,5) bulunmaktadır.

10'unda (% 26,3) çocuk baba ile, 28'inde (% 73,7) anne ile yaşamaktadır. 14'ü (% 36,8) anneye çocukla ilgili konularda güvenmediklerini belirtirken, 24'ü (% 63,2) anneye çocuğun bakım ve velayet sorumluluklarında güven duyduklarını ifade etmişlerdir.

Babaların 26'sının (%68,4) çocukları kendilerine karşı yabancılaşma yaşamazken, 12 (% 31,6) babanın çocuğunun kendisine karşı yabancılaşma geliştirdiği değerlendirilmektedir. Ayrıca 27'sinin (%71,1) çocuğun yabancılaşması ile ilgili bir farkındalığı veya iddiası bulunmazken, 10'unun (%26,3) çocuklarının kendilerine yabancılaştığı yönünde söylemleri vardır (Tablo. 13).

Babaların yaşı, eğitim durumu, mesleği, gelir düzeyi, başka evlilik, yabancılaşma söylemi ve çocukla ilgili konularda anneye güven değişkenlerini içeren sosyo-demografik özelliklerine göre çocukların babalarına yabancılaşma varlığı ilişkisi Ki kare testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo14. Çocukların yabancılaşma durumlarının babaların yaşlarına göre dağılımı

Yabancılaşma		yaş		Sd.	X ²	P
		20-39	40-59			
yok	N	13	13	1	3,82	0,05
	%	%86,7	%56,5			
var	N	2	10			
	%	%13,3	%43,5			

Babaların yaşlarına göre çocukların kendilerine yabancılaşma geliştirmelerinin anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir (X^2 (sd=1)=3,818 $P<.05$). 30-39 yaş aralığındaki babaların %13,3'ünün çocukları kendilerine karşı yabancılaşma geliştirmesine karşılık 40-59 yaş aralığındaki babaların çocuklarının %43,5'inin çocuklarının kendilerine yabancılaşma yaşadıkları görülmektedir (Tablo. 14).

Tablo15. Çocukların yabancılaşma durumlarının babaların eğitim durumlarına göre dağılımı

Yabancılaşma		Eğitim durumu				Sd.	X ²	P
		İlköğretim	ortaöğretim	lise	üniversite ve üstü			
yok	N	7	7	9	2	3	1,08	0,78
	%	%63,6	%77,8	%69,2	%50			
var	N	4	2	4	2			
	%	%36,4	%22,2	%30,8	%50			

Babalarının eğitim durumlarına göre çocukların babalarına yabancılaşma geliştirmelerinin anlamlı olarak farklılaşmadığı tespit edilmiştir (Tablo. 15).

Tablo16. Çocukların yabancılaşma durumlarının babaların mesleklerine göre dağılımı

Yabancılaşma		Meslek					Sd.	X ²	P
		İşsiz	işveren	kamu çalışanı	özelsektör	emekli			
yok	N	4	3	4	12	2	4	6,25	0,81
	%	%66,7	%37,5	%100	%70,6	%100			
var	N	2	5	0	5	0			
	%	%33,3	%62,5	0	%29,4	0			

Babalarının mesleklerine göre çocukların babalarına yabancılaşma geliştirmelerinin anlamlı olarak farklılaşmadığı tespit edilmiştir (Tablo. 16).

Tablo17. Çocukların yabancılaşma durumlarının babaların gelir düzeylerine göre dağılımı

Yabancılaşma		Gelir düzeyi				Sd.	X ²	P
		Geliryok	asgari ücret	2000-3000TL	3000üstü			
yok	N	4	9	8	4	3	2,63	0,45
	%	%66,7	%69,2	%57,1	%100			
var	N	2	4	6	0			
	%	%33,3	%30,8	%42,9	0			

Babalarının gelir düzeylerine göre çocukların babalarına yabancılaşma geliştirmelerinin anlamlı olarak farklılaşmadığı tespit edilmiştir (Tablo. 17).

Tablo18. Çocukların yabancılaşma durumlarının babalarının başka bir evlilik yaşamalarına göre dağılımı

Yabancılaşma		Başka evlilik		Sd.	X ²	P
		var	yok			
yok	N	6	20	1	0,20	0,65
	%	%75	%66,7			
var	N	2	10			
	%	%25	%33,3			

Babalarının başka bir evlilik yapmalarına göre çocukların babalarına yabancılaşma geliştirmelerinin anlamlı olarak farklılaşmadığı tespit edilmiştir (Tablo. 18).

Tablo19. Çocukların yabancılaşma durumlarının babalarının yabancılaşma farkındalığına/iddiasına göre dağılımı

Yabancılaşma		Farkındalık/iddia		Sd.	X ²	P
		var	yok			
yok	N	4	22	1	6,01	0,01
	%	%40	%81,5			
var	N	6	5			
	%	%60	%18,5			

Babaların çocuklarının kendilerine yabancılaşma geliştirdiklerine yönelik söylemlerine göre çocukların babalarına yabancılaşma yaşamalarının anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir (X² (sd=1) =6,01, P<.01). Yabancılaşma söyleminde bulunan babaların %60'ının çocuklarının

kendilerine yabancılaşma geliştirdikleri ve böyle bir söylem/farkındalıkları olmayan babaların ise %18,5'inin çocuklarının kendilerine yabancılaşma geliştirmedeği sonucuna ulaşılmıştır (Tablo. 19).

Tablo20. Çocukların yabancılaşma durumlarının babalarının çocukla ilgili konularda anneye güven duymalarına göre dağılımı

Yabancılaşma		Anneye güven		Sd.	X ²	P
		var	yok			
yok	N	17	9	1	0,17	0,67
	%	%70,8	%64,3			
var	N	7	5			
	%	%29,2	%35,7			

Babalarının anneye çocukla ilgili konularda güven duymaları değişkenine göre çocukların babalarına yabancılaşma geliştirmelerinin anlamlı olarak farklılaşmadığı tespit edilmiştir (Tablo. 20).

4.3. Örneklemdeki Babaların Anne Baba Tutum Ölçeği (PARI) Puanlarının Yabancılaşma ile İlişkisi

Çocukların babalarına yabancılaşma geliştirmelerinin babalarının Anne Baba Tutum Ölçeği (PARI) puanlarına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı Kruskal Wallis Testi ile analiz edilmiştir.

Tablo21. Çocukların yabancılaşma durumlarının babalarının PARI alt boyut puanlarına göre dağılımı

	Yabancılaşma varlığı		Sıra Ortalaması	sd.	X ²	P
	Yaban.	N				
Aşırı koruyuculuk	Yok	33	27,02	1	5,38	,03
	Var	14	16,89			
Demokratik davranma ve eşitlik	Yok	33	26,76	1	4,53	,03
	Var	14	17,50			
Ev kadınlığı reddi	Yok	33	24,91	1	4,89	,48
	Var	14	21,86			
Geçimsizlik	Yok	33	25,70	1	1,76	,17
	Var	14	20,00			
Baskı disiplini	Yok	33	26,52	1	3,74	,05
	Var	14	18,07			

Babaların PARI Aşırı Koruyuculuk boyutuna göre ($X^2 (1)= 5,38 P<.05$), PARI Demokratik Davranma ve Eşitlik ($X^2 (1)= 4,53 P<.05$) ve PARI Baskı ve Disiplin alt boyutuna göre ($X^2 (1)=3,74 P<.05$) alt boyutlarından aldıkları puanların çocuklarının kendilerine yabancılaşma geliştirmesine göre anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir. Ev Kadınlığı Reddi ve Geçimsizlik alt boyutlarına göre çocukların babalarına yabancılaşma gelişmesinin anlamlı olarak farklılaşmadığı bulunmuştur.

Çocukları kendilerine yabancılaşmayan babaların PARI Aşırı Koruyuculuk, PARI Demokratik Davranma ve Eşitlik ve PARI Baskı ve Disiplin alt boyutlarından çocukları kendilerine yabancılaşan babalara göre anlamlı olarak daha yüksek puanlar aldıkları sonucuna ulaşılmıştır (Tablo. 21).

4. 4. Örneklemdaki Babaların Yabancılaşma ile İlgili İfadelerinin Yorumlanması

Çalışmaya katılmayı kabul eden ailelerdeki babalar, çocuklara uygulanan Baker Yabancılaşma Ölçeği (Baker, Burkhard ve Kelly, 2012) puanlarına göre yabancılaşma bulunan ve yabancılaşma bulunmayan olarak gruplandırılmış ve ifadelerinden edinilen veriler kavramsallaştırılıp ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir şekilde düzenlenerek ve buna uygun biçimde veriyi açıklayan temalar belirlenmiştir (Corbin & Straus, 2007). Buna göre görüşme yapılan çocukları kendilerine yabancılaşmış 12 babanın yabancılaşma deneyimi ile ilgili ifadeleri içerik analizine tabi tutulmuştur.

Corbin ve Strauss'un (2007) analiz metodu uyarınca; açık kodlama sürecinde derinlemesine görüşme içinde çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babaların sıklıkla tekrarladıkları sözcük, söylem, hareket ve imalar kategorize edilmiş, eksen kodlama süreci ile bu kategoriler alt kategoriler ile ilişkilendirilmiş ve anneye yönelik atıflar, yaşanan sürecin babalık görevleri ve kimliği üzerindeki etkisi, babalık haklarını yitirme/değersizlik hissi ve ayrılık öncesi babalık kimliği ile ilgili algılar olarak dört tema belirlenmiştir.

Anneye yönelik suçlamalar teması

Anneye yönelik suçlamalar teması, çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babaların yabancılaşmayı anlamlandırma ve bu süreçte çocuğun hayatında bulunabilme çabalarının sonuçsuz kalmasının nedenlerine yönelik deneyim ve algılarını ifade etmektedir.

Tablo22. Anneye yönelik suçlamalar temasına ait kodlar ve frekanslar

Tema	Alt Kategoriler	Kodlar	frekans
Anneye yönelik suçlamalar	Annenin etkilemesi	Etkiliyor, yönlendiriyor, dolduruyor, beni kötüliyor.	36
	Annenin çocuğun hayatını kontrolü	Anne yanında görüştüüm, beraberken sürekli arar.	8
	Annenin çocuğun hayatındaki yeri	Her istediğini, yapıyor, sınır koymuyor, anneye çok düşkün, beraber yatıyor, rüşvet	7
	Eko	Papağan gibi, anneden ne gördüysem onda da gördüm.	6
	Bilgilendirme/İftira	Annenin iftiralarını söylüyor bana. Duruşmalar hakkında bilgi sahibi. Senin sevgilin var diyor.	5

Tablo incelendiğinde, çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babaların bu deneyimle ilgili olarak annenin etkileme davranışlarını sorumlu gördükleri anlaşılmaktadır. Babalar sıklıkla çocukların anne ve annenin ailesi tarafından etkilendiğini, yönlendirildiklerini, doldurulup, baskılandıklarını hatta “beyinlerinin yıkandığını” ifade etmişlerdir. Bunun dışında babalar annelerin baba-çocuk görüşmelerine telefonla müdahale etdiklerini, çocukla geçirecekleri zamanı planladıklarını, çocuğa müsamahakar davranarak, rüşvet vererek, aşırı bağıllık kurarak kendilerinin çocukla olan ilişkisini olumsuz etkilediklerini, çocuğu mahkeme ve ayrılık süreçleri ve sebepleri ile bilgilendirdiklerini, gerçeği yansıtmayan söylemlerde bulduklarını da belirtmektedirler. Ayrıca çocukların birbir annenin davranım ve söylemlerini kullandıklarını bildirmişlerdir (Tablo. 22).

Anneye yönelik suçlamalar genel olarak annenin ve annenin ailesinin çocuğu doğrudan etkilediği üzerinde yoğunlaşmıştır. Babaların pek çoğu “anne çocuğu etkiliyor” “anne çocuğu bana karşı dolduruyor”, “çocuğu yönlendiriyor”, “çocuğun beyni yıkanmış” ifadelerini kullanırlarken baba 37 “zehirlemiş arkamdan çocuğu” ve baba54 çocuğun kendi yanına “seni istemiyorum, seni sevmiyorum, seninle gelmeyeceğim” sözlerini “ezberlemiş” olarak

geldiğini; baba24 “kızımı bana düşman etti”, baba23 eşinin çocuğun yanında kendisine “senin annenin evinde bitlendi?” dediğini, baba54, baba16, annenin sürekli olarak çocuğun yanında kendisine karşı “agresif” davrandığını, “kavga çıkarmaya çalıştığını” ifade etmişlerdir. Baba23 “çocuğa soru soruyorum, cevap vermek için annesinin suratına bakıyor”, baba54 “anne baskı yapıyor, beni aramasına izin vermiyor, ben aradığımda sürekli bahane uyduruyor, görüştürmüyor” ve “kapıda gülümseştik, anneannesi arkasına sakladı” ifadesini kullanmıştır. Telefonla görüşememe konusunda babaların pek çoğu şikayetlerini dile getirirken, baba29 her telefonla aradığında meşgule alındığını, baba16, baba54 ve baba37 çocuğuna aldıkları telefon ve hattın kapatıldığını, baba31 annenin çocuğun kendisini telefonla aramasına izin vermeyeceğini, belirtmişlerdir. Baba40 ise annenin çocukla olan ilişkisine etkisini “çocukla görüşmek istedim, eşim (anne) göstermez ailem dedi” şeklinde ifade etmiştir.

Annenin çocuğu, baba çocuk ilişkisini kontrolü ve bu konudaki yöntemleri ile ilgili olarak; baba24 “çocuk 1 saat yanımda kaldı, anne sürekli gel diye aradı”, baba54 “çocukla hiç yalnız görüşmedim, anne hep bizimle idi”, baba7 “kız benimle kaldığında anne sürekli aradı”, baba23 “çocuğu aldığımda şu AVM’ye gidin, şunu yapın hep” ifadelerini kullanmışlardır.

Annenin çocuğun hayatındaki yeri ile ilgili olarak; baba19 “her istediklerini yapıyor, çocuklar anneye çok bağlı”, baba 29 “anne hiç kural koymaz, o yüzden orada”, baba23 “çocuk halen anne ile yatıyor”, baba37 “anne kızı bozdu, ahlaksızlığına göz yumdu” söylemlerinde bulunmuşlardır.

Çocuğun annenin söylem ve ifadelerini taklidini ifade etmek için baba54 ve baba23 “papağan gibi” tabirini kullanırlarken, baba16 “anneden ne gördüysem ondan da aynısını görüyorum” baba23 “bana annesinin laflarını söylüyor” demişlerdir.

Çocukların mahkeme ve ayrılık süreçleri ile bilgilendirilmeleri ve kendilerine iftirada bulunmaları alt-kategorisinde baba23 “annemi aldattın diyor bana” ve “annenin dilekçesini tekrarlıyor”, baba16 “sen beni istememişsin diyor bana” ve “annemi aldatıyorsun diyor” ifadelerini kullanmışlardır. Ayrıca baba16 çocuğun annenin etkisiyle evden kendi telefonunu gizlice aldığını, buradaki fotoğraf ve diğer kişisel bilgilerin mahkemede kendisine karşı kullanıldığını, “annenin çocuğu mahkeme sürecine dahil ettiği”ni belirtmiştir.

Babalık kimliği ve görevleri üzerindeki etkisi teması

Yabancılaşmanın babalık kimliği ve babalık görevleri üzerindeki etkisi teması, çocukları kendilerine yabancılaşan babaların babalık kimliği ve babalık görevlerinden uzaklaşma, çocuklarla olan duygusal ve fiziksel bağdaki zayıflama ve kopma deneyimlerini, çocuklarına karşı yaşadıkları yoğun duyguları tanımlar.

Tablo23. Babalık kimliği ve görevleri üzerindeki etkisi temasına ait kodlar ve frekanslar

Tema	Alt Kategoriler	Kodlar	frekans
Babalık kimliği ve görevleri üzerindeki etkisi	Yabancılaşma Sürecinin farkında olmaması	Yabancılaşma ile ilgili söylemlerin bulunmaması, görüşmemeyi olumsuz algılamama.	4
	Çocuğa karşı öfke ve negatif duygular	Kızdım.Haksızlık yapıyor.Sinirleniyorum. İstemiyorum.	8
	Çocuğa yönelik tepki	Görüşmedim. Aramadım.	14
	Taraftarlaştırma	O anneyi seçti. Anneyle kalıyor.	7

Çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babalar bu süreçte babalık kimlikleri ile ilgili olumsuzluklar yaşarken bu konuda “kaçma” davranışı da geliştirmektedir. Çocuğa tepki duyarak görüşmeme, aramama davranışlarına girebilmekte, yaşadıkları olumsuz duygulardan, değersizleşme algısından bu şekilde uzaklaşmayı seçebilmektedirler. Ayrıca çocuğa karşı negatif duygular ve öfke geliştirmekte, çocuğu taraf olarak görmeye başlamaktadırlar. Bu süreçte babalık görevlerinden ve sorumluluklarından uzaklaşarak çocukla empatik bir bağ kuramamakta yaşadığı yabancılaşmayı ve diğer davranım problemlerini fark edememekte, fiziksel olduğu kadar duygusal olarak da çocuktan uzaklaşmaktadırlar (Tablo. 23).

Yapılan görüşmelerde babaların bir bölümünün çocuktaki yabancılaşmanın farkında olmadığı, çocuğun beklentilerini anlamakta yetersiz kaldıkları gözlenmiştir. Baba11 “gün içinde yanıma

geliyor, görüyorum” sözlerini kullanırken, yabancılaşma ile ilgili hiçbir konuya değinmemiştir. Ayrıca risk davranışları ve davranım sorunları bulunan çocuğun bu problemlerinden habersiz olduğu gözlemlenmiştir. Baba19 ise, çocukların anneye yakınlığını annenin onların isteklerini yapmasına bağlayarak “benimle de iyiler ama aynı değil” ifadesini kullanmış, yine yabancılaşma ile ilgili detaylı konuşmamıştır. Baba7 de çocukların anneden etkilendiklerini söylemesine karşın yabancılaşma ile ilgili detaylı konuşmamış, kendi tepkilerine değinmiştir. Baba40 da aynı şekilde annenin görüşürmemesine değinirken, çocukların boşanma için kendisine karşı kullanıldıklarını, bu nedenle “kendisinin” görüşmediğini belirtmiş, yabancılaşmaya yönelik farkındalık belirten söylemlerde bulunmamıştır.

Görüşme yapılan babaların büyük bölümünde çocukların yabancılaşma tutumlarının öfke yarattığı, anneye ve çocuğa karşı “kızgın” olduklarını belirttikleri görülmektedir. Baba16 ve baba24 kendilerine “haksızlık” yapıldığını belirtirken, baba40, baba7, baba29 ve baba 37 çocuklarına “kızdıklarını” ifade etmişlerdir.

Ayrıca babaların gerek süreç nedeniyle yaşadıkları çaresiz duygusu, gerekse hissettikleri öfke nedeniyle çocuğu aramama, onunla görüşmeme davranışları gösterdikleri anlaşılmaktadır. Baba54 “2 yıldır gitmiyorum, görüştürmüyorlar zaten”, baba24 “çocuklarla 1 aydır görüşmüyorum, kızdım telefonda”, baba40 “boşanma sürecinde kullanıyorlar, görüşmedim çocuklarla”, baba7 “kızla görüşmüyorum, ne aradım ne de görmek isterim, anneme yaptıklarından sonra”, baba29 “telefonumu açmadı, ben de aramıyorum” ifadelerini kullanmışlardır.

Çocukları boşanma davasında ve anne ile olan ilişkilerinde anneye yakın olmaları nedeniyle taraftarlaştırma da bu temadaki bir diğer alt-kategoridir. Bu konuda baba7 “ben çocuklara sordum, kim nerede kalmak ister, oğlanlar beni seçti” ve “o (kız) anneyi seçti, onunla kalsın”, baba24 kendisinin çatışmalı olduğu dayılarını çocuğa sorduğunu ve çocuğun kendisine “yalan söylediğini” “annesine destek çıktığını” belirtmişlerdir. Baba16 da “çocuğun annenin tarafını tuttuğunu” dava sürecinde kullanılması için kendisinin telefonunu evden “gizlice” aldığını ifade etmiştir.

Babalık haklarını yitirme

Babalık haklarını yitirme teması, çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babaların baba olmakla önceden/doğal olarak sahip oldukları haklarını yitirdikleri, çocukları tarafından değer görmedikleri, toplumsal ve bireysel olarak babalık rolünü yeterince gerçekleştiremedikleri algılarını ifade etmektedir.

Tablo24. Babalık haklarını yitirme temasına ait kodlar ve frekanslar

Tema	Alt Kategoriler	Kodlar	frekans
Babalık haklarını yitirme	Çocuğun hayatına dahil olamama	Görüşmüyor, aramıyor. İlgilenmek istiyorum.	32
	Çocuğun hayatı ile ilgili bilgi sahibi olamama/sonradan öğrenme	Okulu bırakmış. İşi bırakmış. Okulu değişmiş. Hastalanmış.	15
	Çocuğu kendi ailesi ile yakınlaştıramama	Babam görmek istedi. Aileme götüremiyorum. Annem merak ediyor. Gelmiyor ailemin yanına.	11
	Saygısızlık/ Değer görmeme söylemleri	Telefonu suratıma kapattı. Hakaret etti. Babaya böyle davranılmaz.	8
	Bankamatik baba	Para veriyorum. Maddi yaptırımla görüşmeyi beraber tutuyor. Özel okula gönderirsen.. İhtiyaçlarını karşılıyorum.	17

Görüşme yapılan babalar çocuklarının kendilerine yabancılaşması sürecini çocuğun hayatına dahil olamayarak yaşantılamaktadırlar. Çocuklarının görüşmeyi reddettiklerinden, telefon ve iletişim taleplerinin karşılık görmediğinden, okulları ve hayatları ile ilgilenemediklerinden, özel günlerinde beraber olamamaktan bahsetmektedirler. Bunun dışında hayatları hakkında yeterli bilgi sahibi olamamak, okullarını, çevrelerini bilmemek, hastalık ve gösteri gibi önemli olayları öğrenememek de yabancılaşma deneyiminin önemli bir tanımı olarak ifade

edilmektedir. Ayrıca parasal beklentilerle sıklıkla karşılaştıklarını, para ile görüşmenin beraber sunulması, görüşemedikleri, babalık haklarını kullanamadıkları halde baba olarak maddi destek beklentisinin ön plana alınması da çocukları kendilerine yabancılaşan babaların sıklıkla beyan ettikleri durumlardandır. Çocuğu kendilerine yabancılaşma yaşayan babalar çocuklarını kendi aileleri ile yakınlaştırma konusunda da sorunlar yaşadıklarını, çocukların kendi taraflarından geniş ailelerle görüşmekten, duygusal olarak yakınlaşmaktan kaçındıklarını belirtmektedirler. Bunun dışında çocuğun kendilerine yönelik davranışlarında saygısız olarak tanımladıkları tutumlar yaşadıklarını da bildirmektedirler (Tablo. 24).

Çocuğun hayatına dahil olamamak alt-kategorisi ile ilgili olarak babaların pek çoğu “aramıyor”, “gelmiyor”, “görülmüyor” ifadelerini kullanırken, baba54 “daha evime hiç gelmedi”, “benim çocuğumla zaman geçirme fırsatım hiç olmadı”, “yanında olmak istiyorum, görmek istiyorum”, baba29 “uzun kalmadı benimle”, “benim evime gelmez”, baba45 “çocuklarımı görebilmek için dava açtım”, “çocuklarımı okutmak istiyorum”, baba23 “hiç yatılı kalmadı yanımda”, “zaten fazla gelmez”, baba16 “istemeyerek yapıyor (geliyor) pozisyonuna sokuyor”, baba37 “çocuklarım benden kaçıyor” söylemlerinde bulunmuşlardır.

Çocuğun hayatı ile ilgili bilgi sahibi olamama/sonradan öğrenme alt-kategorisi ile ilgili olarak babaların pek çoğu çocuğun okulunu bilmemekten söz etmektedirler. Baba54 bu durumu “çocuğun hayatına dair hiçbir şeyi bilmiyorum, benden okulunu saklıyorlar” şeklinde ifade ederken, baba16 da “okulunu söylemiyor bana”, baba24 “benden habersiz tatile gitmiş, arıyorum, ulaşamıyorum”, baba37 “kız okulu bırakmış, haberim yok”, baba45 “aradım okullarını buldum”, baba23 “bana hiçbir şey anlatmaz (hayatı ile ilgili)”, baba29 “kız ne yapıyor bilmiyorum, oğlan (okulda) devamsızlık yapmış, sonradan öğrendim”, baba40 “çocuk hastalanmış, (başkasından) duydum” ifadelerini kullanmışlardır.

Çocuğu kendi ailesi ile yakınlaştıramama da babaların bahsettikleri alt-kategorilerden biridir. Baba54 “anne babam çocuğu hiç göremedi.” “babam hastayken çok istedi, gelmedi, izin vermediler”, baba45 “annem, yeğenim çok merak ediyor (çocukları) götürmek istiyorum, gelmiyorlar”, baba23 “(anne) çocukları benim ailemden uzak tutuyor” ve “çocuk benim aileme gelmez” söylemlerinde bulunmuşlardır.

Babalık haklarını yitirme temasında bir alt-kategori de babaların çocuklarının saygısızlık yaptığına, değer görmediklerine dair ifadeleridir. Baba7 “(kız) terbiyesizlik yaptı, babaya

böyle davranılmaz”, baba24 “yalan söylüyor, saygısız saygısız konuşmalar falan”, baba16 “telefonu suratıma kapattı” “zaten sen ne yaptın ki şeklinde konuşuyor”, baba29 “bir şey soruyorum sana ne diyor” ifadelerini kullanmışlardır.

Babalar babalık hakları ile ilgili olarak maddi unsurların çok ön planda tutulduğunu hissetmektedir. Baba54 çocukla görüşemediği halde nafakasını ödediğini ifade ederken “ihtiyaçları olduğunda (maddi) anne arıyor beni”, “görüştüğümüzde hemen AVM’ye alışverişe..” baba31 “bir şeye ihtiyaçları olduğunda (maddi) arıyorlar”, baba11 “geliyor, para veriyorum, gidiyor” söylemlerinde bulunurlarken, baba16 bu konuda çok yoğun bildirimlerde bulunmuştur. Baba16 çocukla ilişkisindeki sorunları tanımlarken “para sorun oldu” “yok kavramını kabul etmez oldu” “görüşmeyi maddi beklentilerle yürütüyor, para verirken görürsün” “sadece talepleri (maddi) olduğunda arıyor” “özel okula gönderirsem görüşecek” “muhasibeci oldu resmen” şeklinde ifadeler kullanmıştır.

Ayrılık öncesi babalık tutumları ile ilgili algıları teması

Ayrılık öncesi babalık tutumları ile ilgili algıları teması, çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babaların ayrılık öncesi ve sonrası kendi babalık tutumları ve çocukla ilişkisi ile ilgili değişimler konusundaki deneyim ve algılarını tanımlamaktadır.

Tablo25. Ayrılık öncesi babalık tutumları ile ilgili algıları temasına ait kodlar ve frekanslar

Tema	Alt Kategoriler	Kodlar	frekans
Ayrılık öncesi babalık tutumları	Ebeveynlik sorumlulukları	Ben ilgilendim çocukla. İhtiyaçlarını karşıladım.	21
	Baba-çocuk ilişkisi	Biz çok iyidik. Çok düşküdü bana	15

Görüşülen babaların ayrılık öncesi kendi ebeveynlik tutumlarını genel olarak olumlu algıladıkları, çocuklarına karşı ebeveynlik sorumluluklarını yerine getirdiklerini, onların ihtiyaçlarına duyarlı davrandıklarını düşündükleri gözlenmiştir. Ayrıca görüşülen babalar

ayrılık öncesinde çocukları ile ilişkilerini genel olarak olumlu ve iyi tanımlamışlardır. Birlikte zaman geçirdiklerini, paylaşımlarda bulduklarını, çocuklarının kendilerine değer verip önemseydiğini belirtmişlerdir (Tablo. 25).

Babaların pek çoğu ebeveynlik sorumlulukları açısından “çocuğuma/çocuklarıma baktım” ifadesini kullandıkları, baba37 “ben de ilgiliydim çocuklarımla, tüm ihtiyaçlarına koştum” ve “bana söylerdi ihtiyaçlarını, tüm isteklerini karşıladım” demiş, baba45 “evde iken okulları ile hep ben ilgilendim, burs buldum, kayıtlarını yaptım” şeklinde ifade etmiştir. Baba16 ise “primer bakımını hep ben üstlendim, anneye güvenmezdim, yeterince ilgi vermezdi, işten gelince hep ben ilgilendim” söyleminde bulunmuştur.

Çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babalar genel olarak, ayrılık öncesi ilişkilerini “iyi” olarak tanımlamışlardır. Baba31 “kızımın hafta sonları spor yapardık, gezerdik, iyi vakit geçirirdik” derken, baba37 “ben çok iyiydim çocuklarımla”, baba 24 “biz oğlumla çok iyi anlaşırız, beraber zaman geçirir, konuşurduk”, baba29 “(çocuğum) benimle paylaşımı çok iyiydi, her şeyi konuşurdu” ifadelerini kullanmışlardır. Baba16 ise ayrılık öncesi çocukla ilişkisini “(çocuk) bana çok düşküncüydü, benimle yatardı, her şeyi paylaşırdı” şeklinde ifade etmiştir.

Çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan ve çocukları kendilerine yabancılaşma yaşamayan babaların söylemlerinde bu temaları içeren ifadelerin kullanılıp kullanılmaması açısından da anlamlı olarak farklılaşma olup olmadığı Ki Kare testi ile analiz edilmiş ve sonuçlar aşağıda sunulmuştur.

Tablo26. Çocuklarının kendilerine yabancılaşma durumlarına göre babaların “anneye yönelik suçlama” temasındaki ifadelerinin dağılımı

Tema	Yabancılaşma		sd.	X ²	P
	var	yok			
Anneye yönelik suçlama					
var	11 %91,7	5 %20	1	16,97	.000
yok	1 %8,3	20 %80			

Derinlemesine görüşme ile elde edilen ifadeleri incelendiğinde çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babaların “anneye yönelik suçlamalar” temasına ilişkin ifadelerinin çocukları kendilerine yabancılaşma yaşamayan babalara göre anlamlı olarak farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır ($X^2 (sd=1) =16,97, P<.01$). Çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babaların anneye yönelik suçlamalar temasında kodlanan ifadeleri kullanma oranları %91,7 iken, çocukları kendilerine yabancılaşma yaşamayan babaların bu ifadeleri kullanma oranları %20’dir (Tablo26.).

Tablo27. Çocuklarının kendilerine yabancılaşma durumlarına göre babaların “ babalık kimliği ve görevleri üzerindeki etkisi” temasındaki ifadelerinin dağılımı

Tema Babalık kimliğine etkisi	Yabancılaşma		sd.	X ²	P
	var	yok			
var	9 %75	1 %4	1	20,72	.000
yok	3 %25	24 %96			

Babaların ifadelerinin incelenmesinde “Babalık kimliği ve görevleri üzerindeki etkisi” temasına ilişkin ifadelerin kullanımının da çocukları kendilerine yabancılaşma yaşamayan babalara göre anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir ($X^2 (sd=1)=20,72 P<.01$). Çocukları kendilerine yabancılaşma geliştiren babaların %75’i bu yönde ifadeler kullanırken, çocukları kendilerine yabancılaşma geliştirmeyen babaların %4’ünün ifadelerinde babalık kimliği ve görevleri temasına değindikleri sonucuna ulaşılmıştır (Tablo. 27).

Tablo28. Çocuklarının kendilerine yabancılaşma durumlarına göre babaların “babalık hakları ve güç kaybı” temasındaki ifadelerinin dağılımı

Tema	Yabancılaşma		sd.	X ²	P
Babalık hakları/güç kaybı	var	yok			
var	11 %91,7	3 %13	1	20,31	.000
yok	1 %8,3	20 %87			

İfadeler incelendiğinde çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babaların “babalık hakları ve güç kaybı” temasına ilişkin ifadelerinin çocukları kendilerine yabancılaşma yaşamayan babalara göre anlamlı olarak farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır (X^2 (sd=1) =20,31 $P<.01$). Çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babaların “babalık hakları ve güç kaybı” temasında kodlanan ifadeleri kullanma oranları %91,7 iken, çocukları kendilerine yabancılaşma yaşamayan babaların bu ifadeleri kullanma oranları %12’dir (Tablo28.). Ayrıca çocukları kendilerine yabancılaşma yaşamayan babaların %8’inde de babalık haklarını kaybedebilecekleri yönünde endişe bulunmaktadır. Görüşmelerde 2 baba “(çocukla) yeterince görüşemeyiz diye endişeleniyorum” “çocuğun benden uzaklaşmasından korkuyorum” ifadelerini kullanmışlardır.

Tablo29. Çocuklarının kendilerine yabancılaşma durumlarına göre babaların “ ayrılık öncesi babalık kimliği ” temasındaki ifadelerinin dağılımı

Tema ayrılıköncesi babalık kimliği	Yabancılaşma		sd.	X ²	P
	var	yok			
var	7 %58,3	2 %8	1	11,16	.002
yok	5 %41,7	23 %92			

Babaların ifadelerinin incelenmesinde “Ayrılık öncesi babalık kimliği” temasına ilişkin ifadelerin kullanımının da çocukları kendilerine yabancılaşma yaşamayan babalara göre anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir (X^2 (sd=1)=11,16 $P<.01$). Çocukları kendilerine yabancılaşma geliştiren babaların %58,3’ü bu yönde ifadeler kullanırken, çocukları kendilerine yabancılaşma geliştirmeyen babaların %8’inin ifadelerinde ayrılık öncesi babalık kimliği temasına değindikleri sonucuna ulaşılmıştır (Tablo. 29).

5. TARTIŞMA

Son yıllarda artan boşanma olguları sonucu bu alandaki sorunlarla da daha sık karşılaşmaktayız. Boşanma sonrası çocukların birlikte yaşamadıkları ebeveyne karşı öfke, uzaklaşma ve reddetme yaşayarak, görüşmeyi reddetmeleri, mahkemece düzenlenen kişisel ilişki kurallarına uymamaları, icra marifetiyle uygulanması sırasında direnç göstermeleri, birlikte yaşadığı ebeveyne ittifak göstererek diğerine karşı kötüleme, aşağılama ve düşmanlık göstermeleri -ayrı oldukları ebeveyne yabancılaşma yaşamaları da bu sorunlardan biri olarak karşımıza daha sık bir şekilde çıkmaktadır. Buna karşın ülkemizde bu konudaki araştırma ve yayınlar oldukça az sayıda bulunduğundan Ebeveyne Yabancılaşma Olgusunun ülkemizdeki gerçekliği hakkında bilgimiz de sınırlı durumdadır.

Bu çalışmanın amacı, Ebeveyne Yabancılaşma Olgusunu tanımlamak, reddedilen ebeveyn olarak babanın deneyimlerine odaklanarak; yabancılaşma sürecindeki tutumlarına, babalık algılarına, çocuk ve anne ile ilgili yaklaşımlarına, mahkeme sürecine bakış açılarına açıklık getirmek ve çözüm önerilerini ortaya koymaktır.

Araştırma sonucunda elde edilen niceliksel ve niteliksel bulguların tartışması iki bölümde ele alınmıştır.

5.1. Niceliksel Bulgulara İlişkin Sonuçların Tartışılması

Ebeveyne Yabancılaşma Olgusunun anlaşılması ve tanımlanması amacıyla örneklemedeki Ebeveyne Yabancılaşmanın yaygınlığı incelendiğinde çocukların %47,9'unun ebeveynlerinden birine karşı yabancılaşma geliştirdikleri görülmektedir. Literatürde Ebeveyne Yabancılaşmanın yaygınlığı ile ilgili oldukça geniş aralıklı bulgular belirtilse de boşanma davalarında olgunun genel olarak %40-%50 aralığında görüldüğü ifade edilmektedir (Clawar & Rivlin, 1991; Kopetski, 1991; Koerner, Wallece, Lehman ve Raymond, 2002; Johnston, Walters ve Olesen, 2005).

Örneklemedeki çocukların reddettikleri ebeveynleri değerlendirildiğinde %5,4 oranında anneyi, %42,5 oranında babayı reddettikleri, babalarına yönelik yabancılaşma geliştirmeye annelerine oranla yaklaşık 8 kat daha fazla meyilli oldukları görülmektedir. Bu bulgu da literatürde annelerin daha yüksek oranda yabancılaştırıcı ebeveyn olduklarını belirten bulgularla uyumludur (Wallerstein & Kelly, 1980; Dunne & Hendrik, 1994; Clawar ve Rivlin, 1991; Baker, 2005; Baker ve Darnell, 2006). Bunlara karşın, son yıllardaki çalışmalar anne ve babanın hedef ebeveyn olmaya eşit olarak yatkın olduğunu belirtmektedir (Rohrbaugh, 2008; Harman, Ledder-Elder & Bringer, 2016). Bu çalışmada anne ve babanın hedef ebeveyn olma durumları arasındaki yüksek farkta çocukların boşanma sonrası daha yaygın olarak anne ile kalmalarının (%83,6), çocuğun bakım sorumluluklarını geleneksel olarak annenin daha fazla üstlenmesinin, babaların geleneksel olarak çocukları ile daha otoriter ve uzak bir ilişki kurmasının etkili olabileceği düşünülmektedir.

Yabancılaşma olgusunun çocuklar üzerindeki yıkıcı etkileri literatürde yoğun olarak vurgulanır ve yabancılaştıran ebeveynin tutum ve davranışlarına odaklanılırken (Gardner, 1997; Warshak, 2003), reddedilen ebeveynin deneyimleri geri planda kalmıştır (Vassiliou & Cartwright, 2001); bu çalışmanın bir amacı da reddedilen ebeveyn olarak babanın deneyimlerine odaklanmak olduğundan çalışmada reddedilen ebeveyn olarak "baba" değerlendirilmiştir.

Çocukların demografik özellikleri ve babaya yönelik Ebeveyne Yabancılaşma ile ilişkisi incelendiğinde çocuklarının cinsiyetlerine, yaşlarına, öğrenim düzeylerine ve babaları ile olan ayrılık sürelerine göre babalarına yabancılaşma geliştirme durumlarının anlamlı olarak farklılaşmadığı bulgulanmıştır.

Araştırmalarda kız ve erkek çocukların ebeveynlerini reddetmeye eşit oranda eğilim gösterdiğini bildirilirken (Johnston, Walters & Olesen, 2005), çocukların yaşlarına göre ebeveynlerine yabancılaşmalarının farklılaştığı belirtilir (Clawar ve Rivlin, 1991; Johnston, 2003; Kelly & Johnston, 2001; Stoltz & Ney, 2002).

Ebeveyne Yabancılaşma konusunda çocuğun yaşı ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde farklı sonuçlar sergilendiği görülmektedir. Kimi araştırmacılar özellikle 8 yaştan 12 yaşa kadar olan çocukların Ebeveyne Yabancılaşmanın gelişimi açısından en riskli dönemde bulduklarını ifade ederken (Johnston, 2003, Kelly & Johnston, 2001, Stoltz & Ney, 2002), diğer araştırmacılar beyin yıkama davranışlarının küçük çocuklarda daha verimli sonuçlar verdiğini belirtmektedir (Clawar & Rivlin, 1991). Bone ve Walsh (1999) ise 7-15 yaş arası çocukların daha büyük olanlara göre Ebeveyne Yabancılaşmaya daha yatkın olduğunu belirtirler. Bu çalışmada çocukların yaşına göre babalarına yabancılaşmaları arasında bir farklılık tespit edilmemişse de 7-9 yaşları arasındaki çocukların Ebeveyne Yabancılaşma geliştirmelerinin daha düşük bir oranda bulunduğu (%6,5) gözlemlenmiştir. Buna karşın; yaş konusunda araştırmalar da risk unsuru dışında net bir yargıda bulunmamaktadır. Araştırmada bir kağıt-kalem ölçeği olan Baker Yabancılaşma Ölçeğinin (Baker, Burkhard & Albertson-Kelly; 2012) kullanılması ile okuma -yazma bilmeyen 7 yaş altı çocukların değerlendirmeye alınmaması ve örneklemin sayısal küçüklüğü de bu sonucun bir sebebi olarak görülmektedir.

Literatür çalışmaları incelendiğinde çocukların öğrenim düzeyi ve yabancılaşma durumu kriterlerine uygun yapılan araştırma bulgularına rastlanmamıştır. Buna karşın, çocuğun öğrenim düzeyi, zorunlu eğitim süresi ve çocuğun yaşı ile direkt olarak bağlantılı bir değişkendir. Bu nedenle çocukların öğrenim düzeylerine göre babalarına yabancılaşma geliştirme durumlarının anlamlı olarak farklılaşmaması yaşlarına göre anlamlı bir fark olmamasına bağlanmaktadır.

Gardner (1998) çocukların yabancılaştırıcı ebeveynle yaşama süresinin artması ile diğer ebeveyne yabancılaşma durumlarının artacağını ifade etmektedir. Dzord ve Olesen (2004) de yabancılaştırma davranışlarının boyutlarını ifade ederken süresinin önemine de vurgu yapmaktadır. Buna karşın araştırmada çocukların babalarından ayrı olma süreleri ile onlara yabancılaşmaları arasında bir ilişki tespit edilmemiştir. Anne-babası ile birlikte yaşamaya devam çocuklarda da babalarına yönelik yabancılaşma gelişmiş olduğu (%60) buna karşın 36 aydan daha fazla ayrı olmalarına rağmen (%57,9) babalarına yabancılaşma geliştirmemiş

çocuklar bulunduğu görülmektedir. Bu durum baba-çocuk ilişkisinin niteliğinin fiziksel ayrılıktan daha önemli olduğuna bağlanmaktadır. Ayrıca ayrılık süresi tam olarak yabancılaştırma davranışının başlama zamanını ifade etmemektedir. Yabancılaştırma davranışları evlilik birliği içinde başlayabileceği gibi, ayrılıktan aylar sonra da başlayabilir ((Dunne & Henrick, 1994).

Yapılan çalışmada çocukların kardeş sayısına ve kardeşlerinde ebeveyne yabancılaşma olmasına göre babalarına yabancılaşmalarına geliştirmelerinin anlamlı olarak farklılaştığı tespit edilmiştir.

Dunne ve Henrick (1994); evlilik süresinin ve çocuk sayısının ebeveyne yabancılaşma gelişimi konusunda bir ölçüt olmadığını belirtirlerken, Vassiliou ve Cartwright (2001) de evlilik özelliklerinin Ebeveyne Yabancılaşma gelişimi açısından çok zayıf bir değişken olduğunu ifade etmişlerdir. Johnston (2003) ve Kelly ve Johnston (2001) kardeşlerin birbirlerini etkileyebileceğine, özellikle büyük kardeşlerde var olan ebeveyne yabancılaşma durumunun küçükler açısından da risk oluşturabileceğine vurgu yaparlar. Bu çalışmada da babalarına yabancılaşma yaşayan çocukların %54,8'i üç ve üzeri kardeşken bu oran tek çocuklar ve iki kardeşler için %22,6'dır. Johnston (2003) ve Kelly ve Johnston (2001)'in bulguları ile uyumlu olarak kardeşleri babalarına yabancılaşma geliştiren çocukların daha yüksek oranda babalarına yabancılaşma geliştirmeye eğimli oldukları da görülmektedir.

Ebeveyne Yabancılaşma olgusu tanımında birlikte yaşanmayan ebeveyne yönelik kötüleme ve ret süreci ifade edilmektedir (Clawar & Rivlin, 1991; Gardner, 1992; Warshak, 2003; Kelly & Johnston, 2001). Bu çalışmada hedef ebeveyn olarak baba, yabancılaştırıcı ebeveyn olarak anne ele alınmış olduğundan anne ile birlikte yaşayan çocukların babalarına yabancılaşma geliştirmelerinin babaları ile birlikte yaşayan çocuklara göre daha yüksek oranda olması beklenen bir sonuçtur. Birlikte yaşayan ebeveynin gerek zaman olarak (Gardner, 1992), gerek duygusal birliktelik olarak (Kelly & Johnston, 2001) çocuğa yabancılaştırma davranışları uygulaması ve sonuç olması (Clawar & Rivlin, 1991) daha olasıdır. Buna karşın araştırma da babaları ile birlikte yaşayan çocukların %16, 7'sinin de babalarına yabancılaşma geliştirdikleri gözlenmektedir. Bu durum ilişkinin niteliğinin önemini ön plana çıkarmaktadır. Çocukların bakım sorumluluğunu büyük oranda babaanne/hala gibi evde bulunan kadın figürler üstlenmesi halinde, baba ile birlikte yaşamasına karşın baba ile yeterli ve kaliteli zaman

geçiremeyen, duygusal bağ kuramayan çocukların anne ile birlikte olunan kısıtlı zamanlarda da onun yabancılaştırma davranışlarından etkilenmesinin mümkün olduğu düşünülmektedir.

Ebeveyne Yabancılaşmanın bir özelliği olarak çocuğun hedef ebeveyn ile olan kişisel ilişkilere direnç göstermesi, onu reddetmesi, görüşmek istememesi belirtilmektedir (Clawar & Rivlin, 1991; Gardner, 1992; Warshak, 2003; Kelly & Johnston, 2001, Stoltz & Ney, 2002). Bununla birlikte reddedilen ebeveynin de ego savunması veya maddi imkanların kısıtlılığı gibi sebeplerle görüşmeler konusunda ısrarcı davranmadığı belirtilmektedir (Stoltz & Ney, 2002). Vassiliou ve Cartwright (2001)'in çocukları kendilerine yabancılaşan 5 baba ve 1 anne ile yaptıkları çalışmada çocukların görüşme sıklığının ebeveyne yabancılaşma ile anlamlı bir şekilde azaldığını bulgulamışlardır. Bu çalışmada da çocukların görüşmedikleri babalarına yönelik yabancılaşma geliştirmelerinin daha yüksek oranda olduğu, baba ile görüşmenin ona karşı yabancılaşma gelişmesi olasılığında azalma oluşturduğu görülmektedir.

Ebeveyne Yabancılaşma olgusunda sıklıkla çocukların yabancılaştıkları ebeveynlerini kötüleme ve ona yönelik iftiralarda bulunma davranımları gösterdikleri ifade edilmektedir (Gardner, 1992; Warshak, 2003; Kelly & Johnston, 2001, Stoltz & Ney, 2002). Bununla birlikte Johnston (2003) çocukların aile içi şiddete tanık olmaları durumunda şiddet davranışı gösteren ebeveynlerinden uzaklaştıklarını, mağdur ebeveynlerini korumak isteyerek onunla yakınlaştıklarını belirtir. Benzer şekilde Johnston, Walters ve Olesen (2005), şiddet yaşantısı olan ailelerin %44'ünde çocukların ebeveyne yabancılaşma geliştirdiklerini, aile içi şiddet durumlarında çocukların mağdur ebeveynle rol değişimi yaşadıklarını, ona karşı koruyucu davranmaya başladıklarını ve onunla ittifak kurarak diğer ebeveyni reddettiklerini ifade etmektedir. Vassiliou ve Cartwright (2001) ise, ebeveyne yabancılaşma yaşanan ailelerde evlilik çatışmasının fiziksel şiddet de içeren şekilde yoğun çatışmalı evliliklerden, hiç çatışma bulunmayan evliliklere kadar değişim gösterdiğini, evlilik çatışması ve aile içi şiddetin Ebeveyne Yabancılaşma olgusunda bir ölçüt olmadığını vurgulamışlardır. Bu çalışmada babanın saldırgan olduğu belirtilen aile içi şiddet durumu iddialarının varlığının çocukların daha yüksek oranda babalarına yabancılaşma geliştirdikleri görülürken, böyle bir iddianın bulunmadığı durumlarda babaya yabancılaşmanın daha düşük oranda bulunduğu anlaşılmaktadır.

Babanın çocuğa yönelik fiziksel şiddet davranışı gösterdiği iddiası bulunan vakalarda da çocukların babaya daha fazla yabancılaşma gösterdikleri görülmektedir. Çocuğun ebeveyne

yabancılaşma sürecinin bir parçası olarak babanın kendisine istismar uyguladığı iddiasında bulunması sıklıkla görülen bir özellik olarak belirtilmektedir (Gardner, 1985, 1992, 1998; Clawar & Rivlin, 1991; Oppenheimer, Primz & Bella, 1990). Bununla birlikte ebeveynlik becerileri düşük, şiddet davranışı gösteren ebeveynlerin çocuklarının onlardan uzaklaşmaya daha yatkın oldukları da ifade edilmektedir (Kelly & Johnston, 2001).

Literatürde reddedilen ebeveynin demografik özelliklerini temel alan çalışmalar kısıtlıdır. Harman, Leder-Elder ve Biringen (2016) çalışmalarında reddedilen ebeveyn olduklarını belirten katılımcıların yaş ve ırk olarak anlamlı bir farklılıklarının bulunmadığını, buna karşın eğitim ve gelir düzeyi katılımcıların ebeveyne yabancılaşmada hedef ebeveyn olduklarını daha yüksek oranda belirttiklerini ifade etmektedirler. Ayrıca evli katılımcıların da ebeveyne yabancılaşmada hedef ebeveyn olduklarını daha yüksek oranda belirttiklerini bildirmektedirler (Harman, Leder-Elder & Biringen, 2016).

Bu çalışmada daha yaşlı babaların çocuklarının daha yüksek oranda onlara yabancılaşma yaşadıkları görülmektedir. Bu çalışmadaki çocukların daha genç babalar ile daha yoğun paylaşımlar kurabildikleri, daha genç annelerin yabancılaşma davranışlarını daha az gösterdikleri düşünülmektedir.

Çalışmada babaların eğitim durumu, meslekleri ve gelir düzeylerine göre çocukların onlara yabancılaşma geliştirmesinin farklılaşmadığı tespit edilmiştir. Literatürde bu konuda yapılan çalışmanın ebeveynlerin kendi iddialarına dayanması (Harman, Leder-Elder & Biringen, 2016) bu çalışmanın ise çocuktaki yabancılaşmanın değerlendirilmesi ile gerçekleşmesi önemli bir farklılıktır. Ayrıca Harman, Leder-Elder ve Biringen (2016)'in araştırmalarında reddedilen ebeveyn olarak cinsiyet farklılığı değerlendirilmemiştir. Çalışmada anneler ve babalar birlikte değerlendirilirken, bu çalışmada reddedilen ebeveyn olarak "baba" ele alınmıştır.

Ebeveynlerin yaptıkları diğer evliliklerin ebeveyne yabancılaşmaya göre farklılaşması konusunda da literatürde fazla araştırma bulgusuna rastlanmamaktadır. Kelly ve Johnston (2001) anne ve babanın yaptığı yeni evlilik ve kurduğu başka duygusal ilişkilerin çocuğun ebeveyne yabancılaşma geliştirmesine yol açabileceğini belirtmektedir. Harman, Leder-Elder ve Biringen (2016)'in çalışmasında da katılımcıların medeni hallerine göre çocuklarının kendilerine yabancılaşma geliştirdiklerini belirtmelerinin farklılık gösterdiği ifade edilmektedir.

Yapılan çalışmada katılımcı babalarının başka bir evlilik/ ilişki içinde bulunmalarına göre çocukların babalarına yabancılaşma geliştirmelerinin anlamlı olarak farklılaşmadığı görülmektedir.

Bu çalışmada çocuklarının kendilerine yabancılaştıklarını belirten babaların çocuklarının Baker Yabancılaşma Ölçeğine (2012) göre onlara daha fazla yabancılaşma yaşadıkları görülmektedir. Buna göre, babaların büyük oranda yabancılaşmanın farkında oldukları söylenebilir. Ayrıca Baker Yabancılaşma Ölçeğine (2012) göre babalarına yabancılaşma geliştirmeyen çocukların babalarının da %40 oranında böyle bir iddiada buldukları görülmektedir. Literatür çalışmaları incelendiğinde benzer kriterlerde araştırma bulgularına rastlanmamıştır.

Araştırmadaki bir başka bulgu da velayet, bakım, eğitim sorumluluklarını üstlenme konusunda babaların anneye duydukları güvene göre çocuklarının kendilerine yabancılaşma geliştirmelerinin de farklılaşmadığıdır. Babaların çocuklarının kendileri yabancılaştırılması ile anneye yönelik bu konudaki güvenlerini birbirlerinden ayırdıkları, yabancılaştırma davranışını genel olarak velayet sorumluluğunun bir parçası olarak görmedikleri düşünülmektedir. Literatürde benzer kriterlerde bulgulara rastlanmamıştır.

Babaların ebeveynlik tutumlarına göre çocuklarının kendilerine yabancılaşma geliştirmelerinin farklılık gösterip göstermediğine bakıldığında, aşırı koruyucu, demokratik ve otoriter tutumlar sergileyen babaların çocuklarının onlara yabancılaşma geliştirmeye daha az yatkın oldukları sonuçlarına ulaşılmıştır.

Kelly ve Johnston (2001); özellikle yabancılaştırıcı ebeveyn müsamahakar tutumlar gösterirken reddedilen ebeveynin otoriter, sert, cezalandırıcı ebeveynlik tutumları benimsemesini, Ebeveyn Yabancılaşma Olgusunda risk faktörleri olarak tanımlamışlardır (Kelly & Johnston, 2001).

Bununla birlikte; destekleme, denetleme ve disiplin gibi ebeveyn sorumluluklarının çocuğun uyum ve gelişimini etkileyen önemli unsurlar olduğu, ebeveynlerinden destek alabilen denetlenen ve şiddet içermeyen disiplin yöntemleri kullanılan çocukların daha yüksek akademik başarı, daha düşük davranış problemleri, daha düşük madde kullanımı, daha yüksek psikolojik uyum ve olumlu benlik algısı gösterdikleri ifade edilmektedir. (Amato & Fowler, 2002).

Ayrıca; çocukların boşanma sonrası sağlıklı uyum göstermelerinde; duygusal destek sağlama, yönlendirebilme, disiplin ve yaşa uygun beklentiler gibi doğru ebeveyn davranışlarının önem gösterdiği ifade edilmektedir (APA, 2013).

Babaların, koruyucu, demokratik ve otoriter tutumları bulunmasının çocukların daha sağlıklı uyum göstermesini sağladığı ve babaya yabancılaşma geliştirmekten uzaklaştığı söylenebilir.

Araştırmadaki bir diğer bulgu da Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI)'nin Ev kadınlığını ve Anneliği Reddetme ve Karı-Koca Geçimsizliği alt boyutlarının çocukların babaya yabancılaşma geliştirmelerine göre farklılaşmadığı sonucudur. Babaların “Ev kadınlığını ve Anneliği Reddetme” alt boyutundaki soruları genel olarak cevaplamadıkları, boşanma aşamasında bulunan katılımcıların Karı-Koca Geçimsizliği boyutundan benzer puanlar almaları sebepleri ile böyle bir sonucun oluştuğu düşünülmektedir.

Ebeveyne Yabancılaşmanın yüksek çatışmalı boşanma ve ayrılık süreçleri içerisinde ortaya çıktığı belirtilmektedir (Clawar & Rivlin, 1991; Gardner, 1992; Warshak, 2003; Kelly & Johnston, 2001, Stoltz & Ney, 2002). Yüksek çatışmalı boşanma ve ayrılık süreçleri; şiddet tehdidi içeren bir dil ve sözlü kavgalar, eşya ve çevreye zarar verici davranışlar, aile içi şiddet davranışları, tekrarlayan ve uzayan davalar, fazla sayıda belge, kanıt ve tanık sunma gibi davranışlarla açıklanmaktadır (Johnston, Roseby & Kuehnle, 2009). Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutumu Ölçeği (PARI) Karı-Koca Geçimsizliği alt boyutunda “babalar daha şefkatli olsalar anneler çocuklarını daha iyi yönetebilirler” veya “anne-baba arasındaki bazı konular hafif bir tartışma ile çözümlenemezler” gibi maddelerle daha çok geçimsizliğin psikolojik boyutuna odaklandığından boşanma davası devam katılımcıların istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermedikleri anlaşılmaktadır.

5.2. Niteliksel Bulgulara İlişkin Sonuçların Tartışılması

Elde edilen bulgular incelendiğinde çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babaların bu süreci dört temada yorumladıkları anlaşılmaktadır.

Birinci tema babaların yabancılaşma süreci ile ilgili olarak anneye yönelik suçlama ifadeleridir. Babalar çocuklarının kendilerine yabancılaşmasını anlamlandırma süreçlerinde genel olarak annenin davranışlarını sorumlu görmüşlerdir. Babaların söylemlerinde “Anneye yönelik suçlamalar” genel olarak annenin ve annenin ailesinin çocuğu doğrudan etkilediği, kendisini kötülediği, çocuğun yanında kendisi ile çatıştığı üzerinde yoğunlaşmış olmakla birlikte annenin çocuğun hayatını kontrol ettiği, annenin çocukta bağımlılık yaratacak davranışlarda bulunduğu, çocuğun annenin söylem ve davranışlarını birebir uyguladığı ve annenin çocuğu dava ve ayrılık süreci ile ilgili bilgilendirdiği gibi konular da sıklıkla yer bulmuştur.

Baker ve Sauber (2012); Ebeveyne Yabancılaşmada yabancılaştırma davranışlarını tanımlarken yabancılaştırıcı ebeveynin hedef ebeveyn hakkında kötü konuşmalarda bulunduğunu ifade etmektedirler. Onlara göre; yabancılaştırıcı ebeveyn çocuğa hedef ebeveynin sevmeye değer olmadığını, güvenilir ve ulaşılabilir olmadığı yönünde sözlü veya sözsüz mesajlar verirler (Baker & Sauber, 2012). Baker (2007); ebeveyne yabancılaşmanın yetişkin olmuş mağdurları ile yaptıkları çalışma sonucunda yabancılaştırıcı ebeveynin sıklıkla hedef ebeveyn hakkında kötü konuşmalarda bulunduğunu belirttiklerini bulgulamışlardır. Araştırmadaki babalar bu konulardaki yaşantılarını, “*zehirlemiş arkamdan çocuğu*”, “*beynini yıkamış*”, “*çocuğu bana karşı dolduruyor*”, “*bana düşman etti*” ifadeleri ile betimlemektedirler. Ayrıca annelerin kendilerini ve ailelerini kötülediğini fark ettiklerini “*senin annenin evinde bitlendi.*” gibi ifadelerle bildirmekte, annelerin çocuğun yanında kendileri ile çatışarak kendilerini “*kötü*” göstermeye çalıştıklarını belirtmektedirler. Clawar ve Rivlin (1991) de; programlayıcı ebeveynlerin çocuğun yanında kendileri ve hedef ebeveyn arasındaki farklı ebeveynlik tutumlarını abartarak tartışmaya meyilli olduklarını ifade etmektedirler.

Görüşme yapılan babalar yalnız annenin değil annenin ailesinin de çocuğu etkilediğini belirtmektedir. Vassiliou ve Cartwright (2001), çalışmalarında Ebeveyne Yabancılaşma olgusunda “ikincil yabancılaştırıcıların” da varlığından söz etmektedir. Onlara göre, çoğunlukla büyük ebeveynler ebeveyne yabancılaşma sürecinde yabancılaştırıcı ebeveyn yanında çocuğun hedef ebeveyne yabancılaşma sürecine katkı sunmaktadır.

Katılımcı babalar çocukla görüşmelerinin kısıtlandırıldığını, engellendiğini belirtmektedirler. Yabancılaştırma yöntemlerinden biri olarak “iletişimi sınırlamak” sıklıkla rastlanan bir uygulamadır (Baker, 2007). Yabancılaştırıcı ebeveyn çocuğun hedef ebeveynle görüşmelerini bazen o günlere başka ve belirsiz planlar yapmak gibi “yumuşak” yöntemlerle, bazen de zorlama ile engeller. Hedef ebeveynin telefonlarına cevap vermeme, email ve iletişim kanallarını bloke etme, yanıtlamama gibi davranışlar gösterirler (Baker & Sauber, 2012, Clawar & Rivlin, 1991). Görüşme yapılan babalar bu durumu “*anne baskı yapıyor, beni aramasına izin vermiyor, ben aradığımda sürekli bahane uyduruyor, görüştürmüyor*” ve “*kapıda gülümseştik, anneannesi arkasına sakladı*” gibi ifadelerle tarif etmişler, pek çoğu çocukları ile görüşebilmek için onlara aldıkları telefonların, hatların kapatıldığını, çocuklarının kendilerini telefon, internet ve diğer iletişim kanallarında “engellediğini” belirtmişlerdir.

Bir diğer yabancılaştırma yöntemi olan; “iletişime müdahale” de görüşme yapılan babaların sıklıkla vurguladıkları bir kategoridir. Baker ve Sauber (2012); yabancılaştırıcı ebeveynin çocuğun hedef ebeveynle birlikte olduğu zamanlarda sürekli arayarak iletişime geçme konusunda ısrarcı davrandıklarını, hedef ebeveyn ve çocuğun özel zamanlarına müdahalede bulduklarını, planlama ve değiştirme çabasına girdiklerini ifade etmektedirler. Clawar ve Rivlin (1991); bu durumu yalnızca hedef ebeveynle çocuğun ilişkisini bozma, baltalama amaçlı olmayıp, beyin yıkamanın “tekrarlama” sürecinin bir parçası olarak kendini hatırlatma olduğunu bildirmektedir. Gardner (1992) da yabancılaştırıcı annelerin bir yöntemi olarak babanın kişisel ilişki zamanlarına müdahalelerini belirtmektedir. Kopetski (1998) de benzer şekilde yabancılaştırıcı ebeveynin çocuğun hedefteki ebeveynle görüşmelerini kontrol etme ve engelleme çabasının olduğu bildirmektedir.

Görüşme yapılan babalar da bu durumu “*çocuk 1 saat yanımda kaldı, anne sürekli gel diye aradı*”, “*çocukla hiç yalnız görüşmedim, anne hep bizimle idi*”, “*benimle kaldığında anne sürekli arar*”, “*çocuğu aldığımda şunu yapın der*” şeklinde ifadeler ile vurgulamışlardır.

Clawar ve Rivlin’in (1991) beyin yıkama tekniklerinden biri olduğunu bahsettikleri “müsamahakar tavırlar” ve Baker’ın (2005); tanımladığı yöntemlerden biri olan bağıllık yaratma; görüşme yapılan babaların Ebeveyne Yabancılaşmada anneye yönelik suçlamalar temasında dile getirdikleri bir diğer boyuttur. Teorisyenler yabancılaştırıcı ebeveynin çocuğun kendisine bağıllık geliştirmesi, rüşvet tavırları gösterme, çocuğu sevgi/ ilgi ile veya

kazanımları ile tehdit etme, sözel veya mimik/hareketler gibi sözsüz yollarla hedef ebeveyni küçümseme gibi çeşitli davranışlarda bulunabileceklerini, çocukla kendisini “biz”leştirerek, hedef ebeveyni dışarıda bırakma çabasına girebileceklerini ifade etmektedirler (Clawar & Rivlin, 1991, Baker, 2005, Baker & Sauber, 2012). Clawar ve Rivlin’in (1991); çocukla yapılan görüşmelerde çocukların sıklıkla anneleri ile “arkadaş gibi” olduklarını belirttiklerini, “annesinin en yakın arkadaşı” profili çizdiklerini belirtmektedirler.

Babalar bu tavırlarla ilgili algılarını “*her istediklerini yapıyor, çocuklar anneye çok bağlı*”, “*anne hiç kural koymaz, o yüzden orada*”, “*halen anne ile yatıyor*” gibi ifadeler ile belirtmişlerdir.

Çocukların Ebeveyne Yabancılaşma yaşadıklarına dair bir gösterge olarak Clawar ve Rivlin (1991); sıklıkla yabancılaştırıcının söylemlerinden alıntı yapmalarını, onların ifade ettikleri senaryo ve tavırları kullanmalarını, ifadelerinde yabancılaştırıcı ebeveyni yansıttıklarını belirtmektedirler. Çalışmadaki babalar da çocuklarının “*papağan gibi*” annenin söylemlerini kullandığını, onlarda “*annenin tavırlarını gördüklerini*” dile getirmişlerdir.

Araştırmacılar yabancılaştırıcı ebeveynin sıklıkla çocuğu dava ve çatışma süreçlerine dahil etme, çocukları karı-koca çatışmaları, ayrılık süreçleri ve yaşantılar hakkında uygunuz ve gereksiz bir şekilde bilgilendirme, ayrılık sürecinde hedef ebeveyni “kötü” göstererek kendini “mağdur” olarak yansıtmaya, çocuklardan kendileri için “casusluk” etmesini isteme gibi davranışlar gösterdikleri ifade edilmektedir (Clawar & Rivlin, 1991; Baker, 2005; Baker, 2007; Baker & Sauber, 2012). Bu davranışlar ile ebeveyne yabancılaşmanın bir özelliği olan hedef ebeveynin tamamen “kötü” kendisinin tamamen “iyi” olduğu algısını yaratmayı, çocukta kendine karşı “sadakat” geliştirmeyi sağladıkları belirtilmektedir (Clawar & Rivlin, 1991; Baker & Sauber, 2012).

Görüşme yapılan babaların bu süreçlerin farkında oldukları, çocukların ayrılık ve dava süreçleri, kendilerinin doğumundan önce gerçekleşen yaşantılar hakkında bilmeleri mümkün olmayan konularda anne tarafından bilgilendirildiklerine vurgu yapmışlardır. Bir baba çocuğun evden kendisine ait telefonu alarak annesine götürdüğünü dile getirmiştir. Clawar ve Rivlin (1991); görüşme yapılan çocukların da bu konularda görüşmeciye “ipuçları” verdiklerini belirtmektedirler. Gulotta, Cavedon ve Liberatore (2008, akt. Lorendos, Bernet & Sauber, 2013) de yabancılaşmış çocukların yabancılaştırıcı ebeveyn ile olan diyaloglarındaki ifadelerinin psikolinguistik analizini yaptıkları çalışmaları sonucu, yabancılaştırıcı

ebeveynlerin çocuklara karşı örtük veya “o kadar da örtük olmayan” mesajlarla hedef ebeveyne yönelik suçlamalarda bulduklarını ifade etmektedirler.

Baker ve Sauber (2012); Ebeveyne Yabancılaşmada yabancılaştırma davranışları içerisinde hedef ebeveynin otoritesini, kimliğini küçümsemek, yok saymak amacıyla yabancılaştırıcı ebeveynin çocuğun -varsa- hedef ebeveyn ile bağlantılı ismini değiştirme, kullanmama tutumu da gösterdiklerini ifade etmektedirler. Bu çalışmada da çocuğun hedef ebeveynin isminin arkasına -Can eklenerek verilmiş ve ayrılığa kadar birlikte kullanılmış adının, ayrılık sonrası yalnızca “Can” olarak kullanılmaya başlandığı gözlenmiştir.

Clawar ve Rivlin (1991); Ebeveyne Yabancılaşmada “programlama” sürecini; çocuğun hedef ebeveyn hakkındaki ahlaki, entelektüel, fiziksel, mesleki, sosyal, duygusal algılarına zarar verme süreci olarak tanımlamaktadırlar. Programlama, çocuğun gerçeği yeniden yorumlanmasına ve/veya orijinal fikir ile ilgili kafa karışıklığı yaşamasına yöneliktir (Clawar & Rivlin, 1991). Kopetski (1998); yabancılaştırıcı ebeveynin hedefteki ebeveyn hakkında çocuğa sistemli olarak çarpıtılmış ve olumsuz bir algı aşladığını belirtmektedir. Yabancılaştırma sürecinde tekrarın önemi vurgulanmakta, zaman zaman yabancılaştırıcı ebeveynlerin istenen etkinin sağlanıp sağlanmadığını test ettikleri belirtilmektedir (Clawar & Rivlin, 1991).

Derinlemesine görüşme ile elde edilen ifadeleri incelendiğinde, çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babaların yabancılaşmayı anlamlandırma ve bu süreçte çocuğun hayatında bulunabilme çabalarının sonuçsuz kalmasının nedenlerini genel olarak anneye bağladıkları, annenin yabancılaştırma davranışlarının farkında oldukları anlaşılmaktadır. Vassiliou ve Cartwright (2001) da çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan ebeveynlerin yabancılaşmanın sebebini yabancılaştırıcı ebeveynin kendilerine olan nefret, öfke ve intikam arzusu olarak gördüklerini ifade etmektedir.

Anneye yönelik suçlamalar temasına yönelik inceleme yapıldığında çocukları kendilerine yabancılaşma yaşamayan babaların bu ifadeleri çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babalara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşük oranda kullandıkları görülmektedir.

İnceleme sonucu ortaya çıkan ikinci tema yabancılaşmanın babalık kimliği ve babalık görevleri üzerindeki etkisidir. Bu temadaki kodlar, çocukları kendilerine yabancılaşan babaların buna yönelik geliştirdikleri tepkileri içermektedir. Genel olarak babalık

kimliklerinden ve babalık görevlerinden uzaklaşmalarını, çocukları ile olan duygusal ve fiziksel bağlarının zayıflamasını ve çocuklarına karşı geliştirdikleri duyguları tanımlar.

Görüşme yapılan babalar büyük oranda kendilerine yabancılaşan çocuklarına tepki duymaya, onlarla görüşmeme, aramama davranışlarına girmekte, yaşadıkları olumsuz duygulardan, değersizleşme algısından bu şekilde uzaklaşmayı seçebilmektedirler.

Literatürde, yabancılaştırıcının davranışları ve çocukta yarattığı etkilerle ilgili bulgular sıklıkla yer alsa da, hedef ebeveynin yaşantıları ile araştırmalar genel olarak yabancılaşmada risk faktörü oluşturan davranışlarına yöneliktir. Kelly ve Johnston (2001); hedef ebeveynin genel olarak çatışma süreçlerinde geri çekilmeye ve pasif davranmaya meyilli bir kişilik özelliği gösterdiğini belirtmektedir. Aynı şekilde Kopetski (1998) de hedef ebeveynin pasif kişilik yapısı ve kriz ile mücadele etme konusunda yetersizlik gösterdiğini ifade etmektedir. Ayrıca hedef ebeveynin olgunlaşmamış ve bencil bir kişilik yapısı olduğu da bildirilmektedir (Kelly & Johnston, 2001). Bunlarla birlikte Stoltz ve Ney (2002); zaman zaman hedef ebeveynlerin yabancılaştırıcın kişisel ilişkiyi engelleme çabalarına karşı koyacak maddi güçten yoksun olmalarına da değinmektedir.

Yapılan görüşmelerde babaların bir bölümünün çocuktaki yabancılaşmanın farkında olmadığı, çocuğun beklentilerini anlamakta yetersiz kaldıkları gözlenmiştir. Kopetski (1998); bazı hedef ebeveynlerin çocuğun bakım, eğitim gibi sorumlulukları konusunda daha az ilgili olduklarını, bu durumun kimi zaman hedef ebeveynin ebeveynlik konusundaki isteksizlik ve yetersizlikten, ancak çoğu durumda yabancılaştırıcı ebeveyn ile çocuk arasındaki iç içe geçmiş ilişki biçimine dahil olamamaktan kaynaklandığını ifade etmektedir. Ayrıca toplumsal normlarda değişim yaşanmasına karşın geleneksel olarak babadan beklentinin para kazanması ve maddi ihtiyaçları karşılaması olduğu belirtilmektedir (Lamb & Tamis-LeMonda, 2003).

Bunlar dışında görüşme yapılan babaların çocuklarına karşı öfke yaşadıkları ve çocukları süreç konusunda taraftarlaştırdıkları görülmektedir.

Hedef ebeveynlerin özelliklerinden biri olan ve ebeveyne yabancılaşmada risk unsuru taşıyan bir diğer durum ise; hedef ebeveynlerin aşırı derecede kırgın ve gücenmiş davranışlar geliştirmeleri ve çocuğun ihtiyaçları ve davranışları ile yabancılaştırıcının motivasyon ve davranışlarını birbirinden ayırıştırma konusunda güçlük yaşamaları olarak belirtilmektedir. Ayrıca hedef ebeveynlerin düşük empati becerileri gösterdikleri de bildirilmektedir (Kelly & Johnston, 2001).

Ebeveyne Yabancılaşmanın bir özelliği olarak çocuğun anne ile ittifak kurması, anneye koşulsuz destek vermesi ve kendisini kötülemesinin görüşme yapılan babalarda öfke yarattığı, sıklıkla çocuklarına “kızgın” olduklarını belirttikleri, ayrıca bu süreç içinde onları annenin tarafında görerek boşanma ve ayrılık sürecinin de bir tarafı olarak algıladıkları “*annesinin tarafında*” söylemlerinde buldukları, kimi babaların çocuğu annesi ve kendisi arasında seçim yapmaya zorladıkları görülmektedir.

Ebeveyne Yabancılaşmanın babalık kimliği ve babalık görevleri üzerindeki etkisi temasına yönelik inceleme yapıldığında çocukları kendilerine yabancılaşma yaşamayan babaların bu ifadeleri çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babalara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşük oranda kullandıkları görülmektedir.

Niteliksel içerik analizi sonucu bir üçüncü tema olarak babalık haklarını yitirme teması belirlenmiştir. Bu tema içerisinde çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babaların baba olmakla önceden/doğal olarak sahip oldukları haklarını yitirdikleri, çocukları tarafından değer görmedikleri, toplumsal ve bireysel olarak babalık rolünü yeterince gerçekleştiremedikleri ile ilgili ifadeleri kodlanmıştır.

Babaların babalık haklarını yitirdiklerini en yoğun olarak çocuklarının hayatlarına dahil olamama noktasında yaşantıladıkları görülmektedir. Babalar sıklıkla çocukları ile görüşmemekten, onlarla ilgilenememekten, çocuklarının kendilerini aramamasından bahsetmektedirler. Görüşme yapılan babaların pek çoğu çocuklarının kendi evlerine gelmediğini, kendileri ile kalmadığını belirtirken “*benim çocuğumla zaman geçirme fırsatım hiç olmadı*”, “*yanında olmak istiyorum, görmek istiyorum*” gibi ifadelerle çocukları ile zaman geçirme, onların hayatında bulunma arzularını dile getirmişlerdir.

Gerek yabancılaştırıcının ebeveynin bir yabancılaştırma yöntemi olarak uyguladığı “iletişimi sınırlama” davranışı (Clawar & Rivlin, 1991; Baker, 2005; Baker, 2007; Baker & Sauber, 2012), çocuğun hedef ebeveynle olan ilişkisini engellemesi (Johnston, 2003), gerekse çocuğun ebeveyne yabancılaşma sürecinin bir sonucu olarak hedef ebeveynle görüşmelerden kaçınması (Gardner, 1985, 1992, 1998, 1999; Warshak, 2001; Stoltz & Ney, 2002) çocuk ve araştırmada hedef ebeveyn olarak ele alınan baba arasındaki iletişimi kısıtlamaktadır. Katılımcı babalar bu durumu babalık haklarının bir yitimi olarak değerlendirmekte, çocuklarının hayatlarına dahil olamamak nedeniyle yaşadıkları sıkıntıları ifade etmektedirler.

Bununla bağlantılı olarak babalar sıklıkla çocuklarının hayatları hakkında bilgi sahibi olmadıklarını belirtmektedirler. Çocuklarının okullarının, sağlık sorunlarının, arkadaş ve sosyal çevrelerinin kendilerinden saklandığını, çocuklarının yaşantılarını bilmediklerini “*çocuğun hayatına dair hiçbir şeyi bilmiyorum, benden okulunu saklıyorlar*” “*benden habersiz tatile gitmiş, arıyorum, ulaşamıyorum*”, “*okulu bırakmış, haberim yok*”, “*bana hiçbir şey anlatmaz (hayatı ile ilgili)*”, “*çocuk hastalanmış, (başkasından) duydum*” ifadeleri ile bildirmişlerdir.

Baker ve Sauber (2012); yabancılaştırıcı ebeveynin hedef ebeveyninden çocukla ilgili sağlık, eğitim ve diğer önemli bilgileri saklama davranışını yabancılaştırma davranışı olarak belirtmişlerdir. Clawar ve Rivlin (1991) de yabancılaştırıcı ebeveynin “beyin yıkama” tekniklerini tanımlarken; hedef ebeveynin sosyal varlığını yok sayma, onunla iletişimden bütünüyle uzak durma ve ona çocuğun eğitimsel, sosyal ve dini işleyişleri hakkında bilgi vermekten kaçınma gibi davranışlarını ifade etmektedir.

Görüşme yapılan babaların babalık haklarını yitirme teması kapsamında, rahatsızlık duyduklarını belirttikleri bir diğer alt-kategori de çocuklarının kendi ailelerine olan mesafesi, onları aileleri ile yakınlaştıramamalarıdır. “*Anne babam çocuğu hiç göremedi.*” “*babam hastayken çok istedi, gelmedi, izin vermediler*”, “*annem, yeğenim çok merak ediyor (çocukları) götürmek istiyorum, gelmiyorlar*”, “*(anne) çocukları benim ailemden uzak tutuyor*” ve “*çocuk benim aileme gelmez*” gibi söylemlerin ifadelerinde sıklıkla yer bulduğu görülmektedir.

Gardner (1998); Ebeveyne Yabancılaştırmanın sekiz özelliğini tanımlarken “nefret ve kin söyleminin hedef ebeveynin geniş ailesine ve çevresine karşı yayılması”nı da belirtmektedir. Baker ve Sauber (2012); de yabancılaştırıcı davranışlarından biri olarak yabancılaştırıcı ebeveynin çocuğu kendine yakın insanlarla çevreleyip, hedef ebeveynin yakınlarından uzak tutmalarını ifade etmektedir. “Beyin yıkamanın” bir parçası olarak “izolasyon” da, benzer şekilde, çocuğun programlama ile çelişen bilgileri edinebileceği kaynaklardan uzak tutulması, çocuğun hayatından hedef ebeveyn hakkında olumlu konuşmalar yapabilecek kişilerin çıkarılması olarak tanımlanmaktadır.

Yabancılaştırmanın bir parçası olarak çocuğun hedef ebeveynin ailesinden uzaklaştırılması ve çocuğun bu süreç içinde öfke ve ret tutumlarını onlara yönelik de sergilemesi, görüşme yapılan babalar açısından babalık haklarının bir yitimi olarak algılanmaktadır. Baba olarak

çocuklarını aileleri ile yakınlaştırma, onlarla vakit geçirmelerini sağlama haklarının Ebeveyne Yabancılaşma süreci ile zarar gördüğünü düşündükleri anlaşılmaktadır.

Katılımcı babaların yabancılaşma konusundaki ifadelerinde çocuklarının kendilerine saygısızlık yaptığı söylemlerinin sıklıkla yer bulduğu görülmektedir. Ebeveyne Yabancılaşma sürecinde çocuklarının kendilerine karşı olan kaba davranışları ve suçluluk göstermemelerini , “saygı” çerçevesinden ele aldıkları, “*terbiyesizlik yaptı, babaya böyle davranılmaz*”, “*yalan söylüyor, saygısız saygısız konuşmalar falan*” gibi ifadelerle, bu saygısız tavırların baba olarak yaşadıkları güç kaybı ile bağlantılı gördükleri anlaşılmaktadır. Kelly ve Johnston (2001), hedef ebeveynlerin bir tutumu olarak çocukların kendilerine karşı olan sert ve haksız davranışlarını “saygısızlık” “nankörlük” olarak görebildiklerini ve bu algılayış ile kırgın, gücenik tutumlar geliştirebildiklerini, bu durumun da Ebeveyne Yabancılaşma açısından risk unsuru olduğunu belirtmektedirler.

Görüşme yapılan babaların babalık haklarını yitirme teması kapsamında sıklıkla değindikleri bir diğer alt-kategori de çocuklarında oluşan maddi beklentiler ile, “bankamatik baba” haline gelmeleri konusunda duydukları rahatsızlıktır. Babaların bir bölümünün çocukların ve annelerinin baba-çocuk görüşmelerini ve kişisel ilişkiyi maddi yaptırımlarla ilişkilendirdikleri, “*para verirken, görüşürsün*” söyleminde bulduklarını belirttikleri, pek çoğu katılımcı babanın babalık haklarını kullanamıyorken, babalık rollerinin “maddi” düzleme indirilmesi nedeniyle yaşadıkları kaygı ve sıkıntıyı dile getirdikleri görülmektedir. Derinlemesine görüşme yapılan, çocukları kendilerine yabancılaşmış babaların “*bir şeye ihtiyaçları olduğunda (maddi) arıyorlar*”, “*geliyor, para veriyorum, gidiyor*” “*sadece (maddi) talepleri olduğunda arıyor*”, “*özel okula gönderirsem görüşecek*” , “*muhasibeci oldu resmen*” gibi ifadelerine sıklıkla rastlanmaktadır.

Boşanma ve ayrılık sürecinin en önemli sonuçlarından biri de maddi değişimlerdir. Maddi şartları bir anda değişen ebeveynin finansal beklentiler ve maddi kazanım olasılıkları motivasyonu ile yabancılaştırma davranışları gösterebildiği belirtilmektedir (Dzord & Olesen, 2004). Clawar ve Rivlin (1991) de çocukların yabancılaştırıcının beyin yıkama davranışlarının bir sonucu olarak “kötü” olarak tanımladıkları hedef ebeveynin yaşadıkları ekonomik güçlüklerin sorumlusu görmeye, yabancılaştırıcı ebeveynin bu yönde kullandığı ifadeleri taklit etmeye meyilli olduklarını ifade etmektedirler.

Vassiliou ve Cartwright (2001) da hedef ebeveynlerin Ebeveyne Yabancılaşmayı genel olarak ebeveyn rolü ve gücü konusunda kayıp yaşamakla denetimlediklerini ifade etmektedirler.

Bulgulardan, çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babaların “babalık hakları ve güç kaybı” temasında kodlanan ifadeleri kullanma oranlarının çocukları kendilerine yabancılaşma yaşamayan babalara göre daha fazla olduğu görülmekle birlikte, çocukları kendilerine yabancılaşma yaşamayan babaların kimisinde babalık haklarını kaybedebilecekleri yönünde endişe bulunduğu “(çocukla) yeterince görüşemeyiz diye endişeleniyorum” “çocuğun benden uzaklaşmasından korkuyorum” şeklinde ifadeler kullandıkları anlaşılmaktadır.

İnceleme sonucu ortaya çıkan son tema görüşülen babaların ayrılık öncesi babalık tutumları ile ilgili algılarıdır. Bu temada çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babaların ayrılık öncesi ve sonrası kendi babalık tutumları ve çocukla olan ilişkileri ile ilgili deneyim ve algıları kodlanmıştır.

Çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babaların büyük oranda ayrılık öncesi kendi ebeveynlik tutumlarını olumlu algıladıkları, çocuklarına karşı ebeveynlik sorumluluklarını yerine getirdiklerini, onların ihtiyaçlarına duyarlı davrandıklarını düşündükleri gözlenmiştir. Babaların ifadelerinde “Çocuğuma/çocuklarıma baktım” söylemi sıklıkla yer bulurken, “ilgiliydim çocuklarımla, tüm ihtiyaçlarına koştum”, “bana söylerdi ihtiyaçlarını, tüm isteklerini karşıladım”, “evde iken okulları ile hep ben ilgilendim, burs buldum, kayıtlarını yaptım” ifadeleri ile çocuklarına karşı bakım sorumluluklarını yerine getirdiklerini belirtmişlerdir. Görüşme yapılan babalardan bazıları ise, “primer bakımı hep ben üstlendim, anneye güvenmezdim, yeterince ilgi vermezdi, işten gelince hep ben ilgilendim” gibi ifadelerle çocuğun primer bakım görevlerinde anneden daha fazla sorumluluk aldıklarını bildirmişlerdir. Kelly ve Johnston (2001)’in, hedef ebeveynin düşük ebeveynlik becerilerini ebeveyne yabancılaşmanın gelişimi açısından bir risk faktörü olarak değerlendirmelerine karşın, bir ölçüt olarak kabul görmemektedir.

Babaların ayrılık öncesi babalık tutumları ile ilgili algıları temasındaki diğer bir alt-kategoride görüşülen babaların çocukla olan ilişkileri ile ilgili deneyim ve algılarıdır. Katılımcı babalar ayrılık öncesinde çocukları ile ilişkilerini genel olarak olumlu ve iyi tanımlamışlardır. Birlikte zaman geçirdiklerini, paylaşımlarda bulduklarını, çocuklarının kendilerine değer verip önemseydiğini belirtmişlerdir. Babalar, “kızımın hafta sonları spor yapardık, gezerdik, iyi vakit geçirirdik” “ben çok iyiydim çocuklarımla”, “biz oğlumla çok iyi anlaşırdık, beraber zaman

geçirir, konuşurduk”, “(çocuğun) benimle paylaşımı çok iyiydi, her şeyi konuşurdu” “birlikte yatardık, her şeyi konuşurdu” gibi ifadeleri görüşme sürecinde sıklıkla dile getirmişlerdir.

Baker (akt. Gottlieb, 2012); ebeveyne yabancılaşmayı tanımlarken çocuğun reddettiği ebeveynle önceki ilişkilerinin dostane olduğunu belirtmektedir. Stahl (1999) ise; ebeveyne yabancılaşma yaşayan çocuk ile hedefteki ebeveynin ilişkisinde net ve gözle görülür bir zayıflama ve gerilim olduğunu ifade etmektedir. Bone ve Walsh (1999); olumlu ve sağlıklı baba-çocuk ilişkisinde ayrılık sonrası oluşan ani bozulmalarda Ebeveyne Yabancılaşmanın düşünülmesi gerektiğini bildirmektedirler. Sağlıklı bir şekilde kurulmuş ebeveyn-çocuk bağlarının kendiliğinden zedelenemeyeceği, çocukların paylaşımında bulunmaktan birlikte zaman geçirmekten hoşlandıkları ebeveynlerini, müdahale olmaksızın, sadece birlikte yaşamadıkları, fiziksel olarak uzak oldukları için reddetmelerinin mümkün olmadığı ifade edilmektedir (Bone & Walsh, 1999).

Ayrılık öncesi babalık tutumları ile ilgili algılar temasına yönelik inceleme yapıldığında çocukları kendilerine yabancılaşma yaşamayan babaların bu ifadeleri çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babalara göre istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde daha düşük oranda kullandıkları görülmektedir. Çocukları kendilerine yabancılaşma yaşamayan babaların ayrılık öncesi çocukla olan ilişkilerine ve kendi babalık tutumlarına değinmeyi daha az gerekli gördükleri, ayrılık süreci nedeniyle yaşanan değişimleri, dramatik bir değişim olmaması sebebiyle, olağan kabul ederek önceden “daha iyi” olduğunu vurgulama ihtiyacı içinde olmadıkları düşünülmektedir.

İncelemeler sonucu oluşan kategori ve alt kategorilerden anlaşıldığı üzere görüşme yapılan babalar çocuklarının hayatlarında “var olmak” istemekte, ancak gerek engellemeler, gerekse bilgilendirilmeme ile bu konudan uzaklaşmaktadır. Bu durum baba olarak güç kaybı yaşamalarına ve babalık görev ve rolünden uzaklaşmalarına sebep olmakta, hatta çocuklarına “yabancılaşmalarına” yol açmaktadır. Babaların yüksek oranda bu durumdan anneyi sorumlu gördükleri anlaşılmaktadır.

Tüm temalarda çocukları kendilerine yabancılaşmış ve yabancılaşmamış babalar arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu durum derinlemesine görüşme sürecinde araştırma sorusu olan babaların çocukları ile olan ilişkileri ve ebeveyne yabancılaşma deneyimleri açısından değerlendirildiğinde çocukları kendilerine yabancılaşma yaşamayan babaların çocukları ile olan ilişkilerinde “sorun” tanımlamadıkları, yaşanan değişimleri kabul edilebilir

gördükleri, çocuklarının hayatlarına dahil olabildikleri ve onların hayatlarındaki konumları ile ilgili kaygılarının bulunmadığı değerlendirilmektedir.

Görüşme yapılan babaların sorunu daha çok çocukları ile görüşememe noktasında fark ettikleri, çocuklarının hayatlarına dahil olamama ve hayati konulardaki kararlarda söz sahibi olamama konusunda sıkıntılar yaşadıkları anlaşılmaktadır. Babaların çocuklarının hayatında yer alması babalar için olduğu kadar çocuklar açısından da önem taşır.

Babaların çocuğun hayatındaki rolü konusunda yapılan araştırmalar, babanın gösterdiği sevginin çocuğun gelişimi üzerinde çok fazla etkisi olduğunu göstermektedir. Babadan alınan sevgi çocuklara dünyadaki yerleri konusunda algı geliştirmelerine yardımcı olurken, sosyal duygusal ve bilişsel gelişim ve işleyişlerini olumlu olarak etkilemektedir (Cabrera, Shannon, Tamis-Lemonda, 2007). Bunun yanında babasından daha fazla ilgi ve sevgi gören çocuklar davranış ve madde kullanımı sorunları geliştirmeye daha az yatkındırlar (Tamis-Lemonda, 2004).

Paquette (1994)'e göre, babalar çocukları ile fiziksel oyunlar oynayarak onlara heyecan, sürpriz, şaşkınlık gibi duygular yaşatırken risk almayı, beklenmeyen olaylarla baş etmeyi de öğretirler. Bu tür oyunlarla çocukların dış dünyaya açılmasını körükler, güvenli ortamda bir nevi “dış dünya” simülasyonu yaşatır, çocuğun çevreyle uyumu üzerinde olumlu etkiler yaratırlar. Ayrıca bu tür oyunlar öfke kontrolü, aşırı duyguları hafifletebilme becerileri geliştirmelerini sağlar (Carson, Burks & Parke, 1993). Bununla birlikte bu süreçte çocuklar diğerlerinin duygusal durumlarını ve işaretlerini çözümüleme fırsatı yakalarlar.

Babalar çocuklarla daha çok “oyun arkadaşı” ilişkisi kursalar da tek etkileri bu değildir. Bunun dışında babalar bakım, koruma, ekonomik destek, model olma, yönlendirme, eğitime gibi görevler de üstlenirler (Lamb & Tamis-Lemonda, 2003) Shannon, Tamis-LeMonda, London ve Cabrera (2002) babaların çocuklarla iletişimde didaktik yöntemleri daha sıklıkla kullanarak bilişsel ve dilsel gelişimlerine katkı yaptıklarını ortaya koyarlar.

Ayrıca birbiri ile çelişen bulgular karşın (Buchanan, Maccoby & Dornbusch, 1996; Crosbie-Burnett, 1991; Healy, Malley & Stewart, 1990) Fabricius ve Luecken (2007) ebeveynler arası çatışmalardan bağımsız olarak babayla daha fazla zaman geçiren çocukların onunla daha iyi ilişkiler kurmaya eğilim gösterdiklerini, baba ile daha fazla geçirmenin düşük ve yüksek çatışmalı ailelerdeki çocuklar için olumlu sonuçlar doğurduğunu sonucuna ulaşmışlardır. Bununla birlikte zayıf baba-çocuk ilişkilerinin çocukların fiziksel sağlık durumlarını da

olumsuz etkilediği, anne baba ayrılığında daha fazla etkilenmelerine neden olduğu belirtilmektedir (Fabricius, Diaz & Braver, 2011).

Fabricius, Diaz ve Braver (2011) boşanmış babaların ve çocuklarının birbirleri ile daha fazla zaman geçirmeye ihtiyaç duymaları nedeniyle mahkemelerin ve yasa koyucuların kişisel ilişki zamanlarının arttırılmasına dikkat etmelerine vurgu yaparlar.

Ebeveyne Yabancılaşma yaşayan çocukların problem çözme, duygularla baş etme, yardım isteme ve yardım etme konularında ciddi güçlükler yaşadıkları belirtilmektedir (Lampel, 2002), Clavar ve Rivlin (1991); de ebeveyne yabancılaşma yaşayan çocukların yüksek öfke, düşük özgüven, düşük özdenetim gibi sorunlar ile korku ve fobiler, depresyon, anksiyete, uyku sorunları, alt-ıslatma, arkadaş ilişkileri sorunları gibi psikolojik ve davranış bozuklukları geliştirebildiklerini ifade etmektedirler.

Ebeveyne Yabancılaşmanın çözümlenmesi amacıyla Gardner (1999) mahkeme tarafından yönlendirilen terapilerin gerektiğini, sorunun çözümlenmemesi durumunda velayet değişiminin uygun olduğunu belirtmektedir. Johnston, Walters ve Friedlander (2001) ise ailenin her bir ferdi ile bireysel terapilerin ve eğitim süreçlerinin gerekliliğine vurgu yaparlar. Vestal (1999); düşük ve orta düzeyde ebeveyne yabancılaşma bulunan ailelerle arabuluculuk uygulamalarının terapötik müdahalelerden daha uygun olacağını belirtmektedir. Sullivan ve Kelly (2001), “birleştirme terapisi” adını verdikleri süreçle mahkemenin çocuk ve hedef ebeveynin birlikte terapiye devam etmeleri konusunda “zorlamada” bulunabileceğini ifade etmektedirler. Warshak (2010) “aile köprüleri” adını verdiği bir süreçle hem eğitimsel hem de terapötik bir atmosferde sorunun çözümlenebileceğini belirtmektedir.

Ülkemizde bu tür uygulamalar olmamakla birlikte yapılan değerlendirmelerden anlaşıldığı üzere görüşülen yabancılaşmayı “gören” fark eden babaların bu konuda ne yapacaklarını bilemedikleri görülmektedir. Görüşülen babalar sorunun çözümü için nereden yardım alabileceklerini, hukuki ve psikolojik desteğin ne şekilde sağlanacağı, kişisel ilişki kararlarının uygulanmasını sağlamak için ne gibi önlemler alınabileceği konusunda bilgi sahibi değildirler. Görüşmelerde kişisel ilişki yaptırımını sağlamak için “polis”le çocuğun kapısına dayanmak istemediklerini belirtmekte, bu durumun çocuğun kendilerine olan tepkisini arttıracığından endişe etmektedirler.

Vassiliou ve Cartwright (2001); görüştükları çalışmalarında hedef ebeveynlerin yasal ve ruh sağlığı servislerinin desteğinden memnun olmadıklarını, her iki yardım servisinin de

Ebeveyne Yabacılaşma konusunda yeterli olmadıklarını düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bu çalışmada hedef ebeveyn olan babalar hukuki süreçler ve mahkeme konusunda yaşadıkları sıkıntı ve sorunları dile getirmekten kaçınmışlar, bu konularda beklenti dile getirmemişlerdir. Bu durumun devam eden davaların etkilenmesi olasılığı endişesinden kaynaklandığı düşünülmektedir.

6. SONUÇ ve ÖNERİLER

Bu çalışmanın amacı öncelikle ebeveyne yabancılaşma olgusunu tanımlamak ve ülkemizde de sıklıkla rastlanan bir olgu olduğunu gözler önüne sermekti. Araştırmanın birinci hipotezi olan “babaların annelere göre daha fazla reddedilen ebeveyn oldukları” hipotezi doğrulanmıştır. Sonuçlara göre çocukların %%42,5’u babalarına yönelik yabancılaşma geliştirirken bu oran anneler için % 5,4’tür. Ayrıca Ebeveyne Yabancılaşma olgusunun ülkemizde de %47,9 gibi azımsanmayacak bir oranda yaşandığı görülmektedir.

Bunun dışında araştırmada reddedilen ebeveyn olarak babanın deneyimlerine odaklanarak; yabancılaşma sürecindeki tutumlarına, babalık algılarına, çocuk ve anne ile ilgili yaklaşımlarına, mahkeme sürecine bakış açılarına açıklık getirmek ve aile mahkemelerinin bu süreçteki etkilerini, çözüm önerilerini ortaya koymak da amaçlanmıştır.

Araştırmanın 2. hipotezi olan “reddedilen ebeveynin (babanın) çocuğa yönelik öfke ve uzaklaşma yaşadığı” hipotezi içerik analizinin ikinci teması olan “Ebeveyne Yabancılaşma sürecinin babalık kimliği ve babalık görevleri üzerindeki etkisi teması” içinde babaların sıklıkla çocuklarına “kızgın” oldukları, onlarla görüşmedikleri, “annelerinin tarafını tuttıkları” gibi ifade kullanımları ile doğrulanmıştır.

3. hipotez “reddedilen ebeveynin (babanın) yabancılaşma ile ilgili olarak diğer ebeveyne (anneye) yönelik suçlamalar gösterdiği” de içerik analizinin “anneye yönelik suçlamalar teması” çerçevesinde kullandıkları “anne etkiliyor” “yönlendiriyor”, “dolduruyor” gibi söylemleri ve çocuklarının anne tarafından ayrılık ve dava süreçleri hakkında bilgilendirildikleri, kişisel görüşmelere annelerin müdahalelerinin bulunduğu gibi ifadeleri kullanmalarının sıklığı ile doğrulanmıştır.

Bunlarla birlikte araştırmanın 4 ve 5. hipotezleri “babaların babalıkları hakkında olumsuz algılar geliştirdikleri, kendilerini yetersiz ebeveynler olarak görmeye başladıkları” ve “babaların çocuklarının hayatında söz hakları bulunmadığı algısı içinde buldukları” hipotezleri de içerik analizinde “babalık haklarını yitirme teması” çerçevesinde kodlanan çocuğun hayatına dahil olamadıkları, çocuğun hayatı ile ilgili bilgi sahibi olamadıkları, onu kendi aileleri ile yakınlaştıramadıkları, çocuklarının kendisine saygısız davrandıkları ve yalnızca maddi bakımlardan değer gördükleri algılarını yansıtan ifadeleri ile doğrulanmıştır.

Sonuçlara göre; baba-çocuk ilişkisinin Ebeveyne Yabancılaşma nedeniyle önemli bir şekilde zarar gördüğü, babaların reddedilen ebeveynler olarak diğer ebeveyne yönelik agresyon ve

suçlama ve çocuğa yönelik öfke ve uzaklaşma yaşadıkları, kendilerini yetersiz ebeveynler olarak görmeye başlayarak, çocukların hayatında söz hakları bulunmadığı algısı içinde buldukları görülmektedir.

Araştırmanın 6. hipotezi olan “uzayan ayrılık süreçlerinin yabancılaşmayı arttırdığı” hipotezi doğrulanamamıştır. Sonuçlara göre annesi ile yaşayan çocuklar açısından anne baba ayrılığının süresine göre babaya yönelik yabancılaşma geliştirme durumları anlamlı olarak farklılaşmamaktadır. Buna karşın babayla görüşmelerin varlığına göre yabancılaşma arasında anlamlı bir farklılık bulunmaktadır. Bu sonuçlara göre; ebeveyne yabancılaşma olgusunda görüşme ve kişisel ilişkinin devamlılığının ayrılık süresine göre daha fazla önem taşıdığı söylenebilir.

Araştırmanın 7. hipotezi olan “çocukları ile yabancılaşma yaşayan babaların otoriter babalık tutumu içinde buldukları” hipotezi de doğrulanamamıştır. Çocukların babalarına yabancılaşma geliştirmelerinin babalarının Anne Baba Tutum Ölçeği (PARI) puanlarına göre anlamlı olarak farklılaşıp farklılaşmadığı tespiti için yapılan Kruskal Wallis Testi sonuçlarına göre, çocukları kendilerine yabancılaşan babaların PARI Aşırı Koruyuculuk, PARI Demokratik Davranma ve Eşitlik ve PARI Baskı ve Disiplin alt boyutlarından çocukları kendilerine yabancılaşmayan babalara göre anlamlı olarak daha düşük puanlar aldıkları görülmektedir.

8. hipotez “çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babaların mahkeme ve dava süreçlerine yönelik olumsuz atıflarının olması” hipotezi de doğrulanamamıştır. Görüşme yapılan babalar mahkeme ve dava süreçleri ile ilgili konularda konuşmaktan kaçınmış, bu yönde değerlendirmelerde bulunmamışlardır.

Mahkemenin karar ve ara kararlarında velayet ve kişisel ilişki belirlerken yabancılaşma olgusunu göz ardı ettiği, baba çocuk arasındaki yabancılaşma, düşmanlık ve uzaklaşma durumuna yönelik bir yaptırım ve kararda bulunmadığı değerlendirilmektedir.

Çalışmanın son hipotezi olan “çocukları kendilerine yabancılaşma yaşamayan babaların babalık algıları, çocuk ve anne ile ilgili düşünceleri, mahkeme süreçlerine yönelik atıfları gibi konularda çocukları kendilerine yabancılaşma yaşayan babalara göre farklılıklar gösterdikleri” hipotezinin de doğrulandığı görülmektedir. İçerik analizi sonuçlarına göre ortaya çıkan anneye yönelik atıflar, sürecin babalık kimliği üzerindeki etkisi, babalık haklarını

yitirme hissi ve ayrılık öncesi babalık algıları temalarında kodlanan ifadelerin çocukları kendilerine yabancılaşma yaşamayan babaların daha az kullandıkları anlaşılmıştır.

Bu sonuçlar göz önüne alındığında; “görüşme” değişkeninin çocukların babalarına yabancılaşma yaşamalarında önemli olduğu, babaları ile görüşmeye devam eden çocukların onlara yabancılaşma geliştirmeye daha az yatkın oldukları anlaşıldığından mahkemelerde kişisel ilişki kararları verilirken olgulara özel çözümler sunulması gerektiği düşünülmektedir. Velayet raporu düzenlenirken de bu “özel” durumların ayrıntılı bir şekilde belirtilmesinin ve çözüm önerilerinin net bir şekilde raporda yer almasının uygun olacağı değerlendirilmektedir.

Mahkemelerin kişisel ilişki kararlarında büyük oranda yer almayan, ancak baba-çocuk ilişkisini geliştireceği gibi ebeveyne yabancılaşmayı da önlemesi söz konusu olan telefon, e-mail, whatsapp ve diğer internet iletişim kanallarının da net bir şekilde kararlarda belirtilmesinin gerekli olduğu düşünülmektedir.

Ayrıca tüm mahkeme kararlarının uygulayıcısı olan “icra bürolarının” kişisel ilişkinin sağlanması noktasında çocuğa duyarlı bir şekilde oluşturulması, kişisel ilişki için ayrı bir birimle çalışılması, çocuk ve reddedilen ebeveynlerde kaygı yaratacak süreçlerden kaçınılabilecek profesyonellerden oluşması uygun olacaktır.

Tüm bunların yanında ebeveyn eğitim merkezlerinin arttırılarak boşanma süreçlerinde zorunlu hale getirilmesi, ebeveynlerin ayrılık çatışmaları ve çocuğun ihtiyaçlarını birbirinden ayırabilecek şekilde bilgilendirilmesi, arabuluculuk mekanizmasının boşanma süreçlerinde velayet ve kişisel ilişki ile de uygulanması ve ebeveynle yabancılaşma gibi özel durumları bulunan aileler için zorunlu terapilerin mahkeme kararlarında yer bulabilmesi önemlidir.

Ebeveyne Yabancılaşma olgusu açısından özellikle ülkemizde görülen bir diğer sorun da olgunun mahkemeler ve mahkemeler için çalışan profesyoneller açısından da yeterince bilinmemesidir. Çocuklar ve aileler açısından büyük sorunlar yaratabilecek, toplumsal işleyişte sıkıntılar oluşturabilecek bu sürecin bu kadar göz ardı edilmiş olması sebebiyle ileride bu konuda yapılacak geniş çaplı bilimsel araştırma ve çalışmaların gerekli olduğu düşünülmektedir.

7. KAYNAKÇA

Adler, A. (1933). *Yaşamın Anlam ve Amacı*. Çev. Şipal, K. İstanbul: Say Yayınları. (2011)

Akıntürk, T. (2002). *Aile Hukuku*. İstanbul: Beta Yayıncılık.

Akyıldız, H. (1998), Bireysel Ve Toplumsal Boyutlarıyla Yabancılaşma. *Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 3, 163-176.

Akyıldız, H. & Dulupçu, M. A. (2003). Kavramsal ve Diyalektik Süreç Olarak Yabancılaşma- Alienation As Conceptual and Dialectical Process, *Süleyman Demirel Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 8 (3), 27-48.

Akyüz, E. (1983). *Medeni Kanuna Göre Müşterek Hayatın Tatili Ayrılık ve Boşanmada Çocuğun Korunması*, Ankara.

Akyüz, E. (1999). *Medeni Kanununun Velayete İlişkin Hükümlerinin Çocuk Hakları Sözleşmesi ve İsviçre Medeni Kanunu Işığında Değerlendirilmesi*, İstanbul Üniversitesi Cumhuriyetin 75. Yılı Armağanı, İstanbul.

Akyüz, E. (2009). *Velayet ve Çocuğun Korunması. Prof. Dr. Ali Naim İnan'a Armağan*. Ankara: Seçkin Yayıncılık

Amato, P. R. & Fowler, F. (2002). Parenting Practices, Child Adjustment and Family Diversity. *Journal of Marriage and the Family*, 64, 703-716.

Amerikan Psikiyatri Birliği. (2013). *Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve Sayımsal Elkitabı, Beşinci Baskı (DSM-5), Tanı Ölçütleri Elkitabı*, çev. Köroğlu E, Hekimler Yayın Birliği, Ankara.

American Psychology Association. (2013). The Changing Role of the Modern Day Father. <http://www.apa.org/pi/families/resources/changing-father.aspx>? Erişim Tarihi: Şubat, 2014.

Arthur, M. M. L. (2015). Alienation. Research Starters: Sociology (Online Edition).

Baker, A.J.L. (2005). The Long-Term Effects Of Parental Alienation on Adult Children: A Qualitative Research Study. *American Journal of Family Therapy*, 33(4), 289-302.

Baker, A. J. L. (2007). *Adult Children of Parental Alienation Syndrome*. New York, NY: Norton.

- Baker, A. J. L. (2010). Adult Recall of Parental Alienation in a Community Sample: Prevalence and Associations with Psychological Maltreatment. *Journal of Divorce and Remarriage*; 51, 1–20.
- Baker, A. J. L., Burkhard, B., & Albertson-Kelly, J. (2012). Differentiating Alienated From Not Alienated Children: A Pilot Study. *Journal of Divorce and Remarriage*, 53:3, 178-193.
- Baker, A., & Darnell, D. (2006). Behaviors and Strategies Employed in Parental Alienation. *Journal of Divorce and Remarriage*, 45, 97-124.
- Baker, A. J. L., & Darnell, D. (2007). A Construct Study of The Eight Symptoms of Severe Parental Alienation Syndrome: A Survey of Parental Experiences. *Journal of Divorce and Remarriage*, 47(1), 55–75.
- Baker, A. J. L., Sauber, S. R. eds. (2012). *Working with Alienated Children and Families: A Clinical Guidebook*. Newyork: Routledge.
- Baker, A. J. L., Asayan, M. & LaCheen-Baker, A. (2016). Best Interest of the Child and Parental Alienation: A Survey of State Statutes. *Journal of Forensic Sciences*, 61 (4), 1011-1016. doi: 10.1111/1556-4029.13100.
- Baktır Çetiner, S. (2000). *Velayet Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayınları
- Bernet, W. (2010). *Parental Alienation DSM-5, and ICD-11*. Springfield, Illinois: Charles C. Thomas Publisher, Ltd. <http://dx.doi.org/10.1080/01926180903586583>. Erişim tarihi: Mayıs, 2015.
- Berns, S. S. (2001). Parents Behaving Badly: Parental Alienation Syndrome in The Family Court-Magic Bullet or Poisoned Chalice. *Australian Journal of Family Law*, 15(3), 191–214.
- Bone, J. M. & Walsh, M. R. (1999). Parental Alienation Syndrome: How to Detect It and What to Do About It. *The Florida Bar Journal*, 73 (3), 44-48.
- Buchanan, C.M., Maccoby, E.E., & Dornbusch, S.M. (1996). *Adolescents After Divorce*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Cabrera, N. J., Shannon, J. D., & Tamis-LeMonda, C. (2007), Fathers' Influence on Their Children's Cognitive and Emotional Development: From Toddlers to Pre-K. *Applied Development Science*, 11 (4), 208-213.

Carson, J., Burks, V., & Parke, R.D. (1993). Parent-Child Physical Play: Determinants and Consequences. In K. MacDonald (Ed.), *Parent-Child Play: Descriptions and Implications* (pp. 197–220). Albany: State University of New York Press.

Clawar. S. S., & Rivlin, B. V. (1991). *Children Held Hostage: Dealing With Programmed and Brainwashed Children*. Chicago: American Bar Association.

Corbin, J. & Strauss, A., 2007. *Basics of Qualitative Research Techniques and Procedures for Grounded Theory*. Thousand Oaks, LA: Sage.

Crosbie-Burnett, M. (1991). Impact of Joint Versus Sole Custody and Quality of Coparental Relationship on Adjustment of Adolescents in Remarried Families. *Behavioral Sciences and The Law*, 9, 439-449.

Çocuk Hakları Sözleşmesi, 1989.

Çocuk Haklarının Kullanılmasına İlişkin Sözleşme, 1996.

Çocuk Kaçırımlarının Hukuki Yönlerine Dair Lahey Sözleşmesi, 1980

Dunne, J., & Hedrick, M. (1994). The Parental Alienation Syndrome: An Analysis of Sixteen Selected Cases. *Journal of Divorce and Remarriage*, 21, 21-38.

Drozd, L. M., & Olesen, N. W. (2004). Is It Abuse, Alienation and/or Estrangement? A Decision Tree. *Journal of Child Custody*, 1(3), 65–106.

Elçin Grassinger, G. (2009). *Küçüğün Kişi Varlığının Korunması İçin Alınacak Tedbirler*, İstanbul.

Ergün, Z. (2009). *Boşanma Davaları*. Ankara: Adalet Yayınevi.

Eyüboğlu, İ. Z. (1995). *Türk Dilinin Etimolojik Sözlüğü*, Sosyal Yayınlar, 3. Basım, İstanbul.

Fabricius, W. V., & Luecken, L. J. (2007). Postdivorce Living Arrangements, Parent Conflict, and Long-Term Physical Health Correlates for Children of Divorce. *Journal of Family Psychology*, 21(2), 195–205. DOI: 10.1037/0893-3200.21.2.195

Fabricius, W. V., Diaz, P., & Braver, S. L. (2011). Parenting Time, Parent Conflict, Parent-child Relationships, and Children's Physical Health. appear in Kuehnle, K. & Drozd, L. (Eds.) *Parenting Plan Evaluations: Applied Research for the Family Court*. Oxford University Press.

Freud, S. (1923). *Ego ve İd. Metapsikoloji. Haz İlkesinin Ötesinde, Ego ve İd ve Başka Yapıtlar (Çözümlemeler ve Notlarla)*. Çev. Yardımlı, A. İstanbul, 2000, İdea Yayınevi.

- Fromm, E. (1961). *Marx'ın insan anlayışı*. Çev. Ökten K. H. Ankara, Say Yayınları, 3. baskı (2014).
- Fromm, E. (1962). *Yeni bir insan yeni bir toplum*. Çev. Arat, N. Ankara, Say Yayınları (2015).
- Gardner, R. A. (1985). Recent Trends in Divorce and Custody Litigation. *Academy Forum*, 29(2), 3-7.
- Gardner, R. A. (1987). *The Parental Alienation Syndrome and the Differentiation Between Fabricated and Genuine Child Sex Abuse*. Cresskill, NJ: Creative Therapeutics.
- Gardner, R. A. (1992). *The Parental Alienation Syndrome*. Cresskill, NJ: Creative Therapeutics.
- Gardner, R. A. (1998). Recommendations for Dealing with Parents Who Induce A Parental Alienation Syndrome in Their Children. *Journal of Divorce and Remarriage*. 28 (3-4). 1-23. DOI: 10.1300/J087v28n03_01
- Gardner, R. A. (1999). Differentiating Between Parental Alienation Syndrome and Bona Tide Abuse-Neglect. *American Journal of Family Therapy*, 27(2), 97- 107.
- Gardner, R. A. (2003). The Judiciary's Role in the Etiology, Symptom Development, and Treatment of The Parental Alienation Syndrome (PAS). *American Journal of Forensic Psychology*, 21(1), 39-64
- Gençcan,Ö. U. (2000). *Öğreti Ve Uygulamada Boşanma, Tazminat, Nafaka*. Ankara: Yetkin Yayıncılık.
- Gençcan, Ö. U. (2006). *Boşanma Hukuku*. Ankara: Yetkin Yayıncılık.
- Gottlieb, L. J. (2012). *The Parental Alienation Syndrome: A Family Therapy and Collaborative Systems Approach to Amelioration*. Springfield, IL: Charles C. Thomas.
- Gould, J. W. & Martindale, D.A (2009). *The Art and Science of Child Custody Evaluations*. NY.: The Guilford Press.
- Harman, J. J., Leder-Elder, S. & Biringen, Z. (2016). Prevalence of Parental Alienation Drawn From A Representative Poll. *Children And Youth Services Review*, 66, 62-66.
- Healy, J., Malley, J., & Stewart, A. (1990). Children and Their Fathers After Parental Separation. *American Journal of Orthopsychiatry*, 60(4), 531-543.

- Horney, K. (1950). *Nevrozlar Ve İnsan Gelişimi: Öz Gerçekleştirme Kavgası*. Çev. Budak, S. Ankara: Öteki Matbaası. (1991).
- Horney, K. (1937). *Çağımızın Nevrotik Kişiliği*. Çev: Koçak, S. İstanbul: Doruk Yayıncılık. (2007).
- İcra ve İflas Kanunu. (1932). *T.C. Resmi Gazete*, 2128, 9 Haziran 1932.
- İmamoğlu, H. (2004). Yeni Medeni Kanundaki Düzenleme ve Velayete Hakim İlkeler Çerçevesinde Tedip Hakkının Değerlendirilmesi. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 54(1), 191-204.
- Johnston, J. (1993). Children of Divorce Who Refuse Visitation. In J.H. Bray and C. Depner (Eds.), *Nonresidential parenting: New vistas for family living* (pp. 109-135). Newbury Park, CA: Sage.
- Johnston, J.R. (2003). Parental Alignments and Rejection: An Empirical Study of Alienation in Children of Divorce. *Journal of the American Academy of Psychiatry and the Law*, 31, 158-170.
- Johnston, J. & Roseby, V. (1997). *In The Name of The Child*. New York: Free Press.
- Johnston, J. R., Walters, M. G., & Friedlander, S. (2001). Therapeutic Work With Alienated Children and Their Families. *Family Court Review*, 39,3; 16-333
- Johnston, J. R., Walters, M. G., & Olesen, N. W. (2005). Is It Alienating Parenting, Role Reversal or Child Abuse? A Study of Children's Rejection of a Parent in Child Custody Disputes. *Journal of Child Custody*, 5,191-218.
- Johnston, J., Roseby, V. ve Kuehnle. K. (2009). *In the Name of The Child: A Development Approach to Understanding and Helping Children of Conflicted and Violent Divorce* [Elektronik Sürüm]. New York: Springer Publishing Company.
- Jung, C. G. (1961). *Anılar, Düşler, Düşünceler*. Çev: Kantemir, İ. İstanbul: Can Yayınları. 2. Basım.(2015).
- Kalter, N. (1989). Long-Term Effects of Divorce on Children: A Developmental Vulnerability Model. *American Journal of Orthopsychiatry*, 57 (4), 587-600.

Kelly, J., & Johnston, J. (2001). The Alienated Child: A Reformulation of Parental Alienation Syndrome. *Family Court Review*, 39(3), 249-266.

Koerner, S. S., Wallace, S., Lehman, S. J., & Raymond, M. (2002). Mother-To-Daughter Disclosure After Divorce: Are There Costs and Benefits? *Journal of Child and Family Studies*, 11(4), 469-483.

Kopetski, L. M.(1991). *Parental Alienation Syndrome*. Recent Research Paper Presented At The 15th Annual Child Custody Conference, Keystone, Colorado.

Kopetski, L. M.(1998). Identifying Cases of Parental Alienation Syndrome. *The Colorado Lawyer*,29(2).65-68.

Lamb, M. E. & Tamis-LeMonda, C. S. (2003). The Role Of The Father: An Introduction. In M.E. Lamb (Ed.), *The Role of The Father in Child Development*, 4th Edition, (Pp. 1-31). New Jersey: Wiley.

Lampel, A. K. (2002). Assessing for Alienation and Access in Child Custody Cases: A Response to Lee and Olesen. *Family Court Review*. 40(2), 232-235.

Le Compte, G., Le Compte, A. & Özer, S. A. (1978). Üç Sosyoekonomik Düzeyde, Ankaralı Annelerin Çocuk Yetiştirme Tutumları: Bir Ölçek Uyarlaması. *Psikoloji Dergisi*, 1 (1), 5-9.

Lee. S. M., & Olesen, N. W. (2001). Assessing For Alienation in Child Custody and Access Evaluations. *Family Court Review*, 39, 282-298.

Lorendos, D., Bernet, W., & Sauber, R. (2013). *The International Handbook of Parental Alienation Syndrome: Conceptual, Clinical and Legal Considerations*, Springfield, IL: Charles C Thomas.

Meier, J. S. (2009.) A Historical Perspective on Parental Alienation Syndrome and Parental Alienation. *Journal of Child Custody*, 6 (3), 232-257.

Nicholas, L. (1997). Does Parental Alienation Syndrome Exist? Paper Presented At The Annual Meeting of the American College of Forensic Psychology, San Francisco, CA.

Oppenheimer, K. Primz, R.J. & Bella. B.S. (1990). Determinant of Adjustment For Children of Divorcing Parents. *Family Medicine*, 22(2), 107-111.

Oskay M., Koçak, C., Deynekli, A. ve Doğan A. (2007). *İİK Şerhi* (C.1). Ankara: Turhan Kitabevi.

- Özbay, İ. (2009), Çocukla Kişisel İlişki Kurulmasına Dair İlamların İcrası. *E-akademi Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi*,89.
- Özmen, İ. (2005). *Velayet Hukuku Davaları Ve Çocuk Mahkemeleri*. Ankara: Adalet Yayınevi.
- Patton, M. Q. (1987). *How To Use Qualitative Methods In Evaluation*. Newbury Park, Ca: Sage.
- Paquette, D. (1994). Fighting and Playfighting in Captive Adolescent Chimpanzees. *Aggressive Behavior*,20, 49–65.
- Pearson, J. & Thoennes. N. (1990). Custody After Divorce: Demographic and Attitudinal Patterns. *American Journal of Orthopsychiatry*, 60 (2), 233-249.
- Pruett, K. (1998) Role of Father. *Pediatrics*; 102: Suppl, 1253-1261.
- Rohrbaugh, J. B. (2008). *The Comprehensive Guide To Child Custody Evaluations Mental Health and Legal Perspectives*. N.Y.: Springer.
- Rybicki, D. (2001). Parental Alienation and Enmeshment Issues in Child Custody Cases. As Excerpted From Untitled Forthcoming Publication, online at: <http://www.fact.on.ca.proxy2.lib.uwo.ca/Info/pas/rybick00.html>
- Serdar, İ. (2007). Kişisel İlişki Kurma Hakkı, *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 9, Özel Sayı, 739-781.
- Serozan, R. (2005). *Çocuk Hukuku*. İstanbul: Seçkin Yayıncılık, 3.
- Shannon, J.D., Tamis-LeMonda, C.S., London, K., & Cabrera, N. (2002). Beyond Rough-and-Tumble: Low-Income Fathers' Interactions and Children's Cognitive Development At 24 Months. *Parenting: Science and Practice*, 2, 77–104.
- Siegel, J., & Langford, J. (1998). MMPI-2 Validity Scales and Suspected Parental Alienation Syndrome. *American Journal of Forensic Psychologist*, 16(4), 5–14.
- Stahl, P. M. (1999). *Complex Issues in Child Custody Evaluations*. SAGE Publications
- Stoltz, J. M., & Ney, T. (2002). Resistance to Visitation: Rethinking Parental and Child Alienation. *Family Court Review*, 40, 220–231.
- Strauss, A. & Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures For Developing Grounded Theory* (2nd ed.). Thousand Oaks, CA: Sage.

- Sullivan, M. J., & Kelly, J. B. (2001). Legal And Psychological Management of Cases With An Alienated Child. *Family Courts Review*, 39, 299-315.
- Summers, D. (2001). *Longman Dictionary Of Contemporary English*, Longman, third edition, Edinburg.
- Şanver, Ş. (2014). *Boşanma Davaları El Kitabı*, Ankara: Bilge Yayınevi.
- Şener, E. (1998). *Uygulamada ve Teoride Her Yönü İle Boşanma*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Şimşek, M. (2007). *Aile Mahkemelerinin Görevine Giren Davalar ve Yargılama Usulü*, Adalet Yayınevi, Ankara.
- Tamis-LeMonda, C. S. (2004). Conceptualizing Fathers' Roles: Playmates and More. *Human Development*, 47, 220–227.
- TC. Adalet Bakanlığı & UNICEF, (2009). *Çocuk Koruma Mekanizmalarının İl Düzeyinde Modellenmesi Projesi Sosyal Çalışma Görevlileri El Kitabı*. Ankara.
- TC Anayasa
- TUİK, (2015). <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21515> Erişim tarihi; Temmuz, 2016.
- Turkat, I. D. (1994). Child Visitation interference in divorce. *Clinical Psychology Review*, 4(8), 737–742.
- Turkat, I.D. (1995). Divorce Related Malicious Mother Syndrome. *Journal of Family Violence*, 10(3), 253-264.
- Türk Dil Kurumu, (2006). http://www.tdk.gov.tr/index.php?option=com_gts&arama=gts&guid=TDK.GTS.5821be5726bc29.36812792. erişim tarihi, haziran, 2015.
- Vassiliou, D. & Cartwright, G. F. (2001). The Lost Parents' Perspective on Parental Alienation Syndrome. *The American Journal of Family Therapy*, 29(3), 181–191.
- Velidedeoğlu, H. V. (1965). *Türk Medeni Hukuku*, Cilt 2, İstanbul: Nurgök Matbaası.
- Vestal, A. (1999), Mediation and Parental Alienation Syndrome. *Family and Conciliation Courts Review*, 37(4), 487-503.
- Wallerstein, J., Kelly, J. (1976). The Effects of Parental Divorce: Experiences of The Child in Later Latency. *American Journal of Orthopsychiatry*.46, 256–269.
- Wallerstein, J. S., & Kelly, K. B. (1980). *Surviving The Breakup: How Children and Parents Cope With Divorce*. New York: Basic Books.

Ward, P.& Harvey, J. (1993). Family wars: The alienation of Children. *New Hampshire Bar Journal*, 34(1), 30–40.

Warshak, R.A. (2001). Current Controversies Regarding Parental Alienation Syndrome. *American Journal of Forensic Psychology*, 19, 29-59.

Warshak, R. A. (2003). Bringing Sense To Parental Alienation: A Look At The Disputes And The Evidence. *Family Law Quarterly*, 37, 273-301.

Warshak, R. A. (2010). Family Bridges: Using Insights From Social Science to Reconnect Parents and Alienated Children. *Family Court Review*, 48, 48–80.

WHO, 2016, <http://www.who.int/classifications/icd/icdonlineversions/en/>. Erişim tarihi, Eylül, 2016.

Wikipedia,(2015).https://tr.wikipedia.org/wiki/Marx%27%C4%B1n_yabanc%C4%B1a%C5%9Fma_teorisi erişim tarihi, ağustos, 2016.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin.

4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu

EK 1

Bilgilendirilmiş Onam Formu

Bu çalışma İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Doktora Tez Çalışması olarak yürütülmekte olup, çalışmada velayet ve kişisel ilişkide baba figürü irdelenecektir. Çalışmanın amacı reddedilen ebeveyn olarak babanın deneyimlerine odaklanarak; yabancılaşma sürecindeki tutumlarına, babalık algılarına, çocuk ve anne ile ilgili yaklaşımlarına, mahkeme sürecine bakış açılarına açıklık getirmek, ebeveyne yabancılaşma olgusunu tanımlamak ve aile mahkemelerinin bu süreçteki etkilerini, çözüm önerilerini ortaya koymaktır.

Bu çalışmayı gerçekleştirebilmek için mahkeme sürecindeki uzman görüşmelerinden edinilen veriler ile 28 maddeden oluşan BAKER YABANCILAŞMA ÖLÇEĞİ ve 60 maddeden oluşan AİLE HAYATI Ve ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUM ÖLÇEĞİ uygulanacaktır.

Çalışmanın yaklaşık 1,5-2 saat sürmesi beklenmektedir.

Çalışmaya katılım isteğe bağlıdır, gönüllünün istenen zamanda gerekçeli veya gerekçesiz olarak çalışmadan ayrılma hakkı vardır.

Çalışmada gizlilik prensibi esastır. Katılımcıların kimlik bilgileri ve cevapları saklı tutulacaktır.

Tez çalışmama verdiğiniz katkılardan dolayı teşekkürler.

Sorularınız için irtibata geçebilirsiniz.

Gülden Elçim ÜNER ALTUNTAŞ

gitane04@gmail.com

0212 375 7575- 55848

tarih:

imza:

Bilgilendirilmiş Gönüllü Olur Formundaki tüm açıklamaları okudum. Bana, yukarıda konusu ve amacı belirtilen araştırma ile ilgili yazılı ve sözlü açıklama aşağıda adı belirtilen araştırmacı tarafından yapıldı. Araştırmaya gönüllü olarak katıldığımı, istediğim zaman gerekçeli veya gerekçesiz olarak araştırmadan ayrılabilceğimi biliyorum.

Söz konusu araştırmaya, hiçbir baskı ve zorlama olmaksızın kendi rızamla katılmayı kabul ediyorum.

Gönüllünün:

adı/soyadı:

imzası:

tarih:**Velinin:**

adı/soyadı:

imzası:

tarih:

EK 2**Boşanma ve Velayet Değerlendirme Raporu Formu**

1. Doğum yeri ve yılınız?
2. Eğitim durumunuz?
3. Mesleğiniz? İşiniz? Aylık geliriniz?
4. Kaç kardeşsiniz? Kaçıncısınız? Kardeşler evli mi, yakın mı, görüşme, iletişim, destek var mı?
5. Anne-baba sağ mı, birlikte mi, kimle yaşıyor, yakın mı, görüşme, iletişim, destek var mı?
6. Tanışma evlilik öyküsü?
7. Evlilik sorunları, çatışma alanları, çözüm denemeleri?
8. Ayrılık süreci?
9. Çocukların sürece katılımı, bilgisi?
10. Çocuk (lar) kimle yaşıyor? Karşı tarafla ne şekilde görüşüyor?
11. Çocuk (lar)ın temel ihtiyaçları ile bebeklikten beri kim ilgilendi?
12. Çocuk (lar)ın ihtiyaçları ile kim ilgileniyor? Ne şekilde?
13. Okul durumları, kim ilgilenir, disiplin/ davranış sorunları var mı?
14. Yaşanan ortamların durumu?
15. Birbirlerinin ebeveynlik becerilerine yönelik endişe ve güvenleri?

EK 3**PARI: AİLE HAYATI VE ÇOCUK YETİŞTİRME TUTUM ÖLÇEĞİ
(KISALTILMIŞ FORMU)**

Aile Hayatı ve Çocuk Yetiştirme Tutum Ölçeği ile sizlerin çocuk yetiştirme tutumlarınız hakkında bilgi edinmek amaçlanmıştır. Ölçekteki maddeleri;

1-çok uygun buluyorum

2-oldukça uygun buluyorum

3-biraz uygun buluyorum

4-hiç uygun bulmuyorum

seçeneklerinden size uygun gelen biri ile derecelendiriniz. Bu ifadelerde doğru veya yanlış ifade yoktur.

1. Çocuk, yorucu veya zor işlerden korunmalıdır.
2. Anne ve babalar çocuklarını dertlerini anlatmaya teşvik ederler. Fakat bazen çocukların dertlerinin hiç açılmaması gerektiğini anlayamazlar.
3. Çocuk boşa geçen dakikaların bir daha hiç geri gelmeyeceğini ne kadar çabuk öğrenirse, kendisi için o kadar iyi olur.
4. Bir anne çocuğunun düş kırıklığına uğramaması için elinden geleni yapmalıdır.
5. Çocuk ne kadar erken yürümeyi öğrenirse, o kadar iyi terbiye edilebilir.
6. Çocuk yetiştirmek sinir bozucu, yıpratıcı bir iştir.
7. Çocuğun hayatta öğrenmesi gereken çok şey vardır. Zamanını boşa geçirmesi affedilemez.
8. Babalar, biraz daha şefkatli olsalar, anneler çocuklarını daha iyi yönetebilirler.
9. Çocuk yetiştirmenin kötü taraflarından biri de, anne ya da babanın istediğini yapabilmesi için yeterince özgür olmamasıdır.
10. Sıkı kurallarla yetiştirilen çocuklardan en iyi yetişkinler çıkar.
11. Bir anne çocuğunun mutluluğu için kendi mutluluğunu feda etmesini

bilmelidir.

12. Daima koşuşturan, hareketli bir çocuk büyük bir olasılıkla mutlu bir insan olacaktır.

13. Büyükler çocukların şakalarına güler, onlara eğlendirici öyküler anlatırsa, evdeki düzen daha iyi, daha ahenkli olur.

14. Çocuğun en gizli düşüncelerini kesinlikle bilmek, bir annenin görevidir.

15. Anne-babalar çocuklarına, sorgusuz sualsiz kendilerine sadık kalmalarını öğretmelidirler.

16. Bütün genç anneler, bebek bakımında beceriksiz olduklarından korkarlar.

17. Hangi anne olursa olsun eğer bütün gününü çocuklarla geçirmek zorunda kalırsa sonunda çocuklar sinirine dokunur.

18. Anne ve babalar her zaman çocuklarının kendilerine uymasını beklememeli, biraz da kendileri çocuklarına uymalıdır.

19. Eğer anneler dileklerinin kabul edileceğini bilselerdi, babalarının daha anlayışlı olmalarını isterlerdi.

20. Bir çocuğa, ne olursa olsun, dövüşmekten açınması gerektiği öğretilmelidir.

21. Çocuklar bencil olduklarında, hep bir şeyler istediklerinde, annenin tepesinin atması çok normaldir.

22. Eğer çocuklar ailedeki kuralları uygun bulmuyorsa, bunu anne-babalarına söylemeleri hoş karşılanmalıdır.

23. Anneler çoğu zaman çocuklarına bir dakika daha dayanamayacakları duygusuna kapılırlar.

24. Çocuğu sıkı terbiye ederseniz sonra size teşekkür eder.

25. Küçük bir çocuk, cinsiyet konusundan sakınmalıdır.

26. Bir annenin, çocuğunun hayatı hakkında her şeyi bilmesi hakkıdır. Çocuğu onun önemli parçasıdır.

27. Uyanık bir anne-baba, çocuğun tüm düşüncelerini öğrenmeye çalışmalıdır.28. Çocuklar, anne-babalarının kendileri için neler feda ettiklerini düşünmelidirler.

29. Eğer çocukların dertlerini söylemelerine izin verirlerse büsbütün şikâyetçi olurlar.

30. Sıkı terbiye, sağlam ve iyi karakter geliştirir.
31. Genç bir kadın, henüz geçken yapmak istediğini pek çok şey olduğu için, anne oluca kendisini tutuklanmış duygusuna kaptırır.
32. Anneler, çocukları için hemen hemen bütün eğlencelerini feda ederler.
33. Babalar, daha az bencil olsalar, kendilerine düşen görevi yaparlardı.
34. İyi bir anne çocuğunu ufak tefek güçlüklerden korumalıdır.
35. Bir çocuğa anne ve babasını herkesten üstün görmesi öğretilmelidir.
36. Çocuk hiçbir zaman ailesinden sır saklamamalıdır.
37. Çocuklardan sık sık ödün vermelerini, anne-babaya uymalarını istemek doğru değildir.
38. Çoğu anneler bebeklerine bakarken onu inciteceklerinden korkarlar.
39. Bir çocuğa başı derde girdiğinde, dövüşmek yerine büyüklere başvurması öğretilmelidir.
40. Anne-baba arasındaki bazı konular küçük bir tartışma ile çözümlenemez.
41. Ev bakımında ve idaresinde en kötü şeylerden biri de, kişinin kendini evinde tutuklamış gibi hissetmesidir.
42. Hiçbir kadından yeni doğmuş bir bebeğe tek başına bakması beklenmemelidir.
43. Oğlan ve kız çocukları soyunurken birbirini görmemelidir.
44. Çocukların sorunlarına eğilirsenez sizi oyalamak için çeşitli masallar uydururlar.
45. Eğer anne-babalar çocukları ile şakalaşıp beraber eğlenirlerse, çocuklar onların öğütlerini dinlemeye daha istekli olurlar.
46. Anneleri kendileri yüzünden zorluk çektiği için çocuklar, onlara karşı daha anlayışlı olmalıdırlar.
47. Bir çocuk eninde sonunda anne-babasından daha akıllı olmayacağını öğrenirler.
48. Eğer bir anne çocuklarını iyi yetiştiremiyorsa belki de bu, babanın kendine düşen görevi iyi yapmamasından ileri geliyordur.
49. Genç bir anne için ilk bebeğin bakımı sırasında yalnız kalmaktan daha kötü bir şey olamaz.

50. Bir çocuğun diğer bir çocuğa vurması hiçbir şekilde hoşgörüyle karşılanamaz.
51. Anne-babalar çocuklarına hayatta ilerleyebilmeleri için hep bir şeyler yapmaları ve boşa zaman geçirmeleri gerektiğini öğretmelidirler.
52. Akıllı bir kadın, yeni bir bebeğin doğumundan önce ve sonra yalnız kalmamak için elinden geleni yapar.
53. Evde olup bitenleri sadece anne bildiği için ev hayatını onun planlaması gerekir.
54. Kendi haklarına sahip olabilmesi için, bazen bir kadının kocasını terslemesi gerekir.
55. Bütün zamanını çocuklarıyla geçirmek, bir kadına kanadı kopmuş kuş duygusu verir.
56. Eğer anne kollarını sıvar, bütün yükü sırtına alırsa tüm aile rahat eder.
57. Anne-babalar çocuklarını kendi kendilerine oluşturdukları güveni sarsabilecekleri bütün güç işlerden sakınmalıdırlar.
58. Çocuklar, aslında, sıkı disiplin içinde mutlu olurlar.
59. Çocuklarının arkadaşlıkları ve sosyal hayatlarıyla yakından ilgilenen anne babalar onların iyi yetişmelerini sağlarlar.
60. Anne ve babaya sadakat her şeyden önce gelir.

EK 4**BAKER YABANCILAŞMA ÖLÇEĞİ**

1-Sizce anneniz size karşı iyi bir anne midir?

hiç değil biraz bazen çoğunlukla tamamen

2-Annemizle iyi anılarınız kaç tanedir?

hiç yok çok az orta oldukça fazla çok fazla

3-Annemizle yaşadığınız iyi bir anıyı anlatınız.

4-Daha iyi bir anne olmak için annenizin neye ihtiyacı var?

hiçbir şeye çok az şeye bazı şeylere çok şeye çok fazla şeye

5-Annemizle zaman geçirmekten hoşlanırsınız mı?

hiçbir zaman nadiren bazen çoğunlukla her zaman

6-Eğer size bırakılsa anne ve babanızla ne kadar zaman geçirmek istersiniz?

Annemle zaman geçirmek istemem.

İkisi ile de eşit zaman geçirmek isterim.

Sürekli annemle olmak isterim.

7-Annemizle ilgili güzel bir şeyler anlatır mısınız?

8- Annemizle birlikte yapmaktan keyif aldığınız şeyler nelerdir?

9- Annemizle ilgili olumsuz gördüğünüz şeyler nelerdir?

10-Annemize şu an ne kadar öfkeli veya kırgınsınız?

hiç çok az biraz oldukça çok fazla

11-Böyle hissetmenizin temel sebepleri nelerdir?

12- Annemizin duygularını incitmiş olabileceğinizi düşünür müsünüz?

hiçbir zaman nadiren bazen çoğunlukla her zaman

13- Eğer anne ve babanız sizinle ilgili bir konuda anlaşmazlık yaşıyorsa kim haklıdır?

Her zaman annem.

Bazen annem bazen babam.

Her zaman babam.

14- Annenizle ilgili duygularınızın kaynağı nedir?

Tamamen ben

Biraz ben biraz başka insanların annem hakkındaki konuşmaları.

Tamamen başkaları

15- Annenizin ailesi (anneanne, dede, teyze, dayı, kuzen, vs) ile ilgili duygularınız nedir?

Önceden severdim, ancak artık sevmiyorum.

Hiçbir zaman sevmedim.

Önceden de şimdi de severim.

16- Sizce babanız size karşı iyi bir baba mıdır?

hiç değil biraz bazen çoğunlukla tamamen

17- Babanızla iyi anılarınız kaç tanedir?

hiç yok çok az orta oldukça çok fazla

18- Babanızla yaşadığınız iyi bir anıyı anlatınız.

19- Daha iyi bir baba olmak için babanızın neye ihtiyacı var?

hiçbir şeye çok az şeye bazı şeylere çok şeye çok fazla şeye

20- Babanızla zaman geçirmekten hoşlanır mısınız?

hiçbir zaman nadiren bazen çoğunlukla her zaman

21- Babanızla ilgili güzel bir şeyler anlatır mısınız?

22- Babanızla birlikte yapmaktan keyif aldığımız şeyler nelerdir?

23- Babanızla ilgili olumsuz gördüğünüz şeyler nelerdir?

24-Babanıza şu an ne kadar öfkeli veya kırgınsınız?

hiç çok az biraz oldukça çok fazla

25-Böyle hissetmenizin temel sebepleri nelerdir?

26- Babanızın duygularını incitmiş olabileceğinizi düşünür müsünüz?

hiçbir zaman nadiren bazen çoğunlukla her zaman

27- Babanızla ilgili duygularınızın kaynağı nedir?

Tamamen ben

Biraz ben biraz başka insanların babam hakkındaki konuşmaları.

Tamamen başkaları

28-Babanızın ailesi (babaanne, dede, hala, amca, kuzen, vs) ile ilgili duygularınız nedir?

Önceden severdim, ancak artık sevmiyorum.

Hiçbir zaman sevmedim.

Önceden de şimdi de severim.

ÖZGEÇMİŞ**GÜLDEN ELÇİM ÜNER ALTUNTAŞ**

Silivrikapı Mah. Sömbülefendi Sok. Barış Apt. No:13 d:8

Kocamustafapaşa/istanbul

Tel: 02126324045

GSM: 05357146984

E-mail: gitane04@gmail.com

Kişisel Bilgiler:

Uyruğu :T.C
Doğum Yeri :Tekirdağ
Doğum Tarihi :02.04.1980
Medeni hali :Evli

Eğitim Bilgileri:

2010-... Doktora
İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü
Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı

2004- 2010 Yüksek Lisans
İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü
Sosyal Bilimler Ana Bilim Dalı

1998 – 2003 Lisans
Orta Doğu Teknik Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi
Psikoloji Bölümü

1995 – 1998 Lise
Tekirdağ Anadolu Lisesi

1991 – 1995 Orta Öğrenim
Tekirdağ Anadolu Lisesi

1986 – 1991 İlk Öğrenim
İnönü İlkokulu/Tekirdağ

Çalışma ve Staj Geçmişi:

Ağustos 2011-....	Adalet Bakanlığı İstanbul Adliyesi 9. Aile Mahkemesi
Ocak 20005-Ağustos 2011	Adalet Bakanlığı Fatih Adliyesi 1. Aile Mahkemesi (kapatılan)
Ağustos 2003- Ağustos2004	İlgi İşitme Konuşma Rehabilitasyon Merkezi
Temmuz 2002- Ağustos 2002	Sağlık Bakanlığı Tekirdağ Devlet Hastanesi Psikiyatri Polikliniği

Eğitim ve Seminerler:

2016	Aile içi Şiddetle Mücadele İçin Kadın Konukevleri Projesi Adalet Bakanlığı
2014	Çocuk Adalet Sistemi Profesyonelleri Eğitimi Unicef & Adalet Bakanlığı
2012	Adalet Bakanlığı Eğitim Dairesi Başkanlığı Hizmetiçi Eğitim Kursu Adalet Bakanlığı
2009	Sosyal Çalışma Görevlileri Rehber Eğitimi Çocuk Koruma Mekanizmalarının İl Düzeyinde Belirlenmesi Projesi Unicef & Adalet Bakanlığı
Kasım 2007	Pratik Aile Terapileri Eğitimi ÇAREDER
Temmuz 2007	Alan Uzmanlığı, Mesleki Gelişim ve Uygulamada Karşılaşılan Sorunları Çözüm Yolları Türkiye Adalet Akademisi
Mart 2007	Association for Child Guidance and Mental Health Certificate of Attence William J. Hiebert
Kasım 2005	7.Uluslararası Psikanaliz Buluşmaları İstanbul Psikanaliz Derneği

Bilgisayar Becerileri:

MS Office Programları, SPSS, Html

Yabancı Diller:

- İngilizce : İleri seviyede

- Fransızca: Başlangıç

Hobiler ve İlgi Alanları:

sinema, tiyatro, edebiyat, kendin yap, eliş

